

A SZATMÁRI
KIR. KATH. FŐGYMNASIUM
1898-1899. ÉVI
ÉRTESITŐJE.

„PÁZMÁNY-SAJTÓ“ SZATMÁRON. 1899.

TARTALOM.

	Lap.
1. Szieber Ede	3. „
2. V. Ottó német király és római császár uralkodásának történeti fontossága; írta dr. Fechtel J.	7. „
3. Az iskola 1898.—99. életéből	39. „
4. Tanári személyzet	49. „
5. Az 1898.—99. évi tanítás tárgyának kimutatása	52. „
Írásbeli magyar dolgozatok	74. „
Rendkívüli tárgyak	76. „
6. A tanulók érdemsorozata	78. „
7. Statisztikai kimutatás a tanulókról	93. „
8. Tanszerek gyarapodása	97. „
9. Ösztöndíjak, jutalmak és segélyezés	100. „
10. Tudnivalók	105. „
11. Gymnasiumi tápintézet	112. „

SZIEBER EDE,
KIR. TANÁCSOS,
KASSAI TANKER. KIR. FŐIGAZGATÓ.

Szieber Ede

Nincs a kassai tankerületben egyetlen olyan ifju sem, kinek szive szeretettel és hálával ne telne el akkor, midőn Szieber Ede nevét olvassa vagy hallja, mivel mindenik ifju tapasztalásból tudja, mily igaz atyai szeretettel öleli magához a nagyérdemü tanférfiu a gyermekeket és ifjakat, mennyi méltányossággal mérsékli a szükséges szigort, mily igazságos mértékkel bírálja el a tudást. Éppen ezért fölöslegesnek látszik e helyen is fölhipni az ifjuságot azon hálára és tiszteletre, melylyel a kiváló tanférfiunak mindenik tanuló tartozik. Azonban a lefolyt tanévben Szieber Ede királyi tanácsos, lovag és tankerületi főigazgató olyan ünnepet ült, milyent ülni kevés tanférfiunak enged a jóságos Isten. S ez a körülmény okvetetlenül megköveteli azt, hogy intézetünk történetében egy lapot szenteljünk szeretett főigazgatóknak.

Ezen a lapon, melyet azon alkalomból, hogy 40 évet töltött el a nevelés ügyének szolgálatában, iktatunk történetünkbe, mi állhatna egyéb, mint munkás életének rövid ismertetése.

Szieber Ede 1835. évi szeptember 30.-án született Lőcsén. Középiskolai tanulmányait Kassán végezte és állandóan kitünő tanuló volt. Nagy hajlamot érezve a tudományok bővebb elsajátítására s az ifjuság nevelésére középiskolai tanulmá-

4.

nyainak befejezése után Bécsbe ment s az ottani tud. egyetemen négy évig történelmi, földrajzi s bölcséleti előadásokat hallgatott oly szorgalommal, hogy magyar volta daczára ösztöndíjas rendes tagnak vettek fel a nyelvészeti és történelmi szemináriumba, hol aztán két évet töltött. A két év után ugyancsak Bécsben, tanári vizsgálatot tett a történelemből és földrajzból, s ezen tárgyaknak főgymnasiumokban való tanítására kitüntetéssel képesített.

1858. évi november 3.-án az ungvári főgymnasiumhoz helyettes tanárnak neveztetett ki. 1859. évi december 6.-án ugyanoda rendes tanárrá neveztetett. 1867. évi július 22.-én Ő felsége az eperjesi kir. kath. főgymnasium igazgatójává nevezte ki, 1870. évi ápril 16.-án pedig a lőcsei, akkori beosztás szerint első osztályu főgymnasium igazgatójává léptette elő Ő felségének kegye. 1872. évi aug. 3.-án pedig saját kérelmére Ungvárra, hova rokoni kötelékek vonzották, helyeztetett át igazgatóul a kir. kath. főgymnasiumhoz. 1883-ban Trefort felismerve benne a kiváló tanférfiut a bezterczebányai tankerület főigazgatóságával kínálta meg, de ő családi kötelékeire való tekintetből nem fogadta el az előléptetést s így csak az 1886. évi január 16.-án, mikor a körülmények némileg változtak, neveztetett ki ugyancsak a beszterczebányai tankerület főigazgatójává. 1887. évben a kassai tankerület főigazgatójává lett, hol mindnyájunk öröme ma is működik.

Érdemeit két izben is méltányolta Ő felsége. 1883-ban ugyanis, mikor 25 éves szolgálatát ünnepelték tanártársai s volt tanítványai, a tanügy terén szerzett érdemeiért a Ferencz József renddel, 1880. évben a királyi tanácsosi czimmel ruházta fel a királyi kegy.

Működésének irányítója állandóan a szeretet volt s ez a szeretet viszont szeretetet szült, mert mint tanárt és igazgatót rajongással szerették tanítványai, mély tisztelettel vették körül a társadalom vezető férfiai s tanártársai, mint főigazgatót a a vezetésére bízott középiskolák növendékei, tanárai s az illető

5.

városuk értelmisége mindenkor tisztelettel, szeretettel s ragaszkodással veszi körül. „Isten, király, haza,“ ez az a hármás jelszó, melyet a szárnyaira bocsátott ifjuság előtt folyton hangoztat, melyet szívökre köt, s melyet önmaga is oltárképül tisztel lelkében.

Szerencsésnek mondhatja magát az az iskola, melyet ő vezet, szerencsések azok az ifjak, kik az ő nemes elveinek hatása alatt lépnek az életbe s ott megtartják zsinóruul az ő elveit.

Forró szeretetünk, igaz tiszteletünk s mély hálánk kifejezéséül kívánjuk neki, s magunknak, hogy még igen sokáig legyen vezérünk s irányítónk.

I. Ottó német király és római császár uralkodásának történeti fontossága.

Írta: Dr. Fechtel János.

Nagy Károly rengeteg birodalmának dissolutiója s az általa teremtett vagy helyesebben teremteni szándékolt egység meg nem valósulása halála után nemsokára kétségbe vonhatatlan bizonyosságu lón.

Azonban sokkal több s mélyebben fekvő ok idézte elő e politikai tüneményt, semhogy azt kizárólag akár az utódok tehetetlenségének, akár a saracénok, normannok invasiójának tulajdonithatnók. Az egységesítési terv teljesen megvalósíthatlanságát szintén fel lehet hozni a nagy birodalom dissolutiója egyik okául s olyan okául, mely mellett a valószínűség leginkább szól. A különböző származásu, szokásu, törvényekkel és nyelvvel bíró nemzeteket egy minden tagjaiban egyforma néptestté tömöríteni határos volt a teljes lehetetlenséggel. Nagy Károly, ki vasmarokkal kezelte a kormány gyepölőjét, bámulatos eredményt ért el, de ez eredmény csak ephemer tartamu volt. Birodalmának gyarló, ingatag alapon nyugvását igazolta az a rövid időszak, melyet utódai uralkodása tölt be!

Olyan okul, mely szintén hatással volt a birodalom szétforgácsolódására, lehet tekintenünk azt is, hogy Nagy Károly centralisatiója felé kerekedett a feudalismus. A grófok, még inkább a királyi kiküldöttek Károly halála után valóságos souverain hatalmakká lettek. Gyenge lévén ezen nagy hatalomra jutott hűbér urak fékentartására, korlátozására a központi

8.

hatalom, csak természetes, hogy ezek mind megannyian független, önálló urak lettek, a mi által a belső szétszakadozottság, darabolás — önként érhetőleg — csak növekedett.

De nem kerülheti el figyelmünket, mert e kérdés feletti gondolkozásunkban mintegy önkéntelenül előtérbe tolul az a körülmény, hogy e dissolutió, ugy a mint megtörtént, nem annyira szomorító látvány, mint inkább — hatását tekintve — üdvös esemény volt! El sem lehet képzelni, hogy milyen vegyülékké asszimilálódott volna az a sok különféle nép, mely Károly világbirodalmát alkotta, vagy hogy általában bármily erélyes kéz iparkodik azokat féken s összetartani, lehetséges lett volna-e bármily fokú asszimiláció! Mint a természeti, ugy van az a politikai életben is, hogy a hol felbomlás, megsemmisülés van: ott már az által megteremnek az új élet csirái. E dissolutió életet adott a különböző nemzetiségeknek a külön irányban kifejtésre; az egyes nemzetek kiváltak s fejlődtek saját körükben, utaikon. Így pl. a német rész külön vált a latin részekről s nemzeti jelleget vesz fel!

Természetes, hogy a megoldásra váró kérdések egész légiója ajánlkozik itt e tárgy feletti gondolkozás alkalmával; de én evvel nem foglalkozva áttekintem a Nagy Károly halálát követett időket, — nem állapodom meg azon összevisszaság, chaos szerű rendetlenség s ingadozó bizonytalanság ismertetésénél, mely Nagy Károly halálától Madarász Henrik koráig a német birodalom történelmének lapjait kitölti. E nagy király halálánál kezdek az események részletes áttekintésébe, midőn czéломhoz képest kifejteni szándéksom a nálánál még nagyobb királynak I-ső vagy Nagy Ottónak *belpolitikáját, vagyis azt, hogy mit tett a királyi hatalom restaurálására*, a belbéke, rend megszilárdítására; II. külpolitikáját, azaz az idegen nemzetekkel folytatott hadjáratait, a nyugoti császárság helyreállítását.

I.

Mint már említém Nagy Károly comesei, de még inkább missi-dominici-ei utódainak erélytelen uralma alatt csaknem mind független, souverain hatalmakká lettek. El sem tudjuk képzelni azt a törvénytelen, rend és béke nélküli állapotot, melybe ez a helyzet a birodalom német részét dönti vala.

Az olyan erély, minőt Madarász Henrik kifejtett, mérséklé ugyan ez abnormis, e felfordult állapotokat, sokat tett azok rendezésére, de korántsem annyit, hogy halálakor Németországra, mint a rendezett viszonyok mintaképeré mutathatnánk.

Áttekintve Henriknek a belső rendezettség megállapításában, — az olyan — a milyen törvényesség, rend tisztelete iránt kifejtett hatásos, eredményes működését, jogosan mondhatjuk, hogy fiának, Ottónak minden e részben való munkája, ha nem is volt egészen könnyü, de nagyban könnyítve volt. Tagadhatlanul nagy eredmény volt az, a mit Henrik a német törzsek egyesítése tekintetében elért; de ez csak a kezdet kezdete volt. Nem volt tökéletes a siker, mi Henrik hosszas, kitartó fáradozását koronázta; nem vihette keresztül a királyi hatalom függetlenítését, nem valósíthatta meg azt a tervet, hogy a koronás fő jogait — a mennyire ugyan a rendezetlen állapotok mellett is pl. Nagy Károly gyakorolta -- az azokat bitorló nagyoktól visszavéve kizárólag ő élvezhesse. Igaz, hogy tört, megjárta utat talált Ottó uralkodói tevékenysége, de korántsem olyat, melyen a siker kész babéraiért egyszerüen csak le kellett hajolnia: Ottónak meg kellett azokért fáradnia — de ezt tette is oly kitartással, erélylyel, a miért a nagy jelző nem illetéktelenül járul nevéhez.

Ottó belpolitikájának eredményét e rövid, de sokat mondó szavakban lehet kifejezni : az ország nagyjainak féktelen hatalmaskodását megtörve megteremtette a birodalom egysé-

10.

gességét s a királyi méltóság fényét, addig nem létezett hatalmát.

Nagy szerencséje volt e tekintetben Ottónak az, hogy nagy családi erejére támaszkodhatott; a szász hercegségben ő volt az egyedüli ur, a kizárólagos hatalom birtokosa; nem tűrte ott senkinek másnak az uralmát. Még azt sem tette meg Ottó, hogy a hercegi hatalmat megszüntette volna: ez sokkal reactionariusabb intézkedés lett volna, semhogy mindjárt uralkodása elején nagy zivatart ne idézett volna feje felé, mely elől tán meg sem menekülhet, hanem megtette azt, a mi helyzetében a legbölcsebb politikára valló teendő volt: a hercegeket eredeti szerepük gyakorlására szorította.

A négy törzs (lothringeni, bajor, sváb és frank) hercegeiről elismerte ugyan, hogy ezek törzseik élén állhatnak, de ez csak címleges méltóság volt; elvonta tőlük a souverain hatalomnak minden legkisebb tényezőjét: nevezetesen a hercegek mindennemű egyházi ügyben rendelkezési jogot gyakoroltak; abusus által magukhoz ragadták a püspökök kinevezési jogát. Ottó ezt elvette tőlük s visszaadta velük az elrablott egyházi javakat, competens férfiakkal tölte be azon egyházi méltóságokat, melyekkel e hatalmas hercegek családtagjaikat vagy creaturaikat ruházták fel. A bajor herceg Arnulf — mint Giesebrecht említi¹⁾ „Isten kegyelméből bajor herceg“-nek nevezé magát, saját arcképével ellátott pénzt veretett, saját felelősségére külföldi hadjáratot viselt stb. a mi egész független önállóságra mutat! Ottó erélye oda vitte a dolgot, hogy e hercegek kényszerültek elismerni s tűrni a király törvényhozói s rendelkezési jogát magukra s hűbéreseikre nézve — szóval — mint ez a birodalom s királyi hatalom egységesítési, központosítási tervének keretébe illett: úgy tekinté a hercegeket, mint a királytól függő birodalmi hivatalnokokat, kiknek kinevezése kizárólag az ő felségi joga! Ez inteniójával Ottó csak azon eredeti alakjára akarta a dolgot visszavinni, melyben az, a nagy szervező, Nagy Károly műhelyéből kikerült.

Nagy Károly terve szerint — mint tudjuk — ezek a hercegek, illetőleg akkor még grófok közvetítői szerepre voltak hivatva: az uralkodó és nép közt állva mintegy repraesentansai voltak a koronás főnek a néppel, tehát azon elemmel szemben, melylyel amaz kormány gondjai miatt közvetlenül nem érintkezhetett. Fel nem ruházva eként semminemű önhatal-

¹⁾ Giesebrecht: Geschichte der deutschen Kaiserzeit 1. 211.

11.

milag cselekvési joggal — a mint egyfelől az uralkodó jobb kezei, működésének hathatós támaszai voltak: ép oly könnyen váltak souverain hatalmakká, mivel a felülről, a központból jöhető ellenőrzés szigorát nem érezték. A grófságok romjain a régi hercegek emelkednek fel s ezek közt is a kisebb hatalmuak elnyomása után különösen az egyes törzsek élén állók dominálnak. A hercegek e törekvése vonzó például szolgál s a nemesség, vagy mondjuk kisebb hatalmu hűbér urak is tőlük telhetőleg a legszélesebb alapra fektették hűbéri jogait s a mitől Nagy Károly oly igen félt s a minek megakadályozására számtalan Capitularejában inti missus-ait, a királytól kapott beneficiumaikat a hűbér urak örökösökké, sőt allodiu-mokká változtatták!

E sok visszaélésnek határt vetett Ottó erélye; el sem lévén oly rengeteg birodalom kormányzásának gondjaival foglalva, mint Nagy Károly, erélyesen kezelte az ellenőrző hatalmat s ez által elérte azt, hogy mikorra Itália ügyeibe avatkozik s huzamosb ideig ott tartózkodása mintegy lehetetlenné teszi a német birodalom dolgaival való kizárólagos, odaadó foglalkozást: nincs visszaesés, az állami rend, a béke koránt sincs úgy megzavarva, mint azt az egy pár évtizeddel előbb fennállt helyzet után gondolhatnók!

És ha ennek okai után kutatunk: azokat részint azon kitartó, erélyes fellépésben, küzdelemben találjuk fel, melyet az uralkodása első éveiben ellene felkelt hercegek, hatalmasok leverésében tanusít, részint azon bölcs és legésszerűbbnek bizonyult politika követelésében, hogy a leghatalmasabb hercegi méltóságokba s a legjavadalmasabb egyházi hivatalokba családja tagjait, rokonait helyezte be!

A mi a hercegekkel való conflictusait illeti, azokra vonatkozólag elsőben is azt kell megjegyeznünk, hogy mindannyiszor a hercegek vagy egyáltalán az erélyes uralkodót maguk felett türni nem akaró hatalmasok kezdik. Ugyanis ezek rossz néven vették, hogy az ifju uralkodó oly összehasonlíthatlan magasságban akarja magát felettük tartani.

Szóval mindjárt uralkodása elején, mikor még úgy szólván meg sem ismerkedhetett azon roppant feladattal, azon nagy halmazával a leendőknék, melynek megoldása rá, ifju vállára sulyosodott, kezdetét veszi a hatalmasok, az ország nagyjainak élet halál harca, mely valóban próbára tette az ifju uralkodót. Oly krízis volt ez, mely kétségét kizárólag be-

12.

bizonyítá, hogy Ottó méltó fia apjának s hogy ifju karjai elég erősek voltak a korlátlansághoz, féktelenséghez szokott nagyok megzabolázására. Ottó nem csügged: feltett célja, elérni szándékolt törekvése volt — mint említém — a hercegi hatalmat egyenesen tőle függő hivatallá degradálni s ezt elérte!

Legelsőnen is *Eberhard* bajor herceg gyújtá ki a lázadás, a belső egyenetlenkedés tüzét. Az egykoru feljegyzésekben már 937-ről olvashatjuk¹⁾ hogy Eberhard nyugtalanankodik, lázong.

Eberhard elégtelenségének oka voltaképen az volt, hogy illetéktelen hatalmat gyakorolt egy hű bérese felett a miért Ottó őt ítélő széke elé idézi s pénzbírsággal sújtja. Természetes, hogy az effélékhez nem szokott herceget érzékenyen bántá ez ítélet. De még jobban elkeseríté Eberhardot az, hogy Ottó tőle, mint apja után a bajorhercegi méltóságot öröklőtől, a személyes hűségesküt kivánta, melynek megtörténte után, az ő kezeiből elfogadhatja a hercegi méltóságot.

Eberhard hallani sem akar erről s így Ottó teljességgel nem akarva a minden áron való összeütközést, megteszi azt, hogy maga elmegy Bajorországba. S a mit szép szerével nem birt kivinni, elérte hatalmas sereggel: az engedetlen Eberhardot, megfosztá hercegi méltóságától s avval Berchtoldot (Eberhard atyjának Arnulfnak testvérét) ruházta fel.

A mily előre látó politikus alakjában mutatja be előttünk Ottót ez eljárása, mely szerint e hatalmas hercegség élére egy megbízható, hű emberét állit, kire minden körülmények közt számithatott, ép oly természetes az, hogy Eberhard nem tűrhetve ekkora megaláztatását, az ifju király ellen határtalan bosszútól eltelve pártot üt!

Elégedetlen s csatlakozásra kész elem volt bőven, mert Ottó erélyes kormányzása által találva volt a birodalomnak csaknem minden nagyja; de különösen találva volt a Thancmár, Madarász Henrik természetes fia,²⁾ kit az Ottó iránti elkeseredett bosszúura az a körülmény indtiott, hogy egyik megürült mathgrófságot nem kapta meg Ottótól, a mire pedig biztosan számított.

Ottó a következő évben megjelenik Bajorországban s miután ezt meghódítja, a kegyelmet kérő Eberhardot számüzi.

¹⁾ Pertz : Monumenta Germaniae Historica Script. I. 617. Continuator Reginonis

²⁾ Continuator Regionis Pertz. I. 618.

13.

a lázadás vezető társa Tanchmar pedig Eresburg várában szent Péter temploma főoltáránál leli halálát.¹⁾

A rövid békét, nyugalmat ismét fegyver csörgés zaja zavarta meg, mely annál kellemetlenebb, sőt fenyegetőbb volt Ottóra nézve, mert saját testvére *Henrik* állt a felkelés élére s mert azt a legnagyobb titokban tervezték. Henriket a felkelésben részvételre az a boszu indítá, melyet Ottó iránt, a királyválasztásnál szenvedett mellőztetése óta táplált és érzett. *Eberhard*, kinek szabadságát a király kegyessége visszaadja, elég hálátlanul csatlakozik a felkeléshez. *Gieselbert* lothringeni herceg szintén a lázadók közé áll és pedig abban a reményben, hogy tervük sikerülte esetén hercegségét királysággá emeli. Sőt mint a *Chronicában*²⁾ olvashatjuk „némely egyházi férfiak is . . . egyetértenek ezekkel s a béke és egyetértés minden jogait felzavarják.“ Ilyenek voltak Frigyes mainzi érsek, Rothard strassburgi püspök, kinek részességét bizonyosan tudjuk.

Az egész felkelés lefolyásáról az egykoru feljegyzés alapján csak annyit említek meg, hogy miután Lajos Frank király is hozzájuk csatlakozik a felkelők támogatására a lothringeni herceg azon ígérete fejében, hogy hűsége alá adja magát tartományával együtt, a határon figyelő hadtestet állít fel, Eberhard és Gieselbert hasztalan törekedtek meggátolni Ottónak a Rajnán seregével való átkelését. Ottó legyőzi őket s a győzelmet a felkelők nagy vesztesége pecsételte meg. A kezdeményezés sikertelensége után a részesek egyaránt súlyosan érezték a győztes Ottó boszuját. Lajos frank királyt országából elűzte (a ki azonban végre is visszajutott királyi trónjára) Gieselbert és Eberhard pedig életükkel fizették meg a király iránti hűtlenségüket, míg emez a csatatéren maradt, Gieselbert a Rajnába fulasztaték.³⁾

A király azután írja a krónikás, Lotharingiába menvén, mindent saját uralma alá hajtott, de öcscsét Henriket, ki fegyverét elhánnyva ment hozzá, szokott könyörületességgel fogadta.⁴⁾ Sőt a lotharingeni hercegséget is neki adományozta, de ez korántsem elégíté ki Henrik magas igényeit, melyet egykoron még a korona elnyerése iránt is ápolgatott. Hasonló könyörületességet tanusított Ottó a felkelésben részes mainzi

¹⁾ Contin. Reginonis Pertz: I. 617,

²⁾ Continuator Reginonis Pertz I. 618.

³⁾ Continuator Reginonis Pertz I. 618 és I. 69.

⁴⁾ Continuator Reginonis Pertz. I. 618. és I. 69.

érsek és strassburgi püspök iránt is, rövid ideig tartó száműzetés után ezek is ujlag elfoglalták egyházi méltóságukat.

Azonban az Ottó által tanúsított könyörületesség sem volt Henrikre semmi átalakító hatással: sokkal kisebbnek tartá a lotharingi hercegséget, semhogy azzal a királyság iránt ápoló reményekben csalatkozásért magát kellőleg kárpótolva érezhette volna s így csak természetes, hogy 941-ben újra felkelést szit „némely szászokkal“, melynek nem kevesebb célja volt, mint Ottót megölni. Mindamellet is, hogy a dolog nagy titokban ment, Ottó mindennek nyomára jött. A főbb bűnösök halálukkal adták meg vakmerő merényletük árat.¹⁾ Henrik, a főpártos előbb megmenekült, de aztán megadta magát Ottónak, ki őt Ingelheim várába záratta, honnan megmenekülve Frankfurt főtemplomában bátyjától kegyelmet könyörgött, a mit meg is nyert.²⁾

Ettől kezdve mint Giesebrecht mondja,³⁾ Henrik és Ottó valóban úgy éltek, mint testvérek. Ugy látszott, hogy Henrik teljesen átalakult, uralomra vágyását az Ottó iránt való legmélyebb odaadás váltá fel.“ — Mi pedig hozzá tehetjük azt, hogy ez a benső, jó viszony csak látszólagos volt!

Az egykoru feljegyzések, melyek kimerithetetlen forrásul szolgálnak a Karolingok korszakának tanulmányozására, már e korra igen soványan szolgáltatják az adatokat s tán ennek tulajdonithatjuk, hogy az Ottó alatti belső egyenetlenségekről, a hercegekkel való többi küzdelemről említés is alig s legfőlebb egy pár keveset mondó sovány adatban van téve. Pedig azzal még, hogy a *lothringeni herceg* leverése után e nagyhercegséget testvére Henrik, aztán veje, hogy a *bajor* hercegséget előbb rokonának Berchtoldnak, később vele kibékült testvérenek Henriknek adta; — azzal még, hogy a *sváb* hercegség fia Liutolf kezén volt s a *szász* és *frank* hercegséget magának tartá meg: mindezzel még korántsem volt leerve a belső egyenetlenkedés. A hercegek harcza, kiket Madarász Henrik nem tudott megfékezni, most ime Ottó alatt ezek teljes megtörésével és méltóságuk elvesztésével véget ér ugyan, de azért a belbéke még nem teljes: a királyság épülete még nem szilárd, a viszály tüzét magok a királyi udvarhoz tartozók, kik épen a belső rend megerősítésére voltak volna hivatva, gyujtják ki.

¹⁾ Continuator Alginonis Perztnél I. 618.

²⁾ Continuator Reginonis Perztnél I. 618.

³⁾ Giesebrecht : Geschichte der deutschen Kaiserzeit I. 277.

953-ban Ottó fia Ludolf s veje, az igen kegyelt Vörös Konrád, ugyanaz, ki hűségesen hadakozik Gieselbert és Eberhard ellen,¹⁾ s ki ez érdemeiért kapja a lothringeni hercegséget, szitanak titkon összeesküvést. — A két királyi vérű herceg elkeseredésének oka, mint a krónika sovány adatait kiegészítőleg megemlítenünk szükséges — az volt, hogy magukat Ottó részéről - testvére Henrik iránt tanusított tulságos kegyelése miatt mellőzve érezték. 952.— 953.-ban nagy titokban folyvást conspirálnak, hozzájuk áll a már egyszer ilyen bűnben részes Frigyes mainzi érsek is!

Ottó gyanutlan megy Italiából Ingelheimba, de onnan — a felkelés főfészkéből — rosszat sejtve Mainzba menekül, hova a hűtlen érsek értesítése után a két pártütő herceg is megérkezik. Itt Ottó engedve a kényszerítésnek Ludolf és Konrád minden kérését teljesíti, hogy t. i: nekik Henrik mellőzésével nagyobb befolyást fog adni az ország ügyeinek intézésébe. De mihelyt szabadon érezte magát, tett, kicsikart ígéreteit semmiséknek nyilvánítá, sőt mint az egykoru feljegyzésekben olvashatjuk²⁾ Frigyes érseknek esküvel kellett magát az összeesküvés vádja alól megtisztítania, Ludolfot pedig csak úgy vette vissza kegyelmébe, hogy addig birt vasallusait s a hercegséget visszaadta; Konrád hasonlóan meg lett fosztva a lothringeni hercegségtől.

Ez volt utolsó jelenete azon hosszas belső küzdelemnek, mely Ottót kétségkívül nagyon gátolta abban, hogy a királyi hatalmat ne csak benn erősítse, hanem annak künn is fényt szerezzen. De ugyan csak e belső küzdelem volt az, melynek bevégezte után a nehéz tűzpróbán fényesen keresztül ment királyi hatalom egészen megacézéleződva komolyabb megpróbáltatásokat is kiállhatott; — a király és hercegek, hatalomra törekvő fia, testvére s veje közt folytatott e hosszas harcz volt az, melynek szerencsés befejezte után Ottó megvalósíthatta a hercegi hatalom kör korlátozása iránt rég ápolt terveit. Sem örökölhető, sem egyáltalán olyan méltóságnak nem tartván a hercegségeket, melyekhez a nép választása által juthatott volna valaki, királyi hatalmánál fogva ő nevezte ki a hercegeket. S hogy mindig rokonait — a kikben ugyan rendesen csalódott — kipróbált hűségü embereit ruházta fel a her-

¹⁾ Continuator Reginonis Pertznel I. 618.

²⁾ Annales Angienses és Continuator Reginonis Pertznel I. 69. és 623.

czegi méltósággal, azt Ottó böles politikájából önként következő természetes dolognak tarthatjuk. Különbben, ha nem ily óvatos e kinevezéseknél, keservesen megérezte volna annak káros következéseit, mert a hercegek kezében még mindig volt olyan hatalom, mely miatt — el lehet mondani — hogy a hercegek uralkodtak azon tartományban. Ez állott az egész haderő élén, ügyelt fel a tartomány békéjére, tartá elnöklete alatt a különböző gyűléseket, melyekre a püspököknek apátoknak, markgrófoknak, grófoknak s birodalmi vasallusoknak meg kellett jelenniük.¹⁾

De ha e nagy hatalom gyakorolhatása miatt mintegy kis királyok voltak is e hercegek, véghetetlenül gyöngült e hatalom azon körülmény miatt, hogy felettük Ottó mint király igen szigoruan gyakorlá az ellenőrző szerepet. Csodálatos, csaknem hihetetlen tevékenységét ismerve, jogosan következtethetjük, hogy a hercegek tudta s beleegyezése nélkül semmi fontosabb ügyben nem érvényesíthették a nekik adatott hatalmat.

Szóval az által ellensulyozta a hercegek még eléggé kiterjedt jogkörét, hogy királyi hatalmával ő nevezte ki azokat. S a mellett, hogy mindig kipróbált hűségű férfiakat szemelt ki e helyekre, megvolt ama joga, hogy elvehette tőlük a herczegséget.

De más oldalról, ha megnézzük a pfalzgrófok hatáskörét, nem tagadhatjuk, hogy ezek is hatalmas ellensulyozói voltak a herczegi hatalomnak. A pfalzgrófok, mint Giesebrecht, említi¹⁾, felügyeltek a birodalmi bevételre s bizonyos birói hatáskörrel voltak felruházva s mind e hatalmukat az egyes herczegségek egész területén gyakorolták. S épen e hivatásuknál fogva — mintegy a birodalom érdekeinek képviselői — azaz a király helyettesítői voltak a herczegi hatalom, a provinczialis érdekekkel szemben. — E birodalmi hivatal lényege tehát abban állt, hogy a herczegi hatalmat ellensulyozta.

Ezeket így tudva, most már áttérhetünk annak felemlítésére s jellemzésére, hogy mint gyakorolja vala Ottó a királyi hatalmat.

Ő volt a kormányzás központja s mint király mind azon jogok gyakorlását fentartá magának, melyeket mai nyelven

¹⁾ Giesebrecht: Geschichte der deutschen Kaiserzeit I. 289.

¹⁾ Giesebrecht: Geschichte der deutschen Kaiserzeit I. 287.

elségi jognak nevezünk; a törvényhozásban, a háboru s béke feletti határozásban döntő részt tartott fenn magának. Sőt mint látni fogjuk az egyháziakhoz s a pápához való viszonyában is oly tekintélyes hatalmat birt kezében, minövel elődei közül egy sem dicsekedhetett. Hatalmának alapját különben azon körülményből magyarázhatjuk meg, hogy a feudalismus ekkor már teljes virágában van s Ottó mint legfőbb hűbér ur megkoronáztatása alkalmával minden hatalmas hűbér urtól — világitól ép úgy mint egyháztól — felvette a hűség esküt. Erélyét ismerve következtethetjük, hogy legfőbb, legelső hűbéruri jogainak a legkisebb részletig érvényt tudott szerezni. Legalább annak semmi nyoma, hogy a hűbérurak vele, mint hűbérurakkal szemben, átlépték volna azokat a határokat, melyeket a feudalismus lényege eléjük szabott!

Igy Ottó mint a legfőbb hadur, legelső bíró, kit a bírák részrehajlásának megakadályozása céljából igen sokszor találunk a törvényszéki üléseken, mint az egyház meleg, vallásos kedélyü védője s a szegények óltalmazója áll előttünk, ki mint legfőbb hűbér ur ezeket a gazdagabb, hatalmasabb hűbérurak elnyomásai ellenében királyi hatalmából kifolyólag védi.

De ha ilyen alakban ismertük is meg Ottót, igen nehéz feladat megoldását kísértjük meg, ha királysága megítélésébe fogunk. Legfőbb nehézség természetesen az, hogy nincs törvényhozásának, tartott gyűléseinek oly sok maradványa, melyekből, mint a Karolingok korára is, következtetést vonhatnánk.

Az uralkodása alatt tartott gyűléseknek nincs meg az a jellegük, a mi Nagy Károly korában. A hol Ottó az ünnepeket üli, oda sereglenek az érsekek, püspökök, — hercegek és grófok. Szóval az ország egyházi és világi nagyjai s ott tanácskoznak az előforduló birodalmi ügyekről. Találunk ugyan arra nem egy két példát, hogy rendes előre megállapított helyre s időre összehívott gyűléseket tart¹⁾ s itt tanácskoznak a megkezdendő háboru s az örökösödés tárgyában, de oly kétséget nem szenvedhető bizonyossággal még azt sem igen tudjuk kimutatni, hogy kik voltak e gyűlések competens tagjai²⁾ vagy ha ezt szinte tudnók is, bizonytalanságban volnánk azon kérdést illetőleg, mily szerepük volt ott ezeknek, vajjon a pusztá jelenlétén s a királyi propositiók meg-

¹⁾ Continuator Reginonis Pertznel I. 621. I. 623. és I. 619.

²⁾ Ranke „Deutsche Geschichte“ (I. 13.) cz. munkájában olvashatjuk, hogy „Duces ac praefectorum principes cum caltera principum militumque manu fecerunt eum regem“. Idézi „Widukindi Annales lib. II.

hallgatásán kívül volt-e azokhoz hozzászólási, tanácskozási joguk ! Különben, hogy a sok gyűlésnek, ebből kifolyólag az azokban alkotott törvényeknek nem igen találunk nyomára, azt következtetjük, hogy Ottó korában Nagy Károly Capitulárainak teljes érvényük volt s mert ezek a jogszolgáltatás, törvénykezés minden legapróbb részletére kiterjedőleg voltak megalkotva, mintegy felesleges is volt szükségtelenül új törvényeket alkotni.

De ha így szinte nem is tudunk a gyűlések jellegéből, azok lefolyásából, tényezőinek szerepéből következtetést vonni, az napnál világosabban áll előttünk, hogy Ottó uralkodásának legfőbb célja a korlátlan hatalomra törekvés volt! Eléggé elárulja, bizonyítja ezt a hercegek leverésére, majd királyi hatalma ellen felkelt testvére, fia s neje megtörésére irányult kitartó működése. Csak helyesen következtetünk, ha azt mondjuk, hogy amennyiben ezekben a királyi korlátlan hatalom ellenségeit törte meg, akadályait zuzta szét: annyiban az ezeken kivívott siker mind csak a királyi hatalom korlátlanságára vezetett. Le lévén verve minden akadály, mely útjában állta, felszabadul a királyi hatalom a lenyűgöző bilincsekből s korlátlanná lesz!

Mit hozhatnék fel meggyőzőbb erejű érvelésnek igazolására, mint azt, hogy a birodalom előkelői s az egész nép kiskorú fiát, Ottót egyhangulag még atyja életében királylyá választja¹⁾. A mire különben Eichornnal elmondhatjuk, hogy ebben Ottó azon ügyes politikájának eredményét látjuk, mely szerint a legmagasabb egyházi és világi hivatalokat rokonaival tölte be s az egyháziakat gazdag adományok és privilégiumok által úgy magához édesgette, hogy ezek mindenben híven követték akaratát.²⁾

Szóval áttekintve Ottónak a belpolitikai téren kifejtett tevékenységét, átláthatjuk, hogy törekvését, mely a német törzsek egységének megteremtésére, a hercegek tulkapásainak meggátlására s bitorolt jogaik által igen szűk korlátok közé szorított királyi hatalom növelésére, tekintélyben, erőben eladdig nem létezett magasságba emelésére irányult, a legszebb siker koronázta. És ez nem is történhetett másképp. Olyan uralkodói erélynek, oly fáradhatlan tevékenységnek, minőt Ottó

¹⁾ Continuator Reginonis Pertznél I. 624.

²⁾ Eichorn: „Deutsche Staats und Rechtsgeschichte II. Theil.“ 3e Ausgabe 24. lap.

19.

kifejt vala, elmaradhatlanul e bámulatos eredményt kellett elérnie. Élete egyébből sem áll, mint a folytonos utazásból; ha ma a birodalom ezen részén saját szemeivel győződik meg rendeleteinek, intézkedéseinek foganatjáról, holnap már a birodalom másik részében hányja szét a belső rendezettség, a törvény iránti tisztelet s a királyi hatalom felemelkedésének útjában álló akadályokat. Valóban növekedhetik az Ottó által elért siker felett való bámulatunk, ha tudjuk azt, hogy uralkodásának több mint fele részén át folyvást meg voltak bénítva kezei az akadálytalan tevékenységben. Ha a belháboru szünetelése miatt odaadó buzgalommal láthatott volna a belviszonyok rendezéséhez: akkor meg a külellenség pusztító támadásainak visszaverésére kellett idejét, erejét, figyelmét fordítania.

Még le sem verte a pártos törzsherczegek felkelését, kigyult a harcz tüze a vendek, csehek közt, keletről a magyarok berontásai köték le figyelmét s még ez mind nem elég: saját fia s igen kegyelt veje összeesküvése is sok gondot adólag bénítja fáradhatatlan tevékenysége közben. Végre betetőzésül sok bajának, Itália ügyeibe avatkozása kutfeje lón az örökös zavarnak s kormánygondjai megoszlásának. De hogy ennek káros kihatása korántsem volt akkora, minőt utódainak Italia ügyeibe avatkozása okozott, az kizárólag Ottó bámulatos erélye miatt történt ugy!

Ottó mindemellett is nem csak arra ér rá, hogy ez elképzelhetetlenül összevissza zavart viszonyból rendezett állapotot teremt, hogy szerez a királyi hatalomnak olyan fényt, hatalmat, s tekintélyt minőt elődei megszerezni nem tudtak, hanem jut ideje azon áldásos tevékenységre is a hittedjesztésre, melyért a kereszténység méltán tisztelheti emlékét.

Helyén valónak tartom itt megismertetni Ottó egyházpolitikáját s a pápasághoz való viszonyát is, bár ennek tárgyalása külpolitikai tevékenysége előhaladásánál inkább helyén való volna; tekintve azonban a tárgy rokonságát, habár röviden, itt emlékezem meg erről is!

Ottó mint Giesebrecht említi¹⁾, folyvást azon tudatban élt, hogy különös isteni gondviselés alatt áll; az imádságból, melynek ereje menté meg csodálatosan oly sok veszélytől, merit vala szorongattatásai s fáradozásai közben lelkesülést; királyi halalma isteni eredetének hitétől teljesen át volt hatva.

¹⁾ Giesebrecht. „Geschichte der deutschen Kaiserzeit“ I. 319.

E szavak olvasása önkéntelen eszünkbe juttatja I. Jakab angol király hasonló elveit; de az összehasonlítás, a párhuzamba állítás tagadhatatlanul Ottó előnyére üt ki. Jakab eszelősségének ép az adott tápláló anyagot, a mi Ottót a legnemesebb kötelesség teljesítésére, mintegy az őt különös védelmére méltató Isten iránti hála lerovására serkenti. Ha Ottó azon meggyőződésben élt, hogy királyi hatalma isteni eredetű, azt épen ennek megfelelőleg törekszik érvényesíteni : terjeszti a boldogító keresztény hit országát az addig lelki vakságban sinlődő pogány szláv nép közt. Mint Nagy Károly hadseregét, úgy követik Ottó harcosait a térítő: templomok és térítő házak, szerzetek emelkedése jelzi az utat, hol hadserege az egyszerre térítő és hódító hadjárat közben átvonul. S hogy messzebb ne menjek, csak azon kiszámíthatlan fontosságú eredményt említem, mely őseinkre a keresztény hit felvétele által hárult. Ha a kereszténység nem talál őseinknél oly könnyű befogadtatásra, állami létük lett volna Európa testének közepén a keresztény népek szomszédságában fenyegetve. Ottó térítői buzgalmának nagy része van abban, hogy ez mind másképp történt.

Az — szerintem nem sokat von le nemes inteniójának értékéből, hogy a térítést chauvinizmussal köti vala össze. Mint Ranke mondja¹⁾ „a kereszténységnek a szláv tartományokban kiterjesztésével egyidejűleg alapít német telepeket: a leigázott néptörzseket egyszerre téríti meg s germanisálja.“ Tagadhatatlan, hogy legnagyobb hatása azon intézkedésének volt, mely szerint az általa legyőzött szláv törzsek (vendek, csehek) lelki gondozására püspökségeket alapít, melyek mint méhkas eregették ki a térítő raját a durva, még emberáldozattól sem irtózó vad pogány nép közé! A hova egyik germanisáló sem gondolt, oda is elhatott tevékenysége: Cseh és Lengyelországban német metropoliták alatt álló püspökségeket állít fel; valószínű, hogy e nagyszerű fáradozások Oroszországig értek²⁾. Ranke e szavait Giesebrecht³⁾ után akkép egészítjük ki, hogy Olga orosz hercegnő kérésére Ottó tényleg küldött is térítőket Oroszországba, de ez által az óhajtott eredmény nem lőn elérve!

De bár ennyire áthatja vala is Ottó lelkületét a vallásos

¹⁾ Ranke : „Deutsche Geschichte“ I. 15.

²⁾ Ranke: Deutsche Geschichte“ I. 16.

³⁾ Giesebrecht : „Geschichte der deutschen Kaiserzeit“ I. 490.

lelkesezés, a keresztény hit terjesztése iránt való nemes buzgalom : tévedés volna hinnünk, hogy már azért oly készséges fia lett volna az egyháznak, hogy birodalmi érdekeit annak feláldozta volna, hogy sok mindent elnézett volna a clerusnak. Mint atyja, úgy ő még sokkal nagyobb erélylyel fenn igyékvék tartani mind ama jogokat, melyeket a körülmények nemcsak birodalma határain belül az egyházi ügyek intézésében biztosítottak a korona viselője számára, hanem a melyeket a pápasággal szemben is teremtettek. — Így pl. a birodalom minden érsekétől s püspökétől megkövetelte birodalmi hűbéres minőségükből kifolyó kötelességeik pontos teljesítését; megkövetelte tőlük mindazt, mit a birodalom érdeke megkívánt s tette ezt épen azért, mert látta a főpapság azon törekvését, hogy magukat a királyi hatalom alól emancipálni akarják s az egyháznak mindenféle világi s így természetesen a királyi befolyástól is független önnállóságát szerették volna megalapítani. Főleg uralkodása első korszakában egyáltalán nem voltak nagyon kegyelt dédelgetett fiai az egyházi hivatalt viselők, a mi különben nem is feltűnő. Láttuk Frigyes mainzi érseket, láttuk a strassburgi püspököt a király személye elleni összeesküvésekben. Később azonban e hidegebb viszonyt egészen meleg ragaszkodás váltja fel: midőn testvére Brunó kölni érsek, fia Vilmos mainzi érsek, egyik rokona Henrik pedig trieri püspök lesz! Rokonaira, megbízható hű embereire ruházván a legelőkelőbb egyházi méltóságokat, csak természetes, hogy Ottó véleménye is, a melylyel eddig viseltetik az egyháziak iránt, gyökeresen átalakul. S helyzetében ez volt a legbölcsebb politika: így a birodalom főpapságára támaszkodva könnyebben leverhette a belharczókat, s ezek leverése után nyugodtabb volt és lehetett a belbéke tartóssága iránt. Szilárd alapon nyugodott az egyház és állam közti jó viszony, a minek elmaradhatatlanul jó következményei lőnek. Sőt jogosítva érezhetjük magunkat annak kijelentésére is, hogy az egyházi méltóságok viselőit inkább megkülönböztetett figyelemre méltatta, mint a világi előkelőket: ott van Brunó kölni érsek példája, kire a lothringeni herczegséget ru-ruházta. Tette ezt Ottó azért, mert tudta, hogy az egyházi fejedelmek (geistliche Fürsten) nagysága a királyság érdekeire nézve előnyös¹⁾

¹⁾ Eichorn: „Deutsche Staats und Rechtsgeschichte“ II. 32.

Hogy birodalma határain belül az egyházi ügyekben döntő befolyást gyakorolt, az kitetszik az uralkodása alatt tartott zsinatok munkálataiból; ezek határozatai ugyanis csak azután emelkedtek jogerőre, miután ő azokat elfogadta, azokba beleegyezését adta.¹⁾

A kevés számban fennmaradt zsinatok végzései egyébiránt azt is mutatják, hogy ekkor még mindig Nagy Károly Capituláréi voltak az egyházi ügyekben ép úgy mint a világi természetű esetekben mérvadók; körülbelül nem tesznek a zsinatokon egyebet, mint ismétlik Károly minden legkisebb részletekre kiterjedő figyelemmel alkotott rendeleteit. A tized ügyében való rendelkezés, meg az a tilalom, hogy a világiak püspöki engedély nélkül egyházi hivatalokat ne osztogassanak, az egyházi tisztviselők iránt jogtalanságot ne kövessenek el²⁾ mind feltalálhatók Nagy Károly capituláréiban. A papi nőtlenség s hogy a szerzetesek főnökük engedélye nélkül a zárdát el nem hagyhatják³⁾ szintén nem Ottó korában hozott eredeti végzések, mindnek nyoma van Károly Capituláréiban.

Ottónak a *pápasághoz való* viszonya tárgyalásánál már van bennünket tájékoztató adat, vannak pozitív bizonyítékok, melyekből jogosan következtethetünk.

Azon körülmény által, hogy Ottó egyházi felkenésben részesült koronázásakor, a clerus nem érezhette magát valami különös hatalom igénylésére feljogosítva, mert Ranke szerint⁴⁾ Ottó épen úgy, mint atyja egyházi felkenés nélkül is király lett volna! Sőt Widukind tanúsága szerint az egyháziak nem is szerepeltek megválasztásánál, csak megválasztása után fogadta Ottót az egyháziak gyűlése.⁵⁾

Mindaddig azonban, míg Itália ügyeibe nem avatkozva összeköttetésbe nem jött Ottó a pápasággal, el sem árulhatta egyház politikai tendenciáit, a melyeket a pápasággal szemben érvényesíteni akart. Sőt lehet, hogy a császári korona elnyerésére törekvésén kívül már előre megállapított politikája nem is volt, s ha nem oly férfiu ül Szent Péter székén, minő XII-ik János vala: tán egész más politikát, magatartást követend; de így a helyzet önként nyújtá az elő-

¹⁾ Giesebrecht I. 389.

²⁾ Pertz: Legum II. 26.

³⁾ Pertz. Legum II. 25.

⁴⁾ Ranke: „Deutsche Geschichte“ I. 14.

⁵⁾ Idézi Ranke: Deutsche Geschichte I. 14.

nyöket s Ottó ez előnyös helyzetet csak egyszerűen értékesíté; tette pedig ezt úgy, hogy — ha lehet e kifejezést használnom— a pápaságnak a szószoros értelmében felibe kerekedve, azzal szemben oly privilégiumokat, jogokat szerez meg, minővel még Nagy Károly sem birt.

Megemlítem, hogy Ottó mindaddig, míg arra Rómából impulsust nem kap, nem avatkozik a pápaság dolgába, mert házi baja is sok volt! Szorosabb összeköttetésben Agapitus pápával lép, ki Alberichnek, Róma senátorának (kiról alább bővebben teszek említést) halálát kedvező időpontnak tartá arra, hogy a szentszéket mindenféle zsarnoki uralom és világi befolyás alól emancipálja. De Agapitust közbejött halála megakadályozta e törekvésében. — Agapitus utódja Alberich fia XII. János lett. Ekkor avatkozik Ottó a pápaság ügyeibe és pedig oly előzmények után, minők egykor a pápaságot Pipin s Nagy Károly segítségének igénybe vételére kényszerítették. Ottó helyzete amazokéval analóg: Luitprand szerepébe most Berengár lép.

Mint Regino chronicájának folytatója említi: az apostoli széktől követek érkeznek meghívni a királyt, hogy Itáliát s a római köztársaságot Berengár zsarnokságától védelmezze meg. Sok egyházi főhivatalnok menekül Ottóhoz, kit egész Itáliának csaknem valamennyi grófja s püspöke sürget levélben vagy követek által, hogy menne megszabadításukra.¹⁾

Ottó a segélyt kérő követséget a legmegnyugtatóbb biztatással bocsátja vissza, s egy pillanatig sem habozik, hogy egész nyomatékkal fellép Berengár ellen, ki tett hűség ígéretei megszegése által különben is a legnagyobb mérvben felkelté haragját; nem habozik, hogy belzavaroktól meg nem bénított összes erejét latba veti a pápaság érdekében azon tudatban, hogy annak jól megérdemlett méltó díja a császári korona lesz.

Lehetetlen Ottó ambícióját ismerve át nem látnunk, hogy ő a helyzet nyújtotta előnyöket értékesíteni iparkodva — teljes erejéből fog e vállalathoz. Most a mennyiben a pápától egészen függetlenül a városok grófjai, tehát a világi elem is védelmét kéri : alapos reményt táplált az iránt, hogy Itália feletti uralmát megalapíthatja.

Ily intenciókkal indul Ottó Itáliába 961-ben, de komolyabb dolga nem is volt, mert jöttének híre elég volt arra, hogy Berengárt serege cserbe hagyja, ez maga pedig meneküljön

¹⁾ Continuator Reginonis Pertznél. I. 624. 1.

előle. Ottó tehát célzott expedíciójával; a pápaságot megmenté s akadálytalanul hatolt Páviáig, honnan Rómába ment, a hol is János pápa az összes római nép s clerus acclamációjával császárrá koronázta.¹⁾

Mielőtt azonban Rómába bevonult volna, János pápának megígéri, hogy őt s a római szent egyházat minden erejéből védeni fogja, tudta nélkül Rómában semmi olyan ügyben nem intézkedik, a mi a pápa hatáskörébe tartozik, s mindazon földterületet, a mi Szent Péter birodalmához tartozott, a szent szék számára visszaadja.²⁾

Ezek voltak Assman szerint³⁾ azon feltételek, melyek alatt XII. János Ottót császárrá koronázta. S valóban egy okiratban találjuk is annak nyomát, hogy Ottó a „Patrimonium Petri“-hez tartozó területeket a szent széknél visszaadta.⁴⁾ De viszont azt is következtethetjük, hogy ezeket Ottó bizonyos feltételekhez kötötten adta vissza.⁵⁾ A krónikás azon szavai, hogy a pápa elfelejtette a császárnak tett ígéreteit,⁶⁾ sőt magának Ottónak hasonló kifejezése⁷⁾ bizonyítékul szolgálnak e feltevésünk mellett. De mint Giesebrecht mondja⁸⁾ „Ottó császár a tények tanúsítása szerint Italiát azon egész terjedelmében, a minőben találta, a maga s utódai részére birtokba vette s annak egyetlen provinciáját sem adta át Szent Péter utódának, melyet ezek Nagy Károly korában nem birtak.“

Ha tudjuk, hogy XII. János mint Alberich fia csak azért akarta Ottó segélyét igénybe venni, hogy így Berengár ellenében világi hatalmát megvédje, s ha tudjuk, hogy Ottó egyáltalán nem ily tervekkel indult Italiába:⁹⁾ önként érthetőnek tartjuk a kölcsönös csalódást. A tapasztalt, az élet nagy megpróbáltatásain keresztül ment császár „keserűséggel tekintett az ifju pápára s korán sejté, hogy Alberich fiától

¹⁾ Continuator Reginonis Pertznél I. 625.

²⁾ Pertz : Legum II. 29. „Et quicquid de terra S. Petri ad nostram potestatem venerit, tibi reddam.

³⁾ „W. Assmans Geschichte des Mittelalters.“ 245.

⁴⁾ Pertz: Legum II. 2-ik rész. 162.

⁵⁾ A pápa maga esküvel fogadta, hogy Ottótól el nem szakad s Berengárhoz nem áll. Magok a rómaiak is hűségesküvet tettek Ottónak *Gregorovius* ; „Geschichte der Stadt Rom“ III. 350.

⁶⁾ Continuator Reginonis Pertznél I. 625 : „Interim Johannes papa, promissiones imperatori factas oblivioni tradens, ab eo defecit.

⁷⁾ Pertz: Legum II. 31. : „. . . oblitus juramenti et fidelitatis, quam mihi supra Corpus S. Petri promisit“ ... és Dumont „Gorps universel diplomatique du droit des gens“ I. 40 1.

⁸⁾ Giesebrecht I. 495.

⁹⁾ „Regnumque cum eo (Adelhaid) simul Italicum acquirere deliberavit“ Contin. Regin. Pertz I. 620.

mit várhat.“¹⁾ A kilátásaiban, számitásában csalódott pápa pedig ott igyekszik kárpótlást szerezni, a hol azt megtalálni reménylette. Adalberttel, Berengár fiával lép titkos szövetségre, a mit azonban Ottó megtudván Róma ellen megy, honnan a pápa Szent Péter kincstárának nagy részével már előbb elmenekül.²⁾

Még akkora ügyesség sem kellett ahoz, minő Ottóban volt, hogy a helyzet előnyeit hasznára fordithassa. Legott zsinatot hív össze, melynek első ténye is az volt, hogy a pápát igazolása végett megjelenésre szólítá fel. A pápa excommunicatióval fenyegetve felel ! E válasz után, az elnöklő Ottó elmondja, hogy mit tett ő a pápa érdekében, elpanaszolja, hogy a vétekbe merült pápa mint fizet hálátlansággal!

E beszéd hatása alatt a papság s a jelenlévő római nép követeli a pápa letételét. A mi megtörténvén Ottó a maga hatalmából VIII. Leót teszi pápává.³⁾

„ Igy lett elrabolva a rómaiak e joga, melyet ők mindig — mint kincsöket s városi szabadságuk egyedüli actusát őriztek, s melyet a karolingok közül sem mert senki bántani.“⁴⁾

Azon positiv bizonyítékok után, melyeket felemlíték, minden bővebb commentálást feleslegesnek tartok! Ottó oly privilegium birtokába jutott, midőn a pápa választásra kizárólagos jogosultságát érvényesithette, minőt a pápaság világi hatalmának megteremtői Pipin vagy Nagy-Károly sem élveztek:

A mily féltékenyen őrzött joga volt a római népnek a pápaválasztásban való résztvétel: époly érzékenyen esett annak elvesztése. S midőn tudatára ébredt annak, minő vitális jogát vette el Ottó: igyekezett annak érvénytelenségét az által kimutatni, hogy az Ottó által beültetett VIII. Leo pápát méltóságából elüzi s V^{ik} Benedeket választja meg. — Ugyde Ottó nem könnyen mond le könnyen megszerzett s kiszámithatlan fontos következményü jogáról, Róma ellen indul, azt beveszi, de a megrémült rómaiakkal legkevésbé sem éreztette bosszuját! S tán épen e nem reménylett humánus bánásmód is biztatta arra a rómaiakat, hogy ezuttal teljesen lemondjanak

¹⁾ Gregorovius: „Geschichte der Stadt Rom“ III. 351.

²⁾ Continuator Reginonis : Pertz : I. 625.

³⁾ A zsinat ide vonatkozó actái Dumont: „Corps universel diplomatique du droit des gens“ I. 39. 40. és Pertz Legum II. 30. 31.

⁴⁾ Gregorovius: „Geschichte der Stadt Rom“ III. 354. 355.

26.

a pápaválasztáshoz formálható minden igényekről. Maga Leo pápa a császár crcaturája — adja ki az okiratot¹⁾, de a melynek hitelessége iránt — Gregorovius szerint²⁾ kétséget lehet támasztani.

Bár mint legyen is a dolog, ha elfogadjuk is Gregoroviussal, hogy ez okirat a császár előnyére tett nyílt hamisítás: a tények kétségbe vonhatatlanul bizonyítják, hogy Ottó kizárólag maga intézkedett a szentszék betöltése tárgyában. Ha pedig a császár ily — addig s azután is hallatlan jog birtokában tökéletesen saját tetszése szerint — azt ruházta fel a pápai méltósággal, a kit akart — nem jogosult-e azon e kérdés tárgyalását befejező — ítéletünk, hogy Ottó a pápasággal szemben oly hatalomra tett szert, a minővel elődei közül egy sem birt, s hogy ez fényes betetőzése volt a császári korona elnyerése iránti törekvéseinek.

És most áttérhetünk Ottónak az idegen népekkel folytatott hadjáratai s Itália ügyeibe avatkozása tárgyalására.

¹⁾ Pertz Legum II. 167.

²⁾ Gregorovius III. 368

II.

A Karolingok tehetetlen uralkodásának egyik elmaradhatatlan következménye az lón, hogy a birodalom, különösen északi, a szláv népekkel s keletről a magyarokkal szomszédos része minduntalan ki volt téve a külső ellenség betörésének. Rendesen úgy is szokott az történni, hogy érelytelen kormányzás mellett, mikor az ország a belbajok huza vonájának van kitéve, mindenféle külső ellenség támadásának tág kapu van nyitva. Annyi hazafiság, a haza boldogulása iránt annyi érzék nem volt ekkor a birodalom nagyjaiban, hogy ők e szomorú igazság tapasztalatára jutottak volna! Megízlelve, sőt huzamosb ideig gyakorolva azon jogokat, melyek őket épen nem illették, csak természetes, hogy szívíósan ragaszkodtak azokhoz. S ez elfogultságukban természetesen inkább örültek a külső ellenség támadásainak, (vagy a mire szinte eset van, ők maguk hívták azt be) mivel az ezek által keltett összevisszaságban egész félelem s minden felülről jöhető megszorítás nélkül bitorolhatták hatalmukat, semhogy személyes érdekeiknek a haza ügye a közjó érdekeit elébe téve vállvetve, egyesült erővel szabtak volna határt minden kívülről jövő háborgatásnak.

De ezzel még nem merítettük ki azt az eszmekört, mely e kérdés vizsgálatánál figyelmünk elé tolul. A mily bénító hatású volt az ország belállapotának rendezésére az a körülmény, hogy soha nem volt biztosítva az ország a külellenség duló pusztításaitól, épen oly lenyűgöző lehetett, és volt az a tiszta, nemes intencióktól áthatott uralkodóra is, hogy a belzavarok miatt nem szállhat szembe egész nyomatékosan a külső támadásokkal.

Ottó trónraléptekor ez Németország képe. Északról a rendeltetésüknek meg nem felelhető határgrófságok miserabilis állapota lehetővé tette a vendek, csehek akadálytalan betöré-

sét ép úgy, mint keletről a magyar hadak gátnélküli pusztításait. S a helyzetet így ismerve nem azon csodálkozhatunk, hogy Ottónak uralkodása jelentékeny részén áthúzódva folyvást elég gondot ad a küllellenség leverése, hanem hogy azt oly határtalan s egyidejűleg dúló belzavarok mellett egyáltalában leverhette!

Az eredmény, mit Ottó e téren elért, mégis meglepő; nemcsak véget vet a kívülről jöhető nyugtalanításoknak, hanem a még addig meg nem fékezett pogány népeket adófizetőivé teszi, velök a keresztény vallást elfogadtatva azokból a birodalomnak csendes szomszédokat szerez! Tagadhatatlan, hogy a szláv, de különösen a magyar néppel szemben már apja Madarász Henrik is nevezetes sikert arat, de azért Ottóra is nagy és nehéz feladat várt még: Ottó mind megoldta e feladatokat.

Legelsőben is a *csehek* használták fel a kormányváltást arra, hogy megkísértsék a szász iga lerázását, melyet Madarász Henrik vetett rájuk. Miután herczegüket a keresztény vallásra tért Wenczelt testvére a harcziás, de pogány Boleslaw megölette, kezéhez ragadta a fejedelemséget. Nem bizva azonban eléggé saját erejében, a szomszédos szláv törzseket is felbujtogatja s így kezdik Ottó ellenében azon háboruszkodást, mely kevés megszakítással tíz évig tartott. Ottó természetesen nem volt képes a bajt mindjárt csirájában elfojtani; a belzavarok, melyek közt élete sem volt biztonságban, csak azt is nehezen engedték meg, hogy kipróbált hűségű hadvezéreit egy-egy tekintélyes sereggel küldje a felkelt nép leigázására. Mihelyt azonban a belbajok orvoslása után szabadabban lélekzhetett s képes volt a csehek ellen nyomatékossabban fellépni: az eredmény nem maradt el. Már 950-ben mint Reginó chronikájának folytatója említi,¹⁾ Boleslaw herczeg teljesen megadja magát Ottónak.

Az Ottó elődeivel szintén háboruszkodó *wendek* is megpróbálták a szász iga és felsőség lerázását. E nép oly szívós kitartással, elszánt makacssággal folytatta Ottó ellen a hadjáratot, a minőt a szászok tanusítottak Nagy Károlylyal szemben.

Mindamellet is, hogy Ottó — erejéhez s a lehetőséghez képest mindig tekintélyes sereget mozgósított a wendek ellen, az eredmény nem volt oly nagy, minőt várt. A wendek által lakott terület terep viszonyai olyanok voltak, hogy ott a hely-

¹⁾ Continuator Reginonis Pertznél I. 620.

ismeret, illetőleg az alkalmatlan helyek miatt a legjobb vezetés alatti sereg sem tudott sikerhez jutni s nem egyszer megtörtént, hogy egész német sereg foglyul esett, vagy tönkre ment. A meseszerű hős Hermann, kit Ottó éles szeme az északi határgrófság igazgatására kiszemelt, csodadolgokat művelt ugyan, midőn 963-ban a wendeket Ottó fennhatóságának elismerésére s adófizetésre kényszeríté; de e siker csak látszólagos, mulékony volt. Már 940-ben újra teljes lángban áll a wendek tartománya; az adófizetés és Hermann erélye elkeserítette őket s élethalál harcra készültek. De Hermannak az örgrófságban utódja Gero gróf árulás következtében erőt vesz rajtuk s őket újra leveri.

E diadal hosszú időre csendet teremtett a wendek közt. Az általuk lakott terület az északi örgrófság területébe olvasztatott és pedig oly formán, hogy az ki lön osztva mint birodalmi hűbér a király vasallusai közt. A terület apró erődökkel lön beépítve, melyek a későbbi városok alapjai lettek s egyuttal tényezők abban, hogy a wendek a polgáriasodás útján haladjanak.¹⁾

És bár ily körültekintő politikát követ Ottó, ily eszélyes rendszabályokkal igyekszik kioltani a wendek közt a felkelés tüzét, nem sikerül, azt csak hamu alá takarta, a mi aztán 955.-ben szász kezek beavatkozására újra lobbot vet! A híres Hermann unokaöcscsei — a szász Wichmann és Eckbert állnak most a wend felkelés élére. És bár az Ottó személyes vezérlete alatt harczoló német sereg sikeresen operál is, az eredmény most sem a tartós béke, a teljes leigázás; ez csak 960.-ban következett be, mikor a wendek elismerték a német király fennhatóságát s adófizetői lettek. Ezt követte aztán a wendek germanisatiója,²⁾ a ker. hitre térítése, a mit megkönnyített az Ottó által e vidéken alapított három püspökség.

Időközben a *dánok* is fegyvert fogtak, mozgalmat indítottak teljes függetlenségük visszaszerzéséért ; de kísérletük hajótörést szenved. Egyébaránt a dán felkelésről, mely sem oly nagy mérvet nem ölte, sem oly hosszasan nem tartta, mint akár a csehek, akár a wendek lázadása, a legkevesebbet tudunk, annak az egykoru emlékekben alig van valami nyoma, így a mint Giesebrecht mondja³⁾ azon békéről sincs semmi biztos tudomásunk, melyet Ottó a dán királylyal kötött!

¹⁾ Giesebrecht: I. 299.

²⁾ Eichorn i. m. II. 9.

³⁾ Giesebrecht: I. 300.

S ezzel elmondani mindazt, a mit Ottónak a szláv népekkel folytatott hadjáratairól felemlitendőnek tarték. — Hogy e hosszas, véres és sok áldozatot igénylő háboruk mily hatással voltak a birodalomra s a királyi tekintély, hatalom megszilárdulására: azt bőven fejtegetnem felesleges. Ha csak azt említem is meg, hogy az északi határvonal szilárd alakot nyert, melyen át többé nem rettegett ellenség iparkodik lépten nyomon a birodalom belső békéjét, nyugalmát zavarólag megtörni, hanem a mely békés szomszédot választ el a birodalom immár rendezettebb állapotban, békésebb viszonyok közt lévő lakóitól ; — ha azt említem meg, hogy a régi határőrgrófságok jó karba helyezése s ujak alakítása által, a melyek élére a sas szemei kora legvitézesebb hadvezéreit nézték ki, a szláv népek betörése elé áthághatlan akadályokat vetett: eléggé kiemeltem Ottó érdemeit, a mit a birodalom ez oldalon fenyegető ellenségeinek leverése által szerzett !

Őseinknek Ottóval szemben szereplésüket a mennyiben az nemcsak a magyar nemzet jövő életére, sorsára volt lényeges hatással, hanem Németország történetében is nevezetes korszak, szintén szükségesnek tartom, bár röviden — összefoglalva vázolni.

Őseink mintegy második természetükké vált kalandozásaik, rabló hadjárataik közben a merseburgi (933.) veszteségig akadálytalanul bejártak Németországba; de ettől fogva nimbusuk enyészett, a varázs, mely nevüket rettegetté tette s azt eszközölte, hogy már pusztá megjelenésük kétségtelen diadalt eredményezett, eltűnt.

De a mily érzékenyen hatott is rájuk e körülmény, ép úgy bátorítá őket a német birodalom zavaros belső állapota arra, hogy legyőzhetetlenségük e nagy csorbáját kiköszörüljék. És a mint látjuk, őseink lehetőleg pontosan s részletesen értesülve a német viszonyok felől, mindjárt 937.-be betörnek Németországba, hogy az új király vitézségét próbára tegyék. Vállalatuk nem sikerült. S ha egy párszor szerencsésen végrehajtott expeditiojuk sikerét lerontá a sok veszteség, a mit még mindig gyakori beütéseik alkalmával szenvedtek : a lechfeldi 955. csatának mélyreható következményeit annyira megérik őseink, hogy azt igen sokáig nem tudták kiheverni s hogy ennek hatása alatt addig követett életmódjuk gyökeresen átalakul.

Az egykoru feljegyzések tanúsága szerint¹⁾ addig soha nem látott nagy erővel jelentek ekkor meg őseink s az eredmény mégis a teljes szétveretés lón. A nélkül, hogy ami itt helyén való sem volna, e nagyszabásu ütközet részletezésébe fognék, csak azt említem meg, hogy ez döntő befolyással volt a magyar és német nemzet sorsára. „A német nemzet szabadon lélekzhetett, erejét a fölkelte szlávok ellen fölhasználhatta, s a birodalom határait a szláv törzsek hódításával mind inkább terjeszthette. Ottónak e diadal, miután a magyaroktól többé nem tartva hadaival évekig táborozhatott az olasz földön, a császári korona elnyerését s ez által birodalma hatalmának európai tulsúlyát kivívni nagyon megkönnyítette . . . De a magyar nemzetre nézve is a sors e csapása, a gondviselés e büntető veszszeje, a mennyiben a nemzet belső átalakulására, mi az európai viszonyok közt kikerülhetetlen szükséges volt, az első lökést adta, végeredményében jótékonyan hatott....A nemzetnek e csapás után számot kellett vetni erejével, mely nem volt ugyan megtörve, de meg volt gyengülve;..... az önfenntartás ösztöne sugta, hogy a nemzetnek, mely eddigi kalandos hadjáratain vérét oly könnyedén fecsérrelte, a multtal szakítani kellett“.¹

És a nemzet szakított is, szakított pedig annyira, hogy Németország megtámadását, ami különben a keleti határgrófság restaurálása által amugy is meg volt nehezítve, meg sem kísérelték, sőt Ottó Gyejcs vezérrel diplomatai alkut folytat a keresztény vallásnak Magyarországon elterjesztése ügyében, a minek ha épen a keresztény hit felvételétől eleinte idegenkedő Gyejcs alatt nem is, de Szent István korában kitüntek áldásos következményei.

Hátra van még, hogy tárgyaljam Ottónak a császári korona s ezzel együtt az Itália feletti fennhatóság elnyerése ügyében kifejtett működését. Szándékosan hagyám ezt legvégül, mert azt tartom, hogy Ottó fáradhatatlan politikai működésének ez a koronája, minden elért sikerét a császári korona tetőzte be; de szándékosan legvégül kellett hagynom e kérdés tárgyalását már azért is, mivel időrendi sorban Ottó tevékenységének csaknem egész utolsó szakát ez tölti ki s csak azután léphetett itt fel teljes odaadással, szentelhetette minden idejét, erejét és figyelmét az Itáliai ügyeknek, a császári korona

¹⁾ Szabó Károly: „A magyar vezérek kora“ 311. s köv. 1.

megszerzésének miután Németországban megteremtette a belső rendet; — miután minden nevezetesebb méltóságot oly biztos kezekre ruházott, hogy most már miatt a német birodalmat egész nyugodtan hagyhatta oda mert tudta, hogy a belső rend nem fog megzavartatni.

Kétségtelen, hogy Ottó ambitionálta magának a császári koronát, de azt is joggal állithatjuk, hogy annak viselésére korábban méltóbb uralkodó nem volt. Méltóvá tette pedig magát részint saját birodalmában kifejtett erélye által, melylyel fényes bizonyítékát adta annak, hogy tehetetlen koronás kortársai felett mesze kimagaslik; — részint az által, hogy a szomszéd országokban : Franciaországban, Burgundban s Italiában lábra kapott fejtelenség s határtalan belzavarok lecsendesítésére nem csak hivatottnak tartották, hanem arra maga Ottó is mintegy destinálnak, állásából kifolyólag megbizottnak tekinté magát; — részint és főleg pedig az által, hogy mint az egyház érdemeket szerzett védője lelkesen téríté az addig pogány szláv népeket s végre határt vetve a nyugoti kereszténység békéjét rég idő óta zavaró, fenyegető magyar beüetéseknek, ezeket is a kereszténység ügyeinek igyekvék megnyerni.

Ha a VIII. század végén a nyugoti keresztény világ közvéleménye egyező érzelemmel Nagy Károlyt szemelte ki a felujitandó nyugati császárságra, csaknem oly közakarattal ítélte most oda a nyugoti keresztény világ a császári koronát az annak viselésére legilletékesebb Ottónak.

Mielőtt azonban Ottónak a császári méltóságra emelését tárgyalnám, helyén valónak látom az előzményekre, jelesül Itália helyzetére vetni rövid visszapillantást.

Nagy Károly halála után, mind a mellett is, hogy nem a szó szoros értelmében, leányára szállt a nyugoti császárság, tehetetlen utódok követték, kik ha birtak is tudatával a császári méltóság jelentőségének, távolról sem tudtak oly erélyt kifejteni, korántsem birták tekintélyüket úgy fentartani, mint azt a császári méltóság fogalma követelte volna! Már maga az a körülmény is, hogy gyakran egy igen kis jelentéktelen herczegség ura viseli a császár nevet, eléggé igazolja, a kor gondolkozás módja e kérdést illetőleg mily gyökeres átalakuláson ment keresztül. Találón mondja Gregorovius¹⁾ Guidó spoletói herczeg császárságának tárgyalásakor, hogy „a császári

¹⁾ Gregorovius : „Geschichte der Stadt Rom.“ III. 225.

méltóság, mely a pápák, a rómaiak s itáliaiak előtt kényelmetlen lett, — árnyékká süllyedt; a legnagyobb méltóság, mely Nagy Károly hatalmán és birodalmának nagyságán alapult, most egy herceg kis személyét ékísíti, ki Itália közepén néhány tartományocskát birt s a pápától Caesar czimet nyert.

Míg Nagy Károly korában, illetőleg a császárság ez alkalommal restaurálásakor absolute képzelhetetlennek tartották a császárságot rengeteg birodalom nélkül, addig ime ez időben, melyben e kérdés tárgyalás fonalát fel akarom venni, a kis hatalmu burgundi herceg, azután I. Berengar ivreai gróf viseli a császári koronát. Ezen egyébaránt nincs mit csodálkoznunk, ha tudjuk azt, hogy mily állapotban volt ekkor Itália.

Bár Itália — az előtt is a különféle állapotok szeszélyesen váltakozó stadiumain ment át — s azóta is ritkán jutott osztályrészül a békés nyugalom áldásának élvezése: mégis ez a kor: a X-ik évszáz három-négy első évtizede alkotja Itália történelmének csaknem legsötétebb képét. Mikor a világi nagyok, emancipálva magukat minden függés alól — mindannyian souverain hatalmat gyakorolnak, kik semmit, a mi rend, erkölcsiség, törvényesség és szabadság névvel illehető, a legkisebb tekintetre sem méltattak ; — mikor ily zürzavaros állapotban délről az arabok, északkeletről a magyarok feltartóztatás nélkül dulhatták az országot: bizony ezt nem nevezhetjük Itália aranykorának,¹⁾ bizony nem illenek rá Montesquieu e szavai: „boldog a nép, melynek évkönyvei unalmasok.“

A központ még mindig Róma volt; a pápaság azonban tekintélyében, befolyásában gyöngülni kezdett; eddig gyakorolta azon kizárólagos jogát, miszerint felkenésétől, tehát kegyelmétől függött az, hogy valaki császár legyen,²⁾ de Rómának ezen kori sajátságos helyzete azt eredményezte, hogy e fontos és következményiben messze kiható előjogok gyakorlása fenyegetve lőn. Ekkor ugyanis ott egy előkelő patricius Alberich „Princeps atque omnium Romanorum Senator“ — kezelt mindennemű hatalmat s egyedül a Róma feletti uralomra szorítkozva oly nagy biztosságot s rendet teremtett,

¹⁾ „Von Stammes unterschieden von Factionen, von grossen und kleinen, geistlichen und weltlichen Tyrannen zerissen, ohne Gefühl für Volksehre und Recht, verstand Italien nicht seine Unabhängigkeit und Einheit zu erkämpfen.“ Gregorovius i. m. III. 287.

²⁾ Waitz: „Deutsche Kaiser.“ 22.

minő alig volt valaha ¹⁾ És Alberich vette magának azt a jogot, hogy a pápákat kinevezte.

Ezek előre bocsátása után áttérhetek annak felemlítésére, hogy „nyugot valamennyi fejedelme közt egy sem volt olyan, a ki a császárság valódi jelentőségét úgy felfogta volna, ki a kereszténység e legnagyobb hatalmának oly fényt és erőt kölcsönzött volna, mint Ottó. Es már saját helyzetének természeténél fogva is a császári koronára irányza tekintetét.”²⁾

Hogy Ottónak régi vágya volt a császári korona elnyerése, azt kétségtelennek tarthatjuk, de hogy a pápaság szintén életkérdésnek tartá magára nézve a császárság felujítását, illetőleg annak Ottóra ruházását azon okból, hogy így nyugat legtekintélyesebb hatalmát lekötelezve — nyerjen támaszt és védelmet hanyatlóban lévő önállósága s régi fénye visszaszerzésére, az is bizonyos. De viszont azt sem helyeselhetjük eléggé Ottónál, hogy addig nem tesz lépéseket e terve valóítására, míg arra a legkedvezőbb alkalom nem kínálkozik, míg — úgy szólván — meghívást nem kap a császári koronázásra!

Hugo, arlesi gróf, a körülmények segítő összetalálkozása folytán az „itáliai király“ czimhez s ezzel felső Itália jókora része feletti uralomhoz jut. Mint rendesen, úgy történt most is, a zsarnokságnak akadtak ellenségei, kik a türhetetlen igát, az elviselhetetlen jármot igyekeztek magukról lerázni. Hugo ellen az ivreai gróf II. Berengár lép fel s mivel fellépését nagy siker koronázta, magához ragadta azt a hatalmat, a mit addig Hugo illetéktelenül gyakorolt, a mivel ez visszaélt.

De Berengár hasonlóképen elszédült azon a nagy magaslaton, hova őt szerencséje s a Hugó iránti általános gyűlölet felsegiték. Így érthető, hogy sokkal rózsásabb állapotnak tartá minden hatalomnak egyedül való gyakorlását, mintsem hogy azt, — mint Hugó fiával Lothárral szemben tette — ennek halála után özvegyével Adelhaiddal is megosztotta volna. Ehez képest rövid időre Lothár halála után 950. decz. 15-én magát s fiát Adalbertet Itália királyává választatta s koronáztatta.³⁾

De mihelyt jelét adta Berengár erőszakos, határtalan hatalomvágyának, mihelyt Lothár özvegye, a szép és fiatal Adelheid iránt tanusított durva kiméletlensége által Itália egyházi és világi ellenszenvét maga iránt fölkelté,⁴⁾ ezek orvos-

¹⁾ Gregorovius. III. 316.

²⁾ Giesebrecht I 376.

³⁾ Giesebrecht I. 378.

⁴⁾ Continuator Reginonis Pertznél I. 624.

láshoz láttak, e baj gyökeres gyógyításához eszközről gondoskodtak.

Ez az eszköz pedig Ottó közbelépése volt!

Az egykoru feljegyzésekben olvashatjuk, hogy Ottó 951-ben Italiába megy, melyet Berengár elűzetése után maga részére meghódít. Már Regino folytatója¹⁾ azt is tudatja velünk, hogy mi ok indítja Ottót az Italiába menetelre, mivel — úgy mond — Adelheidot Lothárnak, Itália királyának özvegyét, Rudolf királynak leányát akarta rabbilincsből s fogságából kiszabadítani, melybe Berengár tartá s feleségül venni, az országot pedig magának megszerezni.

Ottó fényes sereggel indul az expeditiora s miután Beengár nem tartá tanácsosnak a megütközést, azt lehetőleg kerülte. Így Ottó akadálytalanul keríté hatalmába a nevezetes városokat s Páviában állapodott meg, hol be várta a Berengár fogságából szerencsésen kiszabadult menyasszonyát, kit ott nőül is vett, a mi által az olasz királyságra vonatkozólag jogos igényekre tett szert.

Kettős célját tehát elérte Ottó, mert 952-ben Berengárt elűzte s miután Páviában az ország ügyei felől intézkedett tavasszal hazatért, de Konrádot Berengár üldözésére Italiában hagyta²⁾.

Az volt-e az oka, hogy Berengár inkább akart korlátoltabb hatalomkörrel, de minden léptét-nyomát követő ellenség fenyegető közelségétől menten élni, vagy pedig az a tudat, hogy ellentállási szándéka teljesen hiába való, vagy végre tán előre is bizott Ottó kegyelmében: a dolog úgy áll, hogy 953-ben Augsburgban a népes birodalmi gyűlés előtt fiával együtt megjelenik s királyságát teljesen Ottó hűbérurasága alá adja. Ottó azonban az ország kormányzását kegyelemből ismét ráruházza.³⁾

Hogy Berengár ekkor tartományai kormányzását, Verona és Aquileja kivételével, mely a bajor herczegséghez csatoltaték⁴⁾, csak feltételesen s hűbéri eskü mellett kapta vissza, az kétséget nem szenved. Azt meg csak természetes dolognak tarthatjuk, hogy hatalma ekkora megcsorbitása igen érzékenyen érinthette s azt könnyü szívvél egyáltalán nem tűrte.“ Épen azért felhasználva Ottónak a sok belső baj (családtagjainak

¹⁾ Annales Wirzburgenses Pertznel II. 241.

²⁾ Contin. Regin. Pertznel I. 621.

³⁾ Contin. Regin. Pertz I. 521.

⁴⁾ Contin. Reginonis Pertz. I. 621.

lázongása) meg a külső ellenség (magyarok) által okozott lekötöttségét, elfoglaltatását, megfélelvezve tett hűségesküjéről pártot ütött „a betolakodó németek“ uralma ellen.

Erről tesz bizonyosságot az a körülmény, hogy 956-ban Ottó Italiába küldi fiát Ludolfot „Berengár zsarnokságának elnyomására“¹⁾. Sok ellensége lévén a kegyetlen Berengárnak Ludolf munkája meg volt könnyítve s vállalatát a legszebb siker koronázta, de halála ez elért sikereket tönkre tette. Berengár mindent visszahódított sőt szerencsésében elbizakodva a pápaságot is fenyegette.

Az a körülmény, hogy Alberich 954-ben meghal s Róma úgy szólván ur nélkül maradt — mert Alberich fiát, a pápává s így róma egyházi és világi urává lett XII. Jánost nem tartá komoly ellenségnek — mondok ez a körülmény adta Berengárnak az impulsust arra, hogy az örök város feletti uralom megszerzése által kárpótolja magát azon veszteségeikért, melyeket souverain hatalmától való megfosztatása által szenvedett. A fenyegetett pápa, valamint Italiának csaknem minden grófja s püspöke leveleikben s követek által kéri Ottó segélyét.²⁾

Ottó méltó megtorlási szándékkal Berengár hűtlensége iránt, de meg azon bizonyos tudatban, hogy a mire nézve talán a pápai követség által előre is biztosítva lőn, a pápa védelmi díjúl a császári koronával ajándékozza meg, kél át 961.-ben az Alpokon. De mint első expeditiója alkalmával, úgy most sem talált semmi ellenállásra.³⁾ Berengár folyvást hátrált előtte, szétfutott seregének egy kis maradványával végre is Ottó fogságába jut a ki azonban utoljára szabad elmenetelt enged nekie⁴⁾

Ekkor történik Ottónak császárrá koronázása, a mit fentebb bővebben tárgyaltam; ugyancsak fentebb láttuk azt is, hogy XII. János pápa megbánva hogy Ottó személyében maga fölé urat emelt, függetleníteni igyekszik magát a császári supremátiától s ezokból a szintén rövidséget, hatalmi csonkulást szenvedett Berengárral s annak fiával Adalberttel fog össze.⁵⁾ Ottó villámgyors fellépése azonban még éretlen állapotában meghiusítja a tervet s János pápa detronisatiójával fizeti meg

¹⁾ Contin Reginonis Pertz I. 621.

²⁾ Contin Regin Pertz I. 623.

³⁾ Contin Reginonis Pertz I. 624.

⁴⁾ „absque ulla resistentia“. Continuator Reginonis Pertz. I. 624.

⁵⁾ Continuator Reginonis Pertz I. 624.

a tervet Berengár pedig nejevel — a minden baj főokozójával Willával — Bajorországba száműzetésbe jut. Érdekes Reginó folytatójának a 966-ik évre tett e feljegyzése: ez évben hal meg — ugymond — száműzetésében Berengár egykor Itália királya¹⁾

S ezzel Ottó Italiának egyedüli, minden vetélytárs nélküli birtokába jutott, bár e birtoklás nem volt nyugodt és háborítatlan, a menyiben Nicephorus görög császárral, ki déli Itália ura volt, csak 967-ben köt békét.²⁾

Itália tehát Németországhoz volt csatolva. De az összefüggés igen laza volt: a personál uniónál nem volt az egyéb, mert külön állami élete, saját irodája, külön hivatalnokai voltak s külön tartott gyűléseket, a törvények, melyeket Ottó Itália számára kiadott, a longobard törvényekhez lőnek csatolva, de a császárság többi tartományaiban semmi jelentőségük nem volt.³⁾ Bár a látszat szerint, a mennyiben a felsőbb hatalom közellétének hatását nem érezte, nem sokat változott Itália képe és sorsa, mégis igen érzékenyen esett az italiaknak az, hogy idegen uralkodó hatalma alatt kell élniök, ki leszálla seregeivel az Alpokról, hogy szent Péter templomából egy koronát s czimet vigyen el, mely alatt Rómát s Itáliát elnyomta. Ez az oka a sok századon át tartott folytonos zavarnak, mely épügy megkövetelte a német királyok s császárok tömérdek emberáldozatát, mint a hogy lehetlenné tette Németország békéjét.

Végére jutva a kitűzött kérdés tárgyalásának, még egy vonást teszek azon a képen, melyet Ottóról adni iparkodtam.

Ha Ottót Németország legjelesebb uralkodói közé soroljuk s mindjárt Nagy károly mellé helyezzük : azt teljes jogosultsággal tehetjük. Németország nagy királyai közé sorozhatja, mert az ország felbomlásának processusát, melyet apja Henrik is iparkodék megszüntetni, teljesen megállítja, a törvényesség, a képzeletet felülmúló rendetlenség s vad erőszak által belbékéjében a szószeros értelme szerint összezavart országban megteremti a rendet, szerez a törvénynek kellő tiszteletet, megfékezi a hercegek tulkapásait, megvédi a kisebb hatalmuak, a szabadok nagy tömegét a nagy hűbérurak despotaságától s a német nemzetiség ügyének is nevezetes szolgálatokat tesz. A világi aristocratia, mely mintegy feladatá-

¹⁾ Continuator Reginonis Pertz I. 628.

²⁾ Contin. Reginonis Pertz I. 629.

³⁾ Giesebrecht I. 482.

38.

nak tartja vala a királyi hatalom elleni oppositíót, élet-halál harcra kél Ottóval s midőn így nem boldogul, a legszomorubb hatásu politikai cselfogáshoz nyul: családi zavar szításához, csakhogy a megerősödő királyi hatalmat leverhesse, erőre kapó gyökerének szálait szétmetszhesse. De Ottó erélyével szemben minden cselfogás, minden erőfeszítés hiába való: a királyság kiállja a tűz próbát, megharczolja az élet-halál harcot.

III.

Az iskola 1898—99. életéből.

A) Nevezetesebb események.

A tanárkar 1898. évi augusztus 29.-én délután megtartá az alakuló tanácskozást; aug. 30. és 31. napjain tartattak meg a javító vizsgálatok; szeptember 1, 2., és 3. napjain délelőtt a jelentkező tanulók felvétele és beírása eszközöltetett. Szeptember 4.-én ünnepies isteni tisztelettel s a tanulókhöz intézett igazgatói beszéddel megnyitott az 1898.—99. iskolai év, szept. 5.-étől kezdve pedig megindult a tanítás s a nm. minisztériumtól megszabott rendtartás és a helyben hagyott helyi állandó tanmenet betartásával zavartalanul folyt az év befejezéséig; ugyanekkor vette kezdetét az 1890. évi XXX. t. cz. értelmében a görög nyelv tanítását pótló tanfolyam is az V. osztályban 26, a VI.-ban 8, a VII.-ben 14, a VIII.-ban 12, összesen 60 tanulóval.

Beíratott összesen 438 nyilvános tanuló, 1-el több, mint az 1897—98. tanévben. Az I. osztályba 101, a II.-ba 60, a III.-ba 57, a IV.-be 63 nyilvános tanuló vétetett föl; s ezért a nm. minisztérium csak az I. és IV. osztályok mellett engedte meg a párhuzamos osztályok fenntartását a II. és III. párhuzamos osztályokat pedig megszüntette, ellenben az V. osztály mellé, melybe 62 nyilvános tanuló iratkozott be, a párhuzamos osztály állítását kegyesen megengedte s így a jelen évben nyolcz rendes osztály mellett három párhuzamos osztálya is volt az intézetnek.

A mély fájdalomnak, mely minden igaz magyar lelkét eltölté azon megrendítő hirre, hogy drága királynénkat orgyilkos kéz töre megfosztá életétől, mely a jótékonyág láncolata volt, iskolánk isteni tisztelettel s a boldogult erényeinek méltatását tartalmazó beszéddel összekötött gyászünnepségben adott kifejezést.

Megünneplé az iskola Ő Felsége, az apostoli király, legkegyelmesebb urunk névnapját és megkoronáztatásának évfordulóját, továbbá az 1848. évi törvények szentesítésének évfordulóját; mindannyit ünnepies isteni tisztelettel, a két utóbbit ezen felül ünnepi beszéd tartással, a Hymnus és Szózat éneklésével.

40.

Nagyságos Szieber Ede lovag, királyi tanácsos s tankerületi főigazgató ur márcz. 6., 7., 8., 9., 10. napjain végezte hivatalos látogatását. Ez alkalmat az intézet ifjusága megragadta arra, hogy a szeretett főigazgató iránt érzett tiszteletének ünnepélyes kifejezést adjon énekek, üdvözlő beszéd tartása s alkalmi óda szavalásából álló estély tartásával.

A szóbeli érettségi vizsgálat június 12., 13. és 14. napjain tartatott meg, eredménye ezen értesítő VII. fejezetének 4. pontja alatt van kimutatva. E vizsgálaton mivel a kassai tankerületben érettségi vizsgálatra jelentkezők nagy száma miatt a főigazgató ur minden intézetbe nem juthatott el, a nm. minisztérium megbízásából Bartal Antal királyi tanácsos, akadémiai lev. tag elnökölt.

Nagyságos dr. Kádár Ambrus, szatmári székesegyházi kanonok, mint püspöki biztos jelen volt a római és gör. kath. vallásu tanulók vizsgálatain május 2.-án és június 15., 16. és 17.-én.

A városi főorvos, dr. Jéger Kálmán ur, bár az iskolának van saját iskola orvosa, végig járta az osztályokat s megvizsgálta a tanulók szemét, nehogy ragályos szembetegség áldozataivá essenek a tanulók.

A tanulók erkölcsi magaviselete általában jónak mondható. A tanulmányi előmenetelről ezen értesítő VI. fejezete alá foglalt érdemsorozat s a VII. fejezet 3. táblája ad felvilágosítást.

A latin és görög szertartásu kath. tanulók a téli időszakban szent misét ünnep- és vasárnapokon, az év többi részén naponkint hallgattak, szent beszédet pedig az év minden ünnepén és vasárnapján, a szentségekhez négyszer járultak, nagyhéten három napi szent gyakorlat után; jelen voltak az egyházi körmeneteken, megünnepelték sz. Imre herczegnek, a gymn. kápolna védő szentjének és sz. Alajosnak, az ifjuság patrónusának napját. A nem kath. vallásu tanulók hitoktatóik utasításai szerint s azok felügyelete alatt végezték vallási gyakorlataikat.

A gymn. tápintézet vagyona ezen értesítőben a XI. fejezet alatt van kimutatva.

Az ösztöndíjakat, jutalmakat és segélyezést az értesítő IX. fejezete tünteti elő.

Az évváró vizsgálatok június 15.—24. napjain tartattak meg; június 29.-én az év ünnepies hálaadó isteni tisztelettel fejeztetett be.

B) Változások a tanári személyzetben.

Ezen évben változás a tanári személyzetben nem volt. Személyi körülményeik is csak annyiban változtak meg, hogy Walton Róbert okl. helyettes tanárt a vall. és közokt. nm. miniszt. 1898. decz. 22.-én 87.439 sz. a. rendes tanárrá nevezte ki.

C) Tanárok irodalmi és társadalmi működése.

1) **Dr. Fechtel János.** Szatmár szab. kir. város törvényhatóságának bizottsági tagja, a Szatmári Kölcsey-kör titkára, a szatmári nőegylet titkára, a szatmári első gőztéglagyár igazgató tanácsosa, a szatmári kath. kaszinó választmányi tagja, az orsz. tanár-egyesület tagja. Felolvasásokat tartott és hirlapi cikkeket irt.

2) **Dr. Fodor Gyula.** Szatmári Kölcsey-kör muz. szakosztályának alelnöke. Széchenyi-Társulat igazgató tanácsának tagja, a kath. kaszinó könyvtárosa, philologiai társaságnak és a Szt. István-társulatnak tagja; az országos tanár-egyesületnek tagja; irt közművelődési és szépirodalmi cikkeket a helyi lapokba.

3) **Jaskovics Ferencz.** Szatmár szab. kir. város törvényhatóságának bizottsági tagja; alelnöke a szatmári dalegyesületnek, a Kölcsey-kör irodalmi szakosztályának és a kath. kaszinónak ; választmányi tagja a helybeli polgári társaskörnek, a róm. kath. iskolaszéknek, a lövész-egyesületnek, a szatmármegyei Széchenyi-társulatnak, a szatmármegyei r. kath. néptanítók egyesületének és a szatmáregyházmegyei irodalmi körnek; tagja az orsz. középisk. tanáregyesületnek; cikkeket irt a helyi lapokba, tanít a kereskedő tanoncziskolában.

4) **Orosz Alajos.** A szatmáregyházmegyei irodalmi körnek és a szatmárvármegyei tanári körnek titkára, a szatmári kath. kaszinónak és a szatmári dalárdának választmányi, a Kölcsey-kör irodalmi szakosztályának működő tagja. — „Kölcsey mint kritikus“ cz. művével pályadíjat nyert a Kölcsey-kör pályázatán, felolvasást tartott a kath. irodalmi körben és a nőegyletben; — cikkeket irt a helyi lapokba.

5) **Ratkovszki Pál.** Elnöke a gymnasiumi tápintézetnek, a „szatmárvármegyei tanári körnek,“ a szatmárvármegyei takarékpénztár részvénytársaság felügyelő bizottságának, a Szatmárvárosi óvodának, a „Pázmány-sajtó“ választmányának ; választmányi tagja a kath. kaszinónak ; rendes tagja a math. és phys. társulatnak; cikkeket irt a helyi lapokba; felolvasást tartott a Kölcsey-körben.

6) **Sarmaságh Géza.** Titkára a szatmárvármegyei Széchenyi-társulat cz. közművelődési egyesületnek; választmányi tagja a Középiskolai Tanáregyesületnek; a Szatmáregyházmegyei Irodalmi Körnek,“ a Kath. Kaszinónak, Kölcsey-kör irod. szakosztályának, a szatmárvárosi kiseddóvó-egyesületnek ; választott rendes tagja a budapesti Aquinoi sz. Tamás-társaságnak, továbbá r. tagja a sz. István társulatnak s külső tagja a budapesti Paedagogiai-Társaságnak. Tanügyi, közművelődési és ismeretterjesztő cikkeket irt a „Kath. Paedagógiá“-ba és helyi lapokba.

Dr. Schöber Emil. Tagja a kir. m. természettudományi társulatnak, a Kölcsey-körnek, külső tagja a budapesti Paedagogiai Társaságnak, tanít a helybeli tanoncziskolában. Előadást tartott a megyei gazdasági egyesületben.

D) Az egészségi állapot.

(Iskolaorvosi jelentés.)

Az 1898/9. iskolai évben a különben nem súlyos betegségek számát szaporítá a városban meglehetősen mértékben fellépett kanyaró és influenza.

Hideglelésben is szenvedett elég gyermek, de lényegesen kevesebb mint a múlt évben, midőn a malária járványszerűleg lépett fel.

Az intézetben a trachomások száma kisebb volt, mint az 1897/8 évben, s ezek közül a nagyobbbrész meggyógyult. A szemek váladék mentesek voltak, mely körülmény nem kényszerített arra, hogy ezen gyermekek az iskolából való kizáratását indítványozzam. A rövidlátók száma kevés, valamennyi szemüvegét orvos írta elő.

Az intézetet Dr. Jéger Kálmán városi főorvos, mint minden évben úgy az idén is megszemlélte s figyelmét a szemekre is kiterjeszté.

Az iskolai év kezdetén történtek az oltások, melyeket Dr. Vajay Imre kerületi orvos végzett. Az oltottak száma 25.

A torna felmentésre sokan jelentkeztek még pedig sokan olyanok is, kiknek semminemű hibájok nem volt.

Jelentkezett az iskolai év elején felmentésre 41, visszautasított 15, felmentetett 26. Utólag felmentetett 11.

Felmentési okok voltak : Térdizületi lob, láb fej hűdés, kéz izületi merevség, rheumatismus, kétoldalú csipőizületi ficam, mellesont huppadás, szivdobogás, ujj hiány, kulcsonttörés, lóláb, vérszegénység, szédülés, orsócsonttörés, tüdőhurut, ujjsérülés.

A tornaórákon szerencsétlenség vagy baleset nem történt, ugyszintén a jól sikerült tornavizsgán sem, mely jele annak, hogy a tornagyakorlatok szakszerűen vezetettek s kizárólag a testedzés és ügyességének fejlesztése van a tornatanár ur szeme előtt s nem a bravuros mutatványok. Ne oltsanak tehát a szülők félelmet gyermekeikbe a tornázás iránt, hanem buzdítsák őket a testedzésre.

Haláleset egy volt: Feldmann József V. osztályu tanuló ki a szünidőben szerzett typhus betegségnek lett áldozata. Temetésén halálos betegségének ragályos volta miatt nem jelent meg a gymnasiumi ifjuság.

A mulasztott órák igazolványait átnézhvén, a fejfájás gyakori igazo-

43.

lási ok. Mindenesetre ezen betegség gyakori előfordulása összeköttetésben van a hosszas üléssel.

Az egészségtan a VII. osztályban képezte az előadás tárgyát, melyet ez osztály minden tanulója hallgatott. Gyakorlatot egyet irtak és pedig a lakásról. Az egészségtan körébe tartozó fejezetek tárgya az értesítő más fejezete alatt van kimutatva.

E) Az ifjúsági „Kazinczy-Önképzőkör“ jelen évi működése.

A kör alakuló gyűlését 1898. szeptember 24-én tartotta. A kör vezetését ez évben is Orosz Alajos, a magyar nyelv és irodalom tanára vállalta el, a ki az Önképzőkörök hivatásáról a tavalyi év folyamán tett tapasztalataira való utalással is — buzdító beszédet tartott a kör tagjaihoz. Lelkökre kötötte a buzgó közreműködést, a melyre adott szavuk és aláírásuk ereje s így az önértet is kötelezi őket; látogassák szorgalmasan az üléseket s műveikben, a melyeket a kör ítélete elé bocsátanak, ne csak lelki hangulatukról, élményeikről adjanak számot, hanem szélesebb körre terjedő s mélyebbre ható tanulmányaik eredményéről is. Szól továbbá ugy a művek, mint a szavatok bírálatának módjáról, valamint a vitatkozások hangjában szem előtt tartandó tárgyilagosságról és nemességről ; a kör figyelmébe ajánlja a szabad előadásokat.

A kör tagjainak száma 75 volt; ebből 40 rendes tag a VII. és VIII. osztályból és 35 rendkívüli tag az V. és VI. osztályból.

Tisztikarát a kör a következőképen alakította meg: elnök : Ambrózy Sándor VIII. o. t., titkár: (miután Vonház István a választást el nem fogadta) Keller Salamon VIII. o. t.; pénztáros: Radetzky Károly VIII. o. t.; jegyző: Tanódy Endre VII. o. t.; aljegyző: Bertalan Alajos VII. o. t.; főkönyvtáros: Méder Mihály VIII. o. t.; alkönyvtárosok: Deutsch Győző és Merker Márton VII. o. t. A bíráló-bizottság, a mely a beadott művekről általánosságban ítél, Keller Salamon elnöklete alatt Vonház Istvánból és Tanódy Endréből áll.

A kör 12 gyűlést tartott, a melyből egy diszgyűlés volt Kölcsey Ferencz emlékére 1898. decz. 11-én.

A beérkezett művek száma 22, a bírálatoké 18, elfogadott mű, beleszámítva a Kölcsey-ünnepélyen tartott két felolvasást is 8.

Volt két szabad előadás: a Tanódy Endréé Zempléni Árpád költéséről és a Fischer Józsefé Pétery Károly „Utolsó Rebek“ cz. regényéről.

Szavalat 27 volt, ezek közül 5 dicséretes, 8 sikerült, 9 középserű, 4 gyenge és 1 nem sikerült.

A kör az évi működését meglehetősen lanyhaság és a tartalom hiánya jellemzik: A tagokban több volt a kezdeti lelkeség, mint a kiviteli erély ;

több a vállalkozó kedv, mint a komoly munkásság szeretete. A gyűlésekről átlag a tagok $\frac{1}{4}$ része hiányzott, nem egyszer olyanok is, a kiknek ott dolguk (szavalat, bírálat) lett volna. A vezető tanár e lanyhaság ellen orvosszerű az általános és magános figyelmeztetést használta (nem sok sikerrel), mivel a pénzbírságnak mint kényszerítő eszköznek alkalmazását nem tartotta egybehangzónak a kör céljaival, a hol mindennek az önkényes hajlam eredményeképpen kelle nyilvánulnia. — A beadott művek száma a tagok számához és tehetségekhez képest kevés, tartalom tekintetében nem sok értékűek s csak egy pár volt köztük, a mely gondosabb tanulmány nyomait viseli magán. Mind e tapasztalatok arra indították a vezető tanárt, hogy az idén pályadíjakat sem kidolgozandó tételekre, sem szavalatokra ne tüzzön ki, mert nem akarta mesterséges eszközökkel erőszakolni a kört nagyobb munkásságra. E dolgokat a vezető tanár a tagok előtt is — nem egy ízben — részletesen is előadta, de álljanak a megjegyzések itt is tanulságképpen és az emlékezet okáért.

A Kölcsey Ferencz emlékére rendezett diszgyűlésnek, a melyen a körnek alkalma nyílt a tanárkar és az igen szép számban egyebegyült közönség előtt működését bemutatnia, a következő tárgysorozata volt:

1. A Kápolna Krenszertől, előadja az intézeti vegyeskar.
2. Zrinyi dala Kölcsey F.-től, szavalja Merker Márton VII. o. t.
3. Kölcsey F. hazafias költése, írta és felolvassa Keller Salamon VIII. o. t.
4. Zrinyi második éneke, Kölcsey F.-től szavalja Radetzky Károly VIII. o. t.
5. Kölcsey mint országgyűlési követ, írta és felolvassa Tanódy Endre VII. o. t.
6. Elnöki zárószó tartja Ambrózy Sándor VIII. o. t. ifjusági elnök.
7. Népdalegyveleg, előadja az intézeti vegyeskar.

A könyvtár részére az idén nagyobb mérvű bevásárlás (250 frt. árban) történt a körnek megtakarított pénzéből s így a könyvtár most már ugy szórakoztatási olvasmányokkal, mint a komolyabb képzés eszközeivel, a tanulók szellemi fokához mért tudományos művekkel is meglehetősen el van látva.

A körnek a köv. folyóiratok és lapok jártak: Történelmi életrajzok képes folyóirat, Magyar Nyelvőr, Magyarszemle, Tanulók Lapja.

A kör vagyona készpénzben 500 frt.

F) A gyorsíró kör ez évi működése

Az ifjuság ez évben is megalakította a gyorsíró kört szeptember hó 27-én.

45.

A védnöki tisztet ez idén is az igazgató vállalta el, a kör elnöke dr. Fodor Gyula tanár volt.

Tisztviselőkül megválasztanak: Titkárul: Ambrózy Sándor VIII. o. t. ; előadókul: Déry István VIII. o. t., Bertalan Alajos, Mandelbaum Izidor, Tanódy Endre VII. o. tanulók ; főjegyzőül: Tamás Gyula VIII. o. tanuló, aljegyzőül: Supka Géza VII. o. t. pénztárosul: Deutsch Győző VII. o. t.; könyvtárosul: Király Béla VI. o. t.

Beiratkozott az év elején 84 tanuló, és pedig 64 kezdő, 20 vitairó. Az év végére maradt 65 tanuló. A vitairók Markovits Vitairását, a kezdők Bódogh „Levelezési gyorsírását” használták.

A kör 30 példányban járatta a Budapesti Gyorsírót, a szegényebb tanulókat pedig ingyen látta el tankönyvekkel.

Ez évben a kör 1 alakuló, 1 időszakos és 1 zárógyűlést tartott. Résztvett a kör 2 taggal a budapesti „Országos Magyar Gyorsíró Egyesület”, őszi írásversenyén, a melyről mindkét tag, Ambrózy Sándor és Csomay Győző egy-egy 10 koronás aranyat hoztak haza.

Az országos szabatos vitairási versenyen is résztvett a kör, és pedig eredménynyel: Bertalan Alajos VII. o. t. pályamunkáját dicsérő oklevéllel tüntették ki.

Gondoskodott a kör a saját kebelében is versenyírásokról, correct stenogramm pályázatokról, a tagok ezeken is szép sikerrel vettek részt.

A tagok közül többen nyilvános alkalmakkor tartott beszédek leírásával is sikeresen működtek.

G) Torna ügy.

A vallás és közoktatásügyi m. kir. minisztérium tornaszerek gyarapítására ez iskolai évben 247 forintot utalványozott.

A múlt 1898. év május 29-én tartott kerületi tornaverseny segélyezésére Szatmárnémeti szab. kir. város törvényhatóság ezer forintot utalványozott, mely összegből nagyobb részben torna- és játék eszközök vásároltattak. A torneverseny számadásainak lezárása alkalmával Szatmár városa a 772 forint értékben beszerzett torna és játék eszközöket egyenlő arányban mint Szatmár város ajándékát a helybeli kir. kath. és ev. ref. főgimnáziumok között osztotta meg, s így a mi intézetünknek 386 ft értékű torna- és játék eszköz jutott. Ezzel az intézet torna- és játék eszközeinek értéke: 1563 forint. Most már elmondhatjuk, hogy a szatmári kir. kath. főgimnázium tornaterme, egyike a vidék legjobban felszerelt intézeteinek.

A tornászat gyakorlása alul egy régebbi miniszteri rendelet értelmében felmentve lett a VII. osztályból 8, a VIII. osztályból 7 papnöven-

dék. Ezeken kívül állandó testi bajok miatt főigazgatói s igazgatói fölmentést kapott 20 tanuló.

Az alsó osztályokban a tornázás, mint osztálytornázás, a felső osztályokban mint csapattornázás gyakoroltatott.

Az előtornászók a rendes tornaórákon kívül külön egy órában képeztettek. Még pedig az V. A osztályból: Erdélyi Géza, Kárpáti István Szegedy Gábor, Szegedy Pál. Az V. B osztályból: Erdélyi Romulus, Fógel József, Gyene István, Pável Ferencz. A VI. osztályból! Gerenczy Pál, Germarz Jenő, Fila Lajos. A VII. osztályból: Bakó Béla. Erdélyi Béla, Merker Márton, Pálffy Jenő. A VIII. osztályból: Brózik Engelbert, Déry István, Radetzky Károly és Simon István.

A tanulók az arra alkalmas időben a fürdést és uszást a Szamos folyón két jól berendezett uszodában mérsékelt díj mellett kellő felügyelet alatt gyakorolták.

A korcsolyázást az elmúlt télen az állandó lanya idő miatt nem gyakorolhatták.

A labdázást és egyéb iskolai játékot a város által játékhelyül átengedett s a gimnáziumhoz alig 10—15 percnyire fekvő zöld pázsiton a katonai gyakorlóteren, az alkalmas időben Erdélyi Imre tornatanító vezetése és felügyelete alatt minden szombaton délután üzték, amikor nemcsak a kirendelt tanuló, de ezeken kívül még számosan mentek ki a játékokban részt venni s a játékosokat szemlélni. Ezen gyönyörű több holdra terjedő játéktérnek az az egyedüli hátránya, hogy egyetlen fa sincs a területén, mely a játszókat a nap heve ellen megvédené. Azonban a most rendezés alatt lévő Kossuth-kertben a város új játszóteret létesít mely rövid idő múlva át lesz adva rendeltetésének. Itt aztán a játéktér területe fásítva lesz.

Meg kell itt említeni, hogy a tanév alatt a tanórákon egyetlen, legkisebb szerencsétlenség sem fordult elő.

A vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter ur ő nagyméltósága 1898. év október 3-án 60. 527. sz. a. k. rendelete értelmében az ugyanazon év május 29-én Szatmáron tartott kerületi tornaverseny rendezése által szerzett érdemeikért Ratkovszki Pál, kir. kath. főgimnáziumi igazgatónak, mint a főigazgató helyettesének s ügyvivő elnökének és Erdélyi Imre tornatanítónak, külön-külön, az intézet tanári karának pedig együttesen elismerő köszönetét nyilvánította.

A kerületi tornaversenyen éremet és oklevelet nyert intézeti ifjaknak koronázás évfordulóján tartott iskolai ünnepélyen osztotta ki az igazgató a kitüntetések.

Az intézeti tornaverseny, a mely egyuttal a tanulók tornavizsgálata is volt a nagym. vallás- és közoktatásügyi miniszter urnak 1892. évi május

31-én 1193. sz. a. kiadott rendelete értelmében június hó 18-án, vasárnap délután tartatott meg a gymnasium udvarán. A hírlapok és külön meghívók útján értesített közönség eddig még soha nem tapasztalt érdeklődést tanusított, s a tágas udvar nem volt képes befogadni a pár ezerre menő — a tornaügy iránt melegen érdeklődő — uri és iparos közönséget.

A jelenvoltak között ott láttuk: hadusfalvi Ludmann Gyula m. kir. honvéd ezredes családjával dr. Keszler Ferencz pápai praelátust, Schvent József m. kir. honvéd őrnagyot, özv. de Gerandó Attiláné szül. gróf Teleky Blanka ő méltóságát, Hermánn Mihály polgármestert, Dienes Gyula cs. kir. századost, Banner Antal államvasuti főmérnököt, Péchy Antal tb. főkapitányt, Toperczer Kálmán kir. törvényszéki bírót, Lengyel Endre földbirtokost, a helyőrség számos tisztjét, s a társadalom kiváló tagjait, különösen nők voltak igen nagy számmal.

A verseny műsora a következő volt: 1. Ének, Hymnus, énekli a főgym. ifjuság. 2. Szabadgyakorlatok, I. A, B és II. osztály. 3. Verseny kötélmászás I. A, B, II. és III. osztályt. 4. Csapattornázás nyujtón V.—VIII. oszt. 5. Szabadgyakorlatok fabottal III. oszt. 6. Osztálytornázás III. oszt. 3 korláton. 7. Ének, Kápolna, énekli a főgymn. énekkar. 8. Verseny magas és távugrás IV.—VIII. oszt. 9. Játék, bárány és farkas II. oszt. 10. Szabadgyakorlatok buzogánnyal VI. oszt. 11. Verseny rudugrás IV.—VIII. oszt. 12. Verseny sulydobás V.—VIII. oszt. 13. Ének Magyar népdal egyveleg, énekli a főgymn. énekkar. 14. Játék, labdakergető V. A oszt. 15. Kötélhuzás VI. oszt. 16. Suly emelés (18 és 30 kiló) V.—VIII. oszt. 17. Zsákfutás III. oszt. 18. Ének, Szózat, énekli a főgymn. ifjuság.

A 18 pontból álló műsor igen változatos volt s előadása 5 órától 7 óráig tartott. A versenybiróság állott: Ratkovszki Pál főgymn. igazgató, Lehóczky József és Erdélyi Imre tanárokból. A versenybiróság ítélete alapján mint győztes „*elismerő okiratot*“ a következő 39 tanuló nyert: Az I-ső osztályból: Szücs Sándor, Öhlsclager István, Prohászka Lajos, Boros Zoltán, Krudy János, Réti Jenő, Hampel Frigyes, Halász Lajos, Benyóvszky János, Bodnár Jenő, Non János, Behn Márton, a II. osztályból : Krausz József, Gyene Zoltán, Szerdahelyi László, Kovács Árpád, Kubinyi Iván, Lőkös Sándor, Molnár Sándor, Zombory László, Orbán Péter, Bekert Vida, a IV. osztályból: Volenszky Jenő, László Mihály, Faulvetter Ignác, Tambory Ernő, Krompaszki Sándor, az V. osztályból: Gyene István, Szegedy Gábor, Kárpáti István, Szkluzál János, Komka József, Pável Ferencz, a VI. osztályból: Gerinczy Pál, a VII. osztályból: Merker Márton, Veres János, Bakó Béla, a VIII. osztályból: Brózik Engelbert és Simon István.

48.

A legügyesebb tornászok jutalmazására adományoztak: a vallás és közoktatásügyi m. kir. miniszter 160 koronát, Meszlényi Gyula megyés püspök 10 koronát, dr. Keszler Ferencz pápai praelátus 10 koronát, Szabó Norbert apát-kanonok 20 koronát, dr. Kádár Ambrus apát-kanonok 10 koronát, a helybeli torna és vivó-egylet egy drb. 10 frankos aranyat. Ezen pénzjutalmakra ezután fognak az arra érdemes ifjak kijelöltetni.

Nagyban emelte a torna vizsgálat fényét a m. kir. honvéd állomás parancsnokságnak azon kiváló előzékenysége, hogy a kir. kath. főgymnasium igazgatóságának felkérésére a honvédenekart a vizsgálat idejére kirendelte.

A főgimnáziumi énekkarnak a szünetek között szabatosan előadott énekei nagyban hozzájárultak a torna vizsgálat fényéhez, a mi Mondik Endre énektanárt dicséri.

A verseny távolugrásnál a legjobb rekord 5 méter és 35 cm, a magas ugrásnál 165 cmtr, a rudugrásnál 3 méter, a súlydobásnál 16 mtr és 70 cmtr volt.

H) Rajzkiállítás.

Intézetünk életében újabb mozzanatként említhető fel, hogy az intézet rajztanára az év végén a növendékek rajzaiból kiállítást rendezett, mely mig egyrészt hivatva volt a növendékekben az ambíciót, s a szép művészetek iránti érdeklődést fölkelteni, másrészt pedig jelentékeny lépésnek tekinthető a nagyméltóságú vall. és közoktatásügyi Miniszter urnak a képzőművészeti oktatásra vonatkozó intézkedései megvalósításában.

A kiállított rajzok a következő csoportokra oszlanak :

a) Szabadkézi rajzok.

1. csoport. Egyszerűbb növényi ornamentek, melyek feltüntetik a természetből vett virág és levél stilizálását.

2. csoport. Kör, négyszög, sokszög stb. geometriai idomok kitöltése az első csoportban emittett növényi elemekkel.

3. csoport. Építészeti rajzok. Oszlopok, épületrészek, s a klasszikus építészek emlékei. Aquarel kivitelben.

4. csoport. Figurális rajzok. Az emberi arc és test részei, fejrajzok, lapminták után, czeruza és szén kivitelben.

5. csoport. Tájképek, részint természet után, részint lapminták után. Aquarel kivitelben.

b) Geometriai rajzok.

A geometria tanításával kapcsolatos szerkesztéseket és feladatokat feltüntető rajzok.

III.

A tanári személyzet.

1. **Erdélyi Imre** világi, rendes tornatanító; a tornaszertár őre, tanítá a tornát minden osztályban heti 22 órában.

2. **Fásztusz Elek**, áldozó pap, szentszéki ülnök, rendes tanár, az I. A) oszt. főnöke; tanítá a magyar és latin nyelvet az I. A), a latin nyelvet a VIII. osztályban heti 18 órában.

3. **Fechtel János**, áldozó pap, a bölcelet doctora, rendes tanár, róm. kath. hitszónok, a IV. A) osztály főnöke ; tanítá a latin nyelvet a IV. A) osztályban, a történelmet az V. A), V. B.), VI.- és VII. osztályban heti 17 órában, a francia nyelvet két fokosztályban heti 2 órában.

4. **Fodor Gyula**, világi, a bölcelet doctora, rendes tanár, tanítá a latin nyelvet és a görög nyelvet a VII., a számtant az I. A.) és I. B.) osztályban heti 17 órában.

5. **Fölkel Béla**, áldozó pap, hely. tanár, a III. osztály főnöke; tanítá a magyar és latin nyelvet meg a történelmet a III., szépirást az I. A.) és I. B.) osztályban heti 15 órában.

6. **Glósz János**, világi rendes tanár, az I. B) osztály főnöke, tanítá a latin és magyar nyelvet az I. B), a magyar nyelvet a IV. osztályban heti 17 órában.

7. **Hozás János**, gk. áldozó pap, gk. vallástanár és hitszónok ; tanítá a vallástant románul és magyarul minden osztályban heti 12 órában, a román nyelvet és irodalmat a közép és felső fokosztályban heti 4 órában.

8. **Jaskovics Fevencz**, világi, rendes tanár, okl. tornatanár, a VIII. osztály főnöke ; tanítá a magyar nyelvet és irodalmat a VI. és VIII. osztályban, a német nyelvet a IV. VI. és VIII. osztályban, a görögpótló irod. a VIII. osztályban heti 16 órában.

9. **Krompaszky Béla**, világi, rendes tanár, a physikai tár kezelője; tanítá a számtant az II. és III. osztályban, a mennyiségtant és természettant a VIII., az algebrát az V. A) osztályban, heti 17 órában.

10. **Kurtz Sándor**, világi, a bölcsélet doctora, cs. és kir. tart. hadnagy, rendes tanár, tanítá a görög-pótló magyart az V. VI. és VII. osztályban a bölcséletet a VIII.-ban, rajzoló geom. az I. A) és I. B.)-ben, phys. földrajzot a III. osztályban heti 17 órában.

11. **Lehóczky József**, világi, rendes tanár, okl. tornatanár; az V. B) .osztály főnöke ; tanítá a mennyiségtant az V. B.) és VI. osztályban, a természettant a VII. osztályban, az algebrát a IV. A) és IV. B) osztályban heti 17 órában.

12. **Löfler József**, világi, rendes tanár, okl. tornatanár, a VI. osztály főnöke; tanítá a latin nyelvet az V. B) és VI. osztályban, a görög nyelvet a VI. osztályban, heti 17 órában.

13. **Majoros Károly**, világi, m. kir. honvéd tart. hadnagy, rendes tanár, tanítá a rajzoló-mértant a II. III. IV. A.) és IV. B.) osztályban, a görög-pótló rajzot az V—VIII. osztályban a szabadkézi rajzot két fokosztályban, heti 19 órában.

14. **Mondik Endre**, világi, néptanító, tanítá az ének elemeit az I. A) és B) osztályban és a négy szólamu műéneket heti 3 órában.

15. **Nagy József**, világi, rendes tanár, tanítá a földrajzot az I. A) és B) osztályban, a történelmet a IV. A.) IV. B.) és VIII. osztályban heti 17 órában.

16. **Orosz Alajos**, áldozó pap, a theol. borostyánkoszorusa, tanácskozási jegyző, az önképzőkör vezetője, rendes tanár, a VII. osztály főnöke, az ifjusági könyvtár őre; tanítá a magyar nyelvet és irodalmat az V. és VII. osztályban, a német nyelvet az V. A.) V. B.) és a VII. osztályban heti 15 órában.

17. **Radlinszky József**, világi, rendes tanár, a II. osztály főnöke, tanítá a latin és magyar nyelvet a II. osztályban, a görög nyelvet a VIII. osztályban, heti 16 órában.

18. **Ratkovszki Pál**, áldozó pap, szentszéki ülnök, igazgató, tanítá a matematikát a VI. osztályban heti 3 órában.

19. **Reiser György**, áldozó pap, a theol. doctora, rk. rendes vallástanár és hitszónok; tanítá a vallástant minden osztályban heti 18 órában.

20. **Sarmaságh Géza**, áldozó pap, szentszéki ülnök, rendes tanár, a tanári könyvtár őre, az V. A) osztály főnöke ; tanítá a latin nyelvet a IV. B.) és V. A.), a görög nyelvet az V. A.) és V. B.) osztályban, a román nyelvet a kezdő fokon heti 19 órában.

21. **Schöber Emil**, világi, a bölcsélet doctora, rendes tanár, a vegytani és természetrajzi táraak őre; tanítá a földrajzot a II. osztályban, a természetrajzot a IV. A) IV. B.), V. A.) V. B.) és a VI. oszt.-ban, heti 17 órában.

51.

22. **Török István**, világi, az összes gyógyt. doctora, okl. iskolaorvos és egészségtan-tanár; tanítá az egészségtant a VII. osztályban heti 2 órában.

23. **Walton Róbert**, világi, rendes tanár, a IV. B) osztály főnöke, tanítá a magyar nyelvet a IV. B.) és V. B.), a német nyelvet a III. és IV. B.), a szépírást az I. osztályban heti 15 órában.

Jegyzet. Az áldozó papok a szatmári egyházmegye tagjai, a gör. kath. vallástanár a szamosujvári egyházmegye tagja.

Az ev. ref. vallásu tanulók hitoktatást Makai Elek ev. ref. lelkésztől, az izr. vallásuak Steuer Ábrahám okl. rabbitól nyertek.

IV.

Az 1898 — 99. évi tanítás tárgyának kimutatása.

I.) A) és B.) OSZTÁLY.

Vallástan. Tankönyv: a római. kath.-nál: Egri közép-katekizmus, a gör. kat.-nál: Catechismu de midilocu. Tananyag: a ker. kath. elemei, a parancsok és az egyház kegyzerei. Tanította heti 2 órában dr. Reiser és Hozás.

Magyar nyelv. Tankönyvek: dr. Szinnyi József Magyar Olvasókönyve I. r. és Iskolai magyar Nyelvtana I. r. Végzett tananyag: az olvasókönyv 1., 4., 7., 8., 9., 15—19., 23., 24., 29., 32.—37., 40.—45. sz. prózai és 10., 11., 20., 21., 29., 30., 52.—56., 58.—63. sz. költői olvasmányai, melyek közül a költőiek be is említették. Az olvasmányok alapján a nyelvtanból a hangok, a mondatok és neveik, a mondatrészek, a beszédrészek, igeidők és módok, szóképzés és szóösszetétel. Havonta 2 írásbeli dolgozat, összesen 17. A helyesírás gyakorlására tollba mondott szöveg leírása, megszabott mondatrészek, igealakok, beszédrészek meghatározása. Tanította heti 6 órában az A.-ban Fásztusz, a B.-ben Glósz.

Latin nyelv. Tankönyvek : Pirchala Imre Latin Olvasó és Gyakorló könyve és Latin nyelvtana 2. kiadás. Tananyag : az olvasókönyv 1—44. latin és 1—40. magyar szövegű olvasmányai alapján a főnevek, melléknevek, névmások, számnevek ejtegetése és a genus-szabályok ; adverbiumok képzése, elöljárók; a coniugatio. Tárgyi szócsoportok szavaiból alkotott mondatok latinra való fordítása; összesen 30 dolgozat. Tanította heti 7 órában Fásztusz az A.-ban, Glósz a B.-ben.

Földrajz. Tankönyv: dr. Brózik-Paszlavszky : Földrajz gymnasiumok számára I. k. Tananyag: I. Bevezető földrajzi ismeretek. Hazánk hegy- és vízrajza; éghajl. természet- és néprajzi viszonyai; megyei, nevezetesebb városai. Részletesen az egyes vidékek vízválasztói, a

Duna és Tisza vízkörnyezete. II. Európa tagoltsága. A tagok elhelyezése. Európa határai. A törzs felszínének általános jellemzése. Részletesen az Alpok, Francia-, Német-, Csehközéphegység, továbbá a francia, germán és szarmát alföldek. A hegyrajzzal kapcsolatban a törzs vízrajza, különösen a Duna és a Rajna folyási iránya és vízkörnyéke. Európa csatornahálózata. III. A tagok hegy- és vízrajza. IV. Európa politikai viszonyai, alkalmazva a már megtanult hegy- és vízrajzi viszonyokat. Tanította heii 4 órában az I. A.-ban és az I. B.-ben Nagy.

Számtan. Tankönyv; Gerevich-Orbók Számtana. Tananyag: A mennyiség és mennyiségfogalma és felosztása. A szám meghatározása és osztályozása. A számlálás és a természetes számsor keletkezése. A tizes számrendszer; ennek alapján számműveletek egész számokkal és tizedes törtekkel. Számműveletek többnevű számokkal és ezzel kapcsolatban az időszámolás. A métermérték. Számműveletek közösleges törtekkel. Iskolai írásbeli dolgozat havonként egy-egy, összesen: 8. Házi előkészületül óráról-óra példák kidolgozása. Tanította heti 3 órában az I. A. és B.-ben Dr. Fodor.

Rajzoló geometria. Tankönyv: Dr. Gerevics Emil Rajz. Geometria I. r. Tananyag: Bevezetés. A szükséges rajzszerkezetek ismertetése. A test, a három kiterjedés ; a lap él és csucs. A vonal nemei. Az egyenes, két pont és egy egyenes. Párhuzamos és összetartó egyenesek. Az egyenes nagysága. A szög, iv, kör, középpont; sugár, húr, átmérő, metsző és érintő. Középponti szög. Műveletek körrel, ivekkel és szögekkel. A szög mérése. A szögek nemei. Szögpárok. Idom. Szimmetrikus idomok. A háromszögek, alkotórészeik és tulajdonságaik. Összeálló háromszögek. Négyszögek, sokszögek. A húr vonatkozásai a körhöz. Területmérés. A geometriai ornamentális rajz elemei. Tanította heti 3 órában dr. Kurtz az I. A.-ban és I. B.-ben.

Szépírás. Folyó magyar írás, kis és nagy hetük Vajda Pál mintái szerint. Tanította az I. A. és I. B.-ben heti 1 órában Fölkel.

Testgyakorlat. A szabadgyakorlatokból: a karlendítések, lökések és ütések minden irányba, törzshajlítások és forgatások, térd- és lábemelés. A katonai rendgyakorlatokból: sorakozás, fedezés, kanyarodás, ellenvonulás 8-as sorokba, nyitódás és zárkózás. A szer- gyakorlatokból : mászás póznán és kötelen ; rézsutos létrán : egyszerű fel- és lemenés, átbuvás a fokok közt; korláton: támlázás, törzsfordítás, lábemelés stb. A játékok közül: bárány és farkas, kánya és kotló, fehér és fekete, továbbá az ezen vidéken divatos labdajáték, egyenes és hármas kapó, körróta (várban forgó), kifutó, suszter. Tanította heti 2 órában az I. A. és B. osztályban Erdélyi.

II. OSZTÁLY.

Vallástan. Tankönyv: a róm. kath.-nál: Schuster-Róder, agör. kath.-nál: Schuster-Popu tankönyve. Tananyaga: Az ó-szövetségi bibliai történetek. Heti 2 órában tanította dr. Reiser és Hozás.

Magyar nyelv. Tankönyv: Szinnyei József Magyar Olvasókönyve II. r. és Iskolai Magyar Nyelvtana II. r. Tananyag: az olvasókönyvből az 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 9. 10. 11. 12. 13. 15. 16. 17. 19. 20. 21. 22. 24. 25. 26. 28. 29. 30. 31. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. számú darabok, melyek közül a költemények nagyobb részét be is említették. Az olvasmány alapján a nyelvtanból: a határozók; összetett mondatok; a mellérendelt mondatok s az alárendelt mondatok fajtái. Az egyenes és függő beszéd. Mellékmondatok rövidítése, mondatrészeknek mondatokká való átalakítása; többszörösen összetett mondatok. Havonként volt két írásbeli dolgozat, összesen 14; tárgyuk egyes olvasmányok tartalmának rövid összefoglalása, a határozók mellé- és alárendelt mondatok mondattani szerepére vonatkozó mondatok alkotása, mondatrövidítések, mondatrészek felbontása. Tanította heti 5 órában Radlinszky.

Latin nyelv. Tankönyvek: Pirchala I. Latin Olvasó- és Gyakorlókönyve és Latin Nyelvtana. Tananyag: a gyakorlókönyv II. évfolyamából az 1—30. latin és 1—29. magyar darabok itt-ott kihagyásokkal. Néhány latin olvasmányt be is említettek. Az olvasmány alapján a nyelvtanból: az egész alaktan ismétlése, a hiányos és rendhagyó igék, az igék perf. és sup. formái; begyakorolták a legszükségesebb conjunctiók, az acc. cum. inf., nom. cum. inf. és participiumos szerkezetek használatát. Hetenként volt egy írásbeli dolgozat, összesen 28; tárgya: az olvasmány szavaiból alakított és a mondattani szabályok begyakorlására szolgáló mondatok magyarból latinra való fordítása. Tanította heti 7 órában Radlinszky.

Földrajz. Tankönyv: dr. Brózik-Paszlavszy: Földrajz gymnasiumok számára II. köt. Tananyag: Ázsia, Afrika, Amerika, Ausztrália határai, tagoltsága, égalji, természetrajzi, politikai viszonyai. Részletesen minden egyes világrészről a tagok szabályszerű elhelyezése, egymáshoz való viszonya. Különösen Európa, Ázsia tagoltsága volt egymáshoz hasonlítva. A fensíkoknak, alföldek s felföldeknek a törzsön való elosztása. A törzs legfontosabb vízvázlatái. A folyók folyási iránya s a hegyek lejtősödése, csapása közti összefüggés. Az óceánok tagoltsága, vízkörnyéke. A szárazföldek s az óceánok elosztása a földgömbön. A világrészek tagoltsága egymáshoz hasonlítva. Az egyes világrészekre jellemző ásványok, növények, állatok

részint valódi példányokon, részint képekben bemutatva. Az egyes országok politikai leírása, kapcsolatba hozva azok hegy- és vízrajzával a tanultak alapján. Ázsia, Afrika, Amerika néprajza. Tanította heti 4 órában dr. Schöber.

Számтан. Tankönyv: Gerevich-Orbók Számтана. Tananyag: A közönséges és tizedes törtekkel való alapműveletek megisméltése után a számolási rövidítések általában és rövidített számtani műveletek. Az arányosság fogalmának bővebb fejtegetése. A hármasszabály fogalma s az ehhez tartozó feladatok megfejtése; az egyszerű hármasszabály. Az olasz számolási mód. Az arányok és aránylatok tana. Az aránylatok tanának alkalmazása. Száztóli számolás. Havonkint egy-egy iskolai dolgozat. Házi előkészületül óráról-órára egy-egy a legközelebbi előadáson előfordult tananyagra vonatkozó példa kidolgozása. Tanította heti 4 órában Krompaszky.

Rajzóló geometria. Tankönyv: dr. Gerevich és Orbók: Rajzóló Geometria II. r. Tananyag: a kocka, a kocka hálója, a kocka rajzólása, a négyoldalú gúla, hálója és rajzólása. Sik és pont. Sik és és egyenes. A sikot metsző egyenes. Az egyenes és a sik hajlásszöge. Siknak síkhoz való helyzete. Párhuzamos és összetartó síkok. A lapszög. Három síknek metszése. A testszög. A testről általában, szögletes és gömbölyű test. A hasáb, egyenes és ferde hasáb. Összeillő hasábok. A henger, a gúla, a csonka gúla. Hasonló gúlak. A kúp, a csonka kúp, a kúp metszési idomai. Szabályos testek, a gömb, a testek összeillése és hasonlósága, szimmetrikus testek, fölület és köbtartalom kiszámítása. Testminták elkészítése. A síkétkiményi rajzólas folytatása. Tanította heti 3 órában Majoros.

Szépírás. A német kis és nagy betük. Német folyóírás. Nagy Sándor magyar és német szépírás mintái nyomán tanította heti 1 órában Walton.

Testgyakorlat. Mint az I. osztályban. Heti 2 órában tanította Erdélyi.

III. OSZTÁLY.

Vallástan. Tankönyv: a róm. kath.-nál: Schuster-Róder, a gkath.-nál: Schuster-Popu tankönyve. Tananyag: az ujszövetségi bibliai történetek. Tanította heti 2 órában dr. Reiser és Hozás.

Magyar nyelv. Tankönyvek: Magyar Olvasókönyv és Rendszeres Magyar Nyelvtan Szinnyey Józseftől. Prózai olvasmányok : Az égi háború., A magyar becsületszó., Hunyady János., A görög ember lakása., A rómaiak mindennapi élete., Egy régi udvarház., Az első

török háborúk., Nagy Lajos és a nápolyi hadjárat., A mohácsi vész. Athenaei élet. Költőiek : Az elhagyott lak., Kont., Hunyadi., Mátyás anyja.. Mátyás király Gömörben., A tudós., Családi kör., A jó öreg korcsmáros., A szegény asszony könyve., Hymnus., Szózat. A verseket könyv nélkül is betanulták. A nyelvtan fonálán rendszerbe gyűjtötték össze és kiegészítették hang-, szó- és mondattani ismereteiket. Ismertetve volt a körmondat és hangsúlyos verselés. Havonként két írásbeli dolgozat, összesen 14, tárgyuk megszabott mondatok alkotása meghatározott mondatrészekkel vagy költemények tartalmának leírása. Heti 3 órában tanította Fölkel.

Latin nyelv. Tankönyvek: Rerum Romanarum Liber. Latin Gyakorló könyv és Latin Nyelvtan Pirchalától. Olvasmányok: De Romulo., De Numa Pompilio, De Tullo Hostilio., De Anco Marcio., De Tarquinio Prisco., De Servio Tullio., De Tarquinio Superbo., De mutatione reipublicae., De bellis adversus Tarquinos gestis., T. Quinctius Cincinnatus., cz. prózai — és Versus memoriales Catonis., Lupus et agnus., Lupus et gruis., Passer ad leporem consiliator., A haszonlesés., Az idő hatalma., Romulus és Remus kitevése., Róma alapítása és A római év cz. költői darabok ; a gyakorló könyvből az 1—28. sz. példacsoportok némi kihagyással. A költői olvasmányokat szószerint is betanulták. Az alaktan átisméltése és a szóképzés és prosodia elemeinek a catói versek nyomán való ismertetése után rendszeres ismertetés és begyakorlás tárgya volt a mondattanból az esetalakok, az infinitivusi és participiumi alakok, a gerundium és supinum használata. Hetenkint egy extemporale, összesen 28. Tanította heti 6 órában Fölkel.

Német nyelv. Tankönyv: Orosz Alajos Német Olvasó- és Gyakorlókönyve. Olvasmányok: Die Schule. Das Haus. Der Wolf u. das Lamm. Die Wohlthaten. Der menschliche körper. Der Tag. Der Frühling. Das Familienleben. Unser Vaterland. Das Jahr. Die Haustiere. Das Mittagessen inn Hofe. Die Eisenbahn. Der sterbende Löwe. Königliche Belohnung. Der Tod Johannes des Täufers. Ezen olvasmányok közül 6-ot könyv nélkül is megtanultak. A nyelvtanból az írás és olvasás begyakorlása után elvégezték a főnevek ragozásának teljes rendszerét, az igeragozást a jelentő módban : a melléknévnek jelzői viszonyítását és fokozását; a személyes, birtokos és mutató névmásokat; a számneveket, néhány praepositiot stb. Kéthenkint egy írásbeli dolgozat, összesen 14. Tanította heti 4 órában Walton.

Történelem és politikai földrajz. Tankönyv: Varga Ottó: A magyarok története és Magyarország a jelenben. Tananyag: Hazánk

lakói a magyarok bevándorlása előtt. A magyarok őstörténete. Hazánk története a honfoglalástól az 1848—49. szabadságharczig. Az osztrák-magyar monarchia hegy- és vízrajzi viszonyai népessége és tényleges alkotmánya. Tanította heti 4 órában Fölkel.

Természettani földrajz. Tankönyv: Schmidt Ágoston: Fizika és fizikai földrajz. Tananyag: Bevezetés a fizikai földrajzba. A fizika főbb törvényei kísérletekkel és rajzolással kísérve. A föld mint világtest. A földgömb szárazsága, vize és légköre. A föld belseje. Tanította heti 2 órában dr. Kurtz.

Számtan. Tankönyv: Gerevich-Orbók Számtan. Tananyag: az egyszerű és összetett hármasszabály. Ezek alapján az egyszerű és összetett kamatszámolás; határidő számolás; az agió; az állampapírok; részvények; a biztosítási ügy; a váltók; az egyszerű és összetett kamatszámítás ; tara, brutto és netto. Az összetett kamat és lerovatszámításra vonatkozó táblázatok készítése. Az egyszerű és összetett arányos osztás. Elegyetési feladatok. Láncszabály. Iskolai dolgozatok a tananyag egy-egy befejezett részletéből. Házi előkészületül óráról-órára egy-egy a legközelebbi előadáson előfordult tananyagra vonatkozó példa kidolgozása, iskolai dolgozat havonként egy. Tanította heti 3 órában Krompaszky.

Rajzoló geometria. Tankönyv: Gerevich-Orbók Rajzoló geometria III. rész. Tananyag: kisebbített és nagyobbított mérték; a pont; az egyenes helyzete, iránya és nagysága; távolságok mérése s rajzolása ; kör; valamely hely délvonalának meghatározása; műveletek szögekkel és ivekkel. Szerkesztések ; a háromszög kisebbített képe. Nivellálás, távolságosztás. Centrikus szimmetria, a szög párhuzamos szelői. Háromszög hasonlósága, szabályos sokszögek. Tanította heti 3 órában Majoros.

Testgyakorlat. A szabad gyakorlatokból; erő és hatütemű tagszabadgyakorlatok a test összes izmainak tekintetbe vételével. A katonai rendgyakorlatokból, mint az I. és II. osztályban, menetelés arc- és oldalsorokban, kanyarodás. Szergyakorlatokból: erő és ügyesség fejlesztő gyakorlatok a mászórudon, kötelen gyűrűhintán, rézsutos létrán, korláton és nyujtón. Magas- és távol ugrás. Versenyfutás. Az iskolai játékok közül bárány és farkas, fehér és fekete, kánya és kotló, kigyófutás és az ezen vidéken divatozó labdajátékok. Tanította heti 2 órában Erdélyi.

IV. A) és B) OSZTÁLY.

Vallástan. A róm. kath.-nál: Tankönyv: Pokorny Emánuel Kath. Szertartástana. Tananyag: Szent helyek, egyházi készletek, szentmise, szentségek, szentelmények, ájtatossági gyakorlatok, egyházi év. Tanította heti 2 órában dr. Reiser. — A gör. kath.-nál tankönyv A gör. kath. egyház szertartástana. Tananyag: Az isteni tiszteletről általában. Szent helyek és kellékek. Ünnepek és azok szertartásainak értelmezése különös tekintettel a királyi ünnepekre. A szentségek feladásánál előforduló szertartások magyarázata; a liturgia általános és részletes tárgyalása, az abban előforduló sajtóságos kifejezések értelmezése; a szerkönyvek átnézete. Áldások és szentelések Tanította heti 2 órában Hozás.

Magyar nyelv. Tankönyv: Lehr Arany Toldija, dr. Négyesy László Stiliztikája. Költői olvasmányok : Arany Toldija. Mesék : Nyúl, veréb és ölyü. A macska és a róka. A ló, szarvas és vadász. A hű kutyáról. A huszti beteglátogatók. Pericles. Rozgonyiné. A fülemüle. Az erdei lak (Petőfitől és Tompától). Az alföld. A Tisza. A puszta télen. A közelítő tél. Magyarország. Pató Pál ur. A jámborság és középszer. Megelégedés Wesselényi hamvaihoz. Ének a végekről. Honfy dalaiból. Epigrammák. Magánolvasmány: Arany Toldi estéje és Petőfi János vitéze. Ezen olvasmányok alapján tárgyalatott: A nyelv és stilus. A nyelvkincs. A prózai és hangulatos stilus tulajdonságai és kellékei és a verstan. Írásbeli dolgozat volt 15. Tanította heti 4 órában az A-ban Glóz, B-ben Walton.

Latin nyelv. Tankönyv: Pirchala Imre Rerum Romanarum liber. Latin Gyakorló könyve és Latin nyelvtana. Prózai olvasmányok: De caede Archimedis. De P. Cornelio Scipione. Somnus Scipionis. De Galliae Germaniaeque moribus. De situ ac moribus Britanniae. De disciplina exerctius Romani. Versek: Ranae regem petierunt. Az idő hatalma. Romulus és Remus kitevése. Róma alapítása. Gabii capti. Fabii trecenti sex. A haszonlelés. A szebb helyek memoriter. A gyakorlókönyvből az esettan, a consecutio temporum s a mellékmondatok alakjainak begyakorlására szolgáló sententiák memoriter s a magyar mondatoknak latinra való fordítása. A vegyes összefüggő olvasmányokból: Manlius Cárius Dentatus. Hamilcar. Fabricius és Pyrrhus. M. Attilius Regulus. Herennius tanácsa. M. Porcius Cato. A mondattanból: az idő- és módtan, a fő- és a mellékmondatok alakjai. Írtak 29 isk. írásbeli dolgozatot. Tanította heti 6 órában az A.-ban Dr. Fechtel a B.-ben Löfler.

Német nyelv. Tankönyv: Orosz Alajos „Német olvasó és gyakorló-

könyv.“ Tananyag: a nyelvtanból az ige ragozása a felszólító módban, a módjelentő segédigék, a szenvedő igealak, a vegyes hajlításu, visszaható, személytelen és összetett igék s a szóképzés tana, a mondatan elemei; költői olvasmányok: Der betrogene Teufel. Mutterliebe, Die Herde. Prózai olvasm.: Die Boten des Todes, Der einfältige Kutscher, Der geiss u der Tod, Der Blinde u der Lahne, Der Kürbis u die Eichel, Das wohlfeile Mittagessen, Unser König u. die ungarischen Studenten, Der Hufnagel. Ein gelungener Scherz. Das gestohlec Pferd. Der unzufriedene Esel. Eine markwürdige Abbitte. Kéthetenként írásbeli dolgozat a gyakorlókönyvben foglalt olvasmányok németre fordítása. Tanította heti 3 órában az A.-ban Jaskovics, a B-ben Walton.

Történelem. Tankönyv: Vaszary Kolos: Világtörténet I. Ókor. Tananyag : Történelmi előismeretek. Az ó-világ földrajza. A keleti népek története: zsidók, asszyrok, babilonok, phoeniciaiak, aegyptomiak. A görögök története: Görögország földrajza. A nevezetesebb államok alakulása és a nemzet elterjedése belső egységének fennmaradásával ; Spárta. Athén szervezése, A persa háborúk, Athén emelkedése, Perikles kísérlete Hellaszt egyesíteni, a peloponesusi háború. Spárta hegemoniája. Macedónia emelkedése. Hellas egyesítése. Nagy Sándor hódításai s ezek következményei. Róma története: Italia földrajza, Róma alapítása a római alkotmány megalapítása (Servius Tullius), a köztársaság a belső egység helyreálltáig és Itália meghódításáig, Róma elnyeri a világhuralmat: a púni háborúk, a köztársasági Róma nagysága. A szellemi műveltség befolyása. A köztársaság hanyatlása, szociális küzdelem, az alkotmány megszűnése és a katonai monarchia előkészítése: a Gracchusok, Marius, Sulla, Pompejus, a két triumvirátus, C. Julius Caesar pályája és halála. Tanította 3 órában Nagy József.

Ásványtan. Tankönyv: Dr. Szerényi Hugó: Ásványtan. Tananyag: I. Az ásványok fizikai tulajdonságai, fénytani cohaesiói, egyéb természettani tulajdonságai. Az ásványok alakbeli tulajdonságai, tömötsége, fajsulya, előfordulási körülményei. II. Vegytani előismeretek kapcsolatosan az ásványok rendszeres ösmertetésével és leírástani gyakorlatokkal: a) A levegő és víz fizikai és vegytani tulajdonságai. Elem, vegyület, keverék és a chemiai képletek fogalma. Részletes leírása az elemi és oxid ásványoknak, b) A sulphur és égés termékei. Sulphidok fogalma. A sulphid ásvány ismertetése. A carbon, a carbon dioxyd és monoxyd. A szénhydrogén ásványok leírása. A chlor, brom, jod, fluor leírása. Savak értelmezése. Fontosabb savak, c) Fémek elemek tulajdonságai. Könnyű, nehéz, fémek leírása. Aljak.

60.

d) Sók értelmezése, felosztása Haloid-oxysók ismertetése. A szerves kémia feladata. Erjedés. Protein vegyek. Szénhydratok IV. Közettan és földtan általános vonásokban. Tanította heti 3 órában dr. Schöber.

Mennyiségtan. Tankönyv: Dr. Kőnig Gyula Algebrája. Tananyag: Az algebra jeleinek és negatív számoknak ismertetése; algebrai egész kifejezések összeadása és kivonása (összevonás), sokszorozása, osztása s ezzel kapcsolatban a törtkifejezésekkel való számolás szabályainak származtatása; a legnagyobb közös osztó és a legkisebb közös többszörösének begyakorlása ; a szorzatok fontosabb alakjai; algebrai többtagu kifejezések s tizedes rendszerbeli számok négyzetének és köbének kiszámolása : a geometriai haladvány ismertetése; elsőfoku egyenletek egy ismeretlennel. Iskolai írásbeli dolgozat a szeptember és június hónapokat kivéve havonként egy-egy; házi előkészületül óráról-órára a legközelebbi tanórán előadott tananyagra vonatkozó példák kidolgozása. Tanította heti 3 órában az A-ban és B-ben Lehóczky.

Rajzoló geometria. Tankönyv: Mendlik F. és Schmidt. Á. rajzoló geometriája. Tananyag: Az ellipsis, hyperbola és parabola tulajdonságai és szerkesztése. — Az érintőre vonatkozó tételek. A sík és helyzete, — az egyenes és a sík, — két sík kölcsönös helyzete, — lapszögek, — szögletek. — A pont, egyenes, síkidomok és a testek helyzete és képe egy képsíkon és két képsíkon. — Az épületek tervrajzolása. Tanította heti 2 órában Majoros.

Testgyakorlat. Mint a III. osztályban heti 2 órában tanította Erdélyi.

V. A) és B) OSZTÁLY.

Vallástan. A róm. kath.-nál tankönyv: dr. Wappler Antal Egélytana 1. r. Tananyag: A kath. religióról általában, különösen a Jézus istenségét bizonyító érvek ismertetése; a kath. egyház alapítása és szervezete. Tanította heti 2 órában dr. Reiser. A gör. katolikusoknál mint a IV. osztályban.

Magyar nyelv. Tankönyvek : Greguss-Beóthy: Magyar Balladák és Négyesy László Szerkesztéstana olvasmányokkal. Tananyag: Költői olvasmány: Szilágyi és Hajmási, Kádár Kata népballada ; Kisfaludy Károly: Az álmatlan király ; Vörösmarty : Szilágyi és Hajmási: Garay: Kont; Arany János balladáinak közül: V. László, Ágnes asszony, Szondi két apródja, Walesi bárdok és Tetemre hívás. Ezek alapján a ballada elmélete, szerkezete és történeti fejlődése. Lyrai költemények : A magyarokhoz (Berzsenyi); Hymnus (Kölcsey); Szózat

(Vörösmarty); Távolból (Petőfi); Enyhülés (Arany). A hangsúlyos és időmértékes verselés tüzetesen. — Prózai olvasmányok : Sokrates: az istenségről; A szülők iránti szeretetről ; Sulpicius Severus és Cicero levélváltása; Plinius levélváltása Traianusszal ; Thurzó Gy. levele nejéhez ; Pázmány P. és Bethlen G. levélváltása ; Rákóczy F. körlevele a trencsényi szerencsétlen csata után; Mikes 5 levele Kazinczy levele anyjához és Kis J.-hoz ; Deák Ferencz levele egy tanuló ifjuhoz. — Gyulai : Arany J. balladáiról; Entz G. az állatok színéről; Rákóczy Gy. kiáltványa ; III. Ferdinánd kiáltványa; Deák. F. beszéde a lengyelek ügyében ; Kölcsey Parainesis. Ezen olvasmányok tartalmi és alaki magyarázatával összefüggésben az írásművek szerkesztésének általános szabályai, u. m. A feltalálás és elrendezés, a mű eszméje, a feltalálás forrásai, az inductio és deductio, a meghatározás és részelés : az előadás nemei és formái: közlő, értekező, rábeszélő előadás ; a belső rend törvényei, az írásmű 3 főrésze. Óránkint szavalás. Tanította heti 3 órában az A)-ban Orosz, a B)-ben Walton.

Görög-pótló magyar. Tankönyvek: dr. Jancsó Benedek: Magyar Irodalmi olvasmányok, Zsoldos Benő: Thukydides, James Gow: Görög Állami Régiségek. — Olvasmányok : Kármán : A nemzet csinosodása. Kazinczy és Berzsenyi leveleiből 1—6. Kölcsey szónoki műveiből : Emlékbeszéd Kazinczy felett. Emlékbeszéd Berzsenyi felett. A magyar nyelv ügyében. Baróti Szabó D. Egy ledőlt diófához. Révai M. A lélek halhatatlansága. Virág B. Változás. Lantomhoz. Berzsenyi D. Az én osztályrészem. A magyarokhoz. Fohászokodás. Közéleti tél. Felkölt nemességhez. Horatiushoz. A melancholia. — Ezen olvasmányok magyarázatával kapcsolatban az illető írók szerepe a magyar irodalomtörténetben, egymáshoz való viszonyuk, működésük jellemzése. — Thukydidesből: Görög ország régi állapota, Perikles beszéde a peloponesusi háború előtt, Perikles halotti beszéde, a pestis Athénben Perikles jellemzése, a pylosi események, a sicíliai vállalat. Görög állami régiségek. Írásbeli dolgozatok száma 3. Tanította heti 2 órában az V. A). és B).-ben dr. Kurtz.

Latin nyelv. Tankönyvek : Titi Livii ab urbe condita Liber XXI. Bartal-Malmsitól. Anthologia Latina Dávid István és Pozder Károlytól. Latin Stílusgyakorlatok, I. rész Cserny Dávidtól. Latin Mondattan Pirchalától. Római régiségek Cserép Józseftől. Tananyag : Olvasmányok : Liviusnak a 2. pun háborúról szóló XXI. könyve egészen. Vergiliusból: Itália magasztalása. A szükség az emberi ész fejlesztője. Horatiusból Ajánlás. Megtérés. Életelv. Az arany középszer. Az igaz férfiú. Halhatatlanság. Tibullusból: A költő boldogsága. - Propertiusból: Caesar diadala, Ovidiusból: Philemon és Baucis. Mar-

tialisból: Igaz gyász. A rabszolga sirjára. A jó orvos. A korcsmáros baja. Nem fizet. A mondattanból az alkalmilag kinálkozó anyagon való ismétlés. A stilusgyakorlatokból 15 db. szóbeli fordítása latinra. Havonként két iskolai dolgozat; részint az előadott tananyag köréből, részint a stilus-gyakorlatokból összesen 15. Tanította heti 15 órában az A.-ban Sarmaságh, a B.-ben Löfler.

Görög nyelv. Tankönyvek: Schenkl-Ábel Görög Olvasókönyve és Curtius Ábel Görög nyelvtana. Olvasmányok: Az oroszlán és a róka. A farkas és a bárány. A két tarisznya. Az aranyat tojó tyúk. Ezen olvasmányok és az olvasókönyv 1.—155. sz. példacsoportokból kiszemelt görög és magyar mondatok fordításával begyakoroltatott a főnevek, melléknevek és névmások ejtegetése, a számnevek alakjai, a melléknevek fokozása s határozókká alakítása és az *o* végű igék teljes ragozása. Havonként két írásbeli dolgozat, összesen 15. Tanította heti 5 órában Sarmaságh.

Német nyelv. Tankönyvek: Harrach J. Német olvasókönyv. III. r. — Költői olvasmányok: Loreley (Heine). Das Ständchen (Uhland). Ein Fichtenbaum steth einsam. Lise zieht durch mein Gemüth. Du bist wie eine Blume (Heine); der Schiffbruch (Herder). Die Mutter lag im Todtenschrein (Hasencleve) Der König in Thule (Goethe) Hoffnung. E költeményeket könyv nélkül is megtanulták. Prózai olvasmányok : Das wohlfeile Mittagessen, Der Hochmüthige, Der Kluge Suhan; Die leichteste Todesstrafe, Das wohlfeile Mittagessen; Der Rabe Noahs; die Taube Noahs. Ein gelungener Scherz. Eine merkwürdige Abbitte. Das gestohlene Pferd. Toldi. A Nibelungen-cziklusból : a) Kriemhild und Siegfried ; b) Brunhild; c) Verrath u. Mord; d) Kriemhild wird Etzels Gemahlin ; c) Die Fahrt der Burgunden ins Hunnenland. A mondattanból az infinitivus használatát, az accusativus, dativus és genitivus különös használatait, a mellékmondatok rövidítését, az oratio obliquát. — Havonként 1 iskolai dolgozat. Tanította heti 3 órában az A.-ban és B.-ben Orosz.

Történelem. Tankönyv: Vaszary Kolos Világtörténelem. II. Középkor. Tananyag: Az ó kor III. korszaka. A római császárság: A császárság szervezete, a Julius-Claudius dynastia, a legiók császársjai, adoptált császárok, anarchikus katonai uralom. A kereszténység alapítása és emelkedése. Középkor : A barbárok telepedése a nyugati birodalomba, főképen a germánok. A keleti birodalom és a mohamedán hódítás, az izlam. Az egyház fejlődése a nyugoti császárság megújításáig. A nyugoti császárság megújítása. N.-Károly szereplése. A karolingok bukása és a pápaság emelkedése. A feudalismus jelentősége és szervezete, a pápaság és a császárság nagy

küzdeme: Németország a szász dynasztia alatt, az angol monarchia alakulása. A keresztes háborúk: III. Incze pápa kora, állami fejlődés a keresztes háborúk korában, a Hohenstaufok, az interregnum, a Capetingek, a normannok és Plantagenetek. — A középkori intézmények bomlása: a császárság, az aranybulla ; a hűbérség: Olaszország, Németország, Franciaország, Anglia, a francia-angol nagy háboru, fehér és piros rózsa közti harc, az abszolútizmus megszilárdítása Francia-, Angol- és Spanyolországban, az éjszaki államok, a törökök Európában. Az egyház: A kanonisták és legisták, nemzeti irodalmak keletkezése, a pápák Avignonban, a chisma. Heti 3 órában tanította dr. Fechtel.

Növénytan, Tankönyv: Dr. Róth Samu: A növénytan alapvonalai. Tananyag: A szerves és szervtelen világ közti kapcsolat. A mikroszkop szerkezete. A plasma. A plasma életműködése általában. Életműködésének eredményei. Szövettan. Élettan. A növény vegyi összetétele. A talaj vegyi összetétele. A szilárd táplálék felvétele. A vízáramlása és párolgása. A növény testét felépítő elemek forrása és assimilatiója. A növényben képződött vegyületek és tartalék tápanyagok vándorlása. A lélekezés. A növekedés. Mozgási tünetények. A szaporodás. Alaktan. A gyökér, szár és levelek alaktana s biológiája. A virág alaktana s biológiája, a termés. Rendszertan. Növényhatározás.

Mennyiségtan. Tankönyv : dr. Kőnig Gyula Algebrája és dr. Lutter N. Mértana. Tananyag: a) Az algebrából: Elsőfoku egyenletrendszer 2., 3. és több ismeretlennel; kéttaguak magasabb hatványai és a számtani haladvány ; a négyzetgyök és a másodfoku egyenlet; gyökkivonás általánosságban és a köbgyök, b) A geometriából: egyenes vonalak fekvése a síkban: az idomok szögeinek és oldalainak összefüggése; az idomok összevágása; az idomok hasonlósága ; az idomok területeinek megmérése. A körtan. Havonkint egy-egy iskolai írásbeli dolgozat. Számos feladványt dolgoztak föl az iskolában közösen s otthon előkészületül. Tanította heti 4 órában az A.-ban Krompaszky, a B.-ben Lehóczky.

Göröpótló rajz. Az ornamentika műtörténelmi fejlődése, szerkesztése, fajai. Szintan elmélete s azok fajai és sajátosságai. Stilizált levelek és virágok, görög, arab és középkori (román, gót) síkdiszitmény-elemek, szalagdiszek, stb. rajzolása egyszerű szinezéssel. Tanította heti 2 órában Majoros.

Testgyakorlat. A szabadgyakorlatokból: tagszabadgyakorlatok súlyzókkal a test összes izmainak tekintetbevételével. A katonai rend-gyakorlatokból: a szakasz és kettősrendek formálása, igazodások,

fejlődések, huzódások, kanyarodások, menetelések. Szergyakorlatokból : erő és ügyességi csapattornázás az összes szereken. Magas-, távol- és rudugrás alacsony deszkáról, bak- és lóugrás; kődobás; sulyok emelése 18 kilótól 30 kilóig. Az ezen vidéken divatozó labdajátékon kívül az iskolai játékok közül: fehér és fekete, hátulsó pár előre, labdakergető, körülfutó, futóstuck. Tanította heti 2 órában Erdélyi.

VI. OSZTÁLY.

Vallástan. Tankönyv: a róm. kath.-nál: dr. Wapler A. Egélytana II. r. Tananyag: a ker. kath. hittan. Tanította heti 2 órában dr. Reiser és Hozás.

Magyar nyelv. Tankönyv: Névy L. Rhetorikája és olvasókönyve. Költői olvasmányok : Shakspere Coriolanusa és Moliére Tudós nőkje; ezek alapján a tragédia és a komédia szerkezetének megértetése. Prózai olvasmányok: Székely István és Heltai műveiből egy-egy összefüggő rész; Csereitől: II. Rákóczy Ferencz fölkelése; Horváth Mihálytól: Szent István és Szent László jellemzése; Deák Ferencz felirati javaslata és ennek tárgyában tartott beszéde; Eötvös b.; Emlékbeszéd Szalay L. felett; Csengeri: Deák Ferencz jelleme; Kölcsey: Védelem P. J. számára; Kossuth: Tengerhez magyar: Zichy A.: A szónoklatról; Gróf Zrinyi Miklós: A török áfium ellen való orvosság; Kölcsey: Kritika. Ez olvasmányok alapján megvolt ismertette a történetírás, a műbeszéd és értekezés elmélete. Óránkint részletek szavalása költői és szónoki művekből. Az írásbeli dolgozatok száma 9. Tanította heti 3 órában Jaskovics.

Görög-pótló magyar. Tankönyvek: Magyar Irodalmi olvasmányok a görög nyelv pótlásául II. rész. dr. Jancsó Benedektől. A Görög Vallás és művészet dr. Geréb Józseftől. Homeros Iliasa, ford. Csengeri János. Dr. Jancsó : Magyar Irodalmi Olvasmányok című műből: Mindszenti Gábor naplója. Szalárdi siralmas krónikája. Cserei M.: Teleki Mihály. Mikes Törökország Leveleiből. Zrinyi: A A török áfium elleni orvosság. Pázmány Péter Predikációiból. Ezen olvasmányok tartalmi és alaki magyarázatával összefüggésben ismertette lón a tárgyalt írók stelusa és a próza története. Homeros Iliasa egészen, Odysseája részletekben. Ez olvasmányok alapján tárgyalatott a naiv eposz szerkezete s előadása, továbbá a görög magán-, hitélet és művészet magyarázva, különösen : a görög vallás eredete, a homerosi vallás, a mysteriumok, jóshelyek, áldozatok, főbb istenek ; a művészet történetéből az Akropolis és a nevezete-

sebb szobrok. — Írásbeli dolgozatok száma 3. Tanította heti 2 órában dr. Kurtz.

Latin nyelv. Tankönyvek: Sallustii De coniuratione Catilinae lib. Holubtól. Vergilius Aeneise és Jegyzetek Vergiliushoz Pirchalától. Cicero De imperio Cn. Pompei beszéde Keletitől. Latin Stílusgyakorlatok I. r., Cserny-Dávidtól, Latin Mondattan Bartal Malmositól, Romai Régiségek Cseréptől. Tananyag: Sallustiusból: De coniur. Catalinae a 13., 14., 15., 16., 18., 19., 23., 24., 25. fejt. kihagyásával. Ciceróból : De imperio Cn. Pompei. Vergilius Aeneisének II. könyvéből. 1—236., 268 —338.,347.—423., 506.—553., 559—680., 699.—751., 771.—804. a III. könyvből 1.—18., 84.—319., 356— végig. Ezen írók életrajzai és irodalmi működésük ismertetése. Memoriter Sallustiusból ez első négy fejezet és az Aeneis II. énekének egy része. A stílygyakorlatokból fordították. Helyes feleletek. Az állam kormányzóiról. Erkölcsi mondatok. Hogy vélekedett Sokrates a barátokról. M. és L. Julius Cicero című darabokat. Havonként két isk. írásbeli dolgozat részint a stílygyakorlatokból, részint a latin olvasmány tartalmának latinra fordítása, összesen 14. Tanította heti 6 órában Löfler.

Görög nyelv. Tankönyvek: Kassai G. Xenophon Emlékiratai Sokratesről és Curtius-Ábel Görög Nyelvtana I. r. Tananyag: Xenophon Memorabiliaiból: I. k. 5. 6. 7., II. k. 4. 5. 7., III. 2. 6. 12., IV. 1. A Schnekl-Ábel féle Olvasókönyvből: a 171—234. sz. darabok fordítása. Az apróbb elbeszélések stb.-ből 11 drb. A nagyobb olvasmányokból: Az ifjabbik Kyros. Babrios meséiből: A szarvas a tónál. A „mi“ végű és a rendhagyó igék alakjai, főbb mondattani szabályok ismertetése az olvasmányban előfordult példák alapján. Szótanulás, Memoriter a Memorabilia I. k. 5. f. és A szarvas a tónál. Havonként két isk. írásbeli dolgozat, összesen 14. Tárgyuk az olvasmány szavaiból és kifejezéseiből összeállított mondatok fordítása magyarból görögre. Tanította heti 5 órában Löfler.

Német nyelv. Tankönyvek: Heinrich F. Német Olvasókönyve I. k. Német balladák és románczok“ cz. könyve. Tananyag: Költői olvasmányok a „Német balladák románczokból! Von zwei Königskindern, Das Hildebrandlied, Die Macht der Thränen. Edvard; Bürgertől: Der wilde Jäger; Goethétől: Erlkönig, Mignon, der Sänger der Zauberlehrling, Legende vom Hufeisen; Die wandelnde Glocke tárgyi és alaki magyarázatokkal. A német ballada történeti fejlődése. — Prózai olvasmány az olvasókönyvből: Die Boten des Todes; Kannitverstan; Macbeth; das heilige Abendmahl; Denkrede auf Jean Paul. — Több ballada könyv nélkül; könnyebb szövegek fordítása

magyarból németre. Írásbeli dolgozatul (9) az olvasott költemények tartalmának, kisebb elbeszélések s leírásoknak németre fordítása. Tanította heti 3 órában Jaskovics.

Történelem. Tankönyv: Vaszary Kolos: Világtörténet III. Ujkor. Tananyag : Első korszak: Amerika fölfedezésétől a westfáli békéig; A Habsburg-ház tulsulya, a felfedezések és a reformáció, a Habsburg-ház hatalmi növekedése, Európa államainak története a 30 éves háboruig, a 30 éves háboru kora, Európa egyéb államainak története a 30 éves háboru korában. Második korszak a westfáli békétől a francia forradalomig: Franciaország, XIV. Lajos kormányszata, a spanyol örökösödési és az éjszaki háboru, Európa államainak története a francia forradalomig. Harmadik korszak: a francia forradalomtól napjainkig, vagyis a nemzeti visszahatás és alkotmányos küzdelmek kora: A francia forradalom, a fejedelmi és nemzeti visszahatás kora 1870-ig. Tanította heti 3 órában Dr. Fechtel.

Állattan. Tankönyv: Bátory Nándor Állattana. Tananyag: protozoák, poriferák, coelenteráták, férgek, tüskebőrűek, izelt lábuak és puha testűek köre főbb vonásokban. A protozoáknál az állat és növényvilág közti hasonlatra, különbségre lett különös súly fektetve, vonatkozással az V. o. tananyagára. Részletesen lett tárgyalva a gerinczesek köre. A boncztani rész összehasonlítólág és pedig a kültakaró, mozgáskészülék, idegrendszer, érzékszervek, véredény-rendszer, léleklző készülék és a kiválasztó szervek. A tanítás számos boncztani készítmény bemutatásának segélyével történt. A boncztani részt a rendszertan követte biológiai alapon. Végül az ember boncztana lett ösmertetve. Tanította heti 3 órában dr. Schöber.

Mennyiségtan. Tankönyv: dr. Kőnig Gyula Algebrája és dr. Lutter Nándor Mértana. Tananyag: a) Az algebrából: Negatív hatványkitevők. Számrendszerek. Tört hatványkitevők. A logaritmussal való megfejtése, b) A geometriából: A síkháromszögtan és pedig: a háromszögtani függvények általános fogalma, azok leszármaztatása és egymás közti viszonya; viszonylatok különböző szögek szögfüggvényei között; háromszögtani táblák. A szögmértan alkalmazása a derék- és ferdeszögek és a szabályos sokszögek megoldására. A ferdeszögű háromszögek megfejtésére vonatkozó tantételek lehozása. A lehozott képletek alkalmazása számos példa megfejtésére, Az algebra és geometria kapcsolata, vagyis algebrai kifejezések mértani ábrázolása, az analytikai mértan elemei, orthogonal coordinatarendszer, a síkban fekvő pont. Havonként egy iskolai dolgozat Tanította heti 3 órában Lehóczky.

Görögpótló rajz. Építési modor vagy stílus. Az építés rövid története különösebb tekintettel a görög építészetre. Oszloprendek. Renaissance diszitmény-elemek, különféle stíliú éketmények, épület-részek rajzolása lapos és domboru mintákról árnyékolással. Tanította heti 2 órában Majoros.

Testgyakorlat. Mint az V. osztályban. Tanította heti 2 órában Erdélyi.

VII. OSZTÁLY.

Vallástan. Tankönyv: a róm. kath.-nál dr. Wappler Egélytana III. r. Tananyag: a ker. kath. erkölczstan. Tanította heti 2 órában dr. Reiser és Hozás.

Magyar nyelv. Tankönyv; Névy László Poétikája és Olvasókönyve. Költői olvasmányok: A Zrinyász egészen. Zalán futásából, Dorottyából részletek. A kisebb epikai költeményekből minden műfajra 4—5 költemény. Lyrai költemények, az olvasókönyvből dalok, elégiák: bölcselő énekek, epigrammák, ódai költemények. Drámai művek; Katona Bánk-bánja; Csiky : A nagymama. Madách Ember Tragédiája. Magán uton olvasták a Buda Halálá-t, A két Szomszédvárt, Vörösmarty, Tompa, Arany, Petőfi lyrai költeményeit. Ez olvasmányok alapján a legszükségesebb széptani fogalmak megbeszélése s a hangsúlyos és időmértékes verselés átisméltése után meg voltak ismertetve az epikai, lyrai és drámai műfajok s azok történeti fejlődése. Minden hóban egy írásbeli dolgozat. Tanította heti 2 órában Orosz.

Görög-pótló magyar. Tankönyvek: Magyar Irodalmi Olvasmányok a görög nyelv pótlásául III. rész dr. Jancsó Benedektől. Görög Irodalomtörténet Schill Salamontól. Antigone Sophoclestől. Iphigenia Aulisban Euripidestől. — Olvasmányok: Balassi Bálint 5 költeménye, 9 kurucz dal, Gyöngyösi Murányi Venusa egészen, Kisfaludy S. Himfy Szerelmeiből 30 dal, Csokainaitól: Az én poesisom természete. Szemrehányás, Földiekkal játszó, Köszöntő, Siralom, A tihanyi echóhoz, Földi sirhalma felett, A tavaszhoz, Magyar hajnal hasad, Kereszténység, Az estéhez, Virág Benedekhez, A csikóbőrös kulacshoz, a magánossághoz, A lélek halhatatlansága. — Ez olvasmányok kapcsán Balassi, Gyöngyösi, Kisfaludy S. és Csokonai élete és költése. — Az Antigone s Iphigenia Aulisban drámák olvasása és méltatása közben megismerték a görög eposzi, lyra s különösen a drámai költést. Írásbeli dolgozatok száma 3. Tanította heti 2 órában dr. Kurtz.

Latin nyelv. Tankönyvek: Ciceronis Orationes Selectae Dávidtól; Cicero Válogatott Levelei magyarázatokkal Jánosítól; Vergilius Aeneise, és Jegyzetek Vergilius Aeneiséhez Pirchalától; Latin Stílusgyakorlatok Cserny-Dávidtól; Latin Mondattan Bartal-Malmosítól; Római Régiségek Cseréptől. Olvasmányok: Vergilius Aeneisének VI. éneke egészen, a XII. ének szemelvényesen (200 sor), bemagolva mintegy 50 sor. Cicero beszédeiből orat. pro Sestio. Cicero leveleiből: ad Fam. II. 4, III. 3, V. 7, XIV. 2, 4, 5, 7, XV. 1, 5, 6, 15, XVI. 1, 9, XII. 4, ad Attic. II. 22, III. 1, 3, 4, 5, 6, IX. 11 A, IX. 6, A. Magánolvasmányok (a tanulók közt felosztva): Catilina elleni 4 beszéd, pro Archia poeta, pro Marcello Philipp I. II. XIV. Szóbeli stílusgyakorlatul szolgált a stílusgyakorlatokból Cicero és Vergilius életrajza 14 db. Régiségek. Vergilius élete, művei s az Aeneis mint nemzeti epos tárgyalása. Havonként két iskolai írásbeli dolgozat, összesen 15. Tanította heti 6 órában dr. Fodor.

Görög nyelv. Tankönyvek: Homeros Iliasa Csengeritől; Herodoti Epitome Dávidtól. Olvasmányok: Homeros Iliasából: A dögvész. Achilleus haragja. Agamemnon álma. Népgyűlés. Alexandros és Menelaos párviadala. Pandaros frigyszegése: Diomedes vitézkedése. Glaukos és Diomodes találkozása. Hektor és Andromache. Herodotusból: De moribus Persarum, De crocodilo, De Graecorum deorum et oraculorum origine Aegyptia. De pugna Marathonica De pugna ad Thermopylas. Ezen olvasmányok kapcsolatában : A görög költészet Homeros előtt és az ő idejében. Homeros élete, műveinek története Herodotos életére vonatkozó adatok, utazási művének tartalma s méltatása. A Homerosi és Herodotosi szójárás sajátosságainak összefoglalása. Homeros I. és III. énekéből 80 vers szószerint betanulva. Havonként iskolai írásbeli dolgozat; összesen 15. Tanította heti 5 órában dr. Fodor.

Német nyelv. Tankönyvek: Heinrich Német Olvasókönyve II. rész. Goethe Hermann und Dorotheája Harrachtól és Schiller Wilhelm. Tell-je Heinrichtől, Tananyag: Költői olvasmányok: Goethe Hermann u. Dorothea I. II. IV. VIII. éneke, a többinek tartalma; Schiller Wilhelm Tell-jéből az I. III. IV. felvonás szemelvényesen. A nem olvasott részek tartalmának ismertetése, a művek méltatása. Magyarból németre : Schiller és Goethe élete. Néhány darab Endrei Német stílusgyakorlataiból. — Az olvasókönyvből: Schillertől: Der Ring des Polykrates Bürgschaft Prózai olvasmányok: Lohengrin; Siegfrieds Drachenkampf. Dr Faust. Das Wunder Aus don Quijote; Aus Münchhausen; Az írásbeli dolgozatok száma: 9. Tanította heti 3 órában Orosz.

Politikai földrajz. Tankönyv; Scholtz Albert: Polit. Földrajz. Tananyag: Európai államaik és gyarmataik. Dél-Európa: a Balkán félsziget államai, az Appennini félsziget államai, a Pyrenaeusi félsziget államai. Közép-Európa; Franciaország s gyarmatai, Monaco, Belgium, Hollandia s gyarmatai, Svájc, Németország, Lichtenstein, Ausztria-Magyarország, Szerbia, Románia. Észak-nyugati Európa: Nagy-Britannia é gyarmatai. Dánia, Norvégia, Svédország, Keleti-Európa : Finnország, Oroszország és Európán kívül fekvő birtokai Amerikának európai gyarmatokból fejlődött önnálló államai. Ázsia független államai, melyekben az európai politikai és kereskedelmi befolyás szembetűnő haladást tesz. Tanította heti 2 órában Dr. Fechtél.

Természettan. Tankönyv: Czögler Alajos Természettana. Tananyag: Az erőműtan, rezgéstán, hangtan és fénytán menysiségtani megállapítással. Tanította heti 4 órában Lehóczky,

Mennyiségtan. Tankönyvek: dr. König algebraja és Lutter Mértana. Tananyag: a) Az algebrából; A másodfoku egyenletek elmélete a másodfoku egész függvény maximum és minimum értéke; számtani és mértani haladványok és azok alkalmazása a szakaszos tizedes törtre és a kamatos kamatszámításra, b) A geometriából: A testmértan és pedig: az egyenes és sík fekvése a térben ; a szöglet ; a soklapok; a térfogat mérésének alapelve ; a hasáb, gúla, henger, kup és gömb térfogata és felülete ; a gömbháromszög meghatározása, területe. Iskolai dolgozat és házi előkészület, mint az V. osztályban. Tanította heti 3 órában Ratkovszki.

Görög-pótló ábrázoló geometria. Tankönyv : dr. Fodor László „Az ábrázoló geometria elemei“ I. rész. A pontnak, az egyenes és a sokszögnek két projectiosikon való ábrázolása. A pont, az egyenes és a síkidom ábrázolása három és több síkon ; a pontok és egyenesek viszonylagos vonatkozása. A sík ábrázolása. A leforgatás és alkalmazása. Szabadkézi rajz. Emberi fejnek rajzolása lapminták után. Tanította heti 2 órában Majoros.

Egészségtan. Tankönyv: Dr. Fodor József egyetemi tanár Egészségtana. Tananyag: Az iskolaorvosi intézmény s annak keletkezése az egyes államokban. Az egészségtan története a legrégebbi időtől. Az egészségtan feladata. Az egészségnek és betegségnek befolyása az életre, nemzetre annak felismerése a népeknél. A halandóság különböző országokban, életkorban. A betegségek elhárítása s a halálozás csökkentése. A táplálkozás. Élelmiszerek. Italok. Lakás. Talaj. Építkezés. Szellőzés. Fűtés. A munka és foglalkozás. A test ápolása, ruházat, az izmok gyakorlása, fejlesztése, azok módjai,

s a betegápolás. A fertőző betegségek, azok természete és támadása a betegséget okozó bacteriumok, a ragály, miazma, járványok, tájkórok, azoknak befolyása a nép egészségére, a fertőző betegségek elhárítása, a fertőztelenítés, köztisztaság, a fontosabb fertőző betegségek. Gyakorlatirás. Tanította heti 2 órában Dr. Török.

Testgyakorlat. A tag-szabadgyakorlatokból súlyzókkal vitettek véghez a mozdulatok 4 és 8 ütem szerint a test összes izmaira való tekintettel szabatos formákban. A katonai rendgyakorlatokból : a m. kir. honvéd gyalogság számára irt szabályzati utasítás szerint vétettek a következők : alapfelállítás, igazodás, fedezés, fordulatok, szakasz, kettősrendek alakítása állás és menet közt, huzódások, kanyarodások, menetelés. Szergyakorlatokból: az összes tornaszereken erő és ügyességi csapattornázás. Magas-, távol- és rudugrás ; bak- és lóugrás. Sulydobás. Sulyemelés 18 kilogrammtól 30 kilogrammig. Az ez vidéken divatozó labdajátékokon kívül az iskolai játékok közül: toloharcz, harmadikat elütni, labdakergető, labdahajszoló, kanászos füles labda. Tanította heti 2 órában Erdélyi.

VIII. OSZTÁLY.

Vallástan. A róm. kath.-nál A ker. kath. anyaszentegyház története. Dr. Wapler A. tankönyve szerint tanította heti 2 órában dr. Reiser. A görög katolikusoknál, mint a VII. osztályban.

Magyar nyelv. Tankönyv: Dr. Horváth Cyrill: „A magyar nemzet irodalom története“ olvasókönyvvel. Tananyag : A magyar irodalom fejlődésének áttekintése, a régibb irodalomnak Bessenyei-ig rövid tárgyalása után az újabb irodalom tüzetes ismertetése, a nevezetesebb irodalmi jelenségek méltatása a főbb irányok megjelölése mellett. Olvasmány: A Halotti Beszéd és könyörgés, A königsbergi töredék, A ferencziek bibliájából, Margit és sz. Katalin legendákból, Szent Bernát Hymnusa, Ének Pannónia megvételeéről, Sylvester új testamentumából, Balassi Menyhártból, Tinódi, Balassi, Zrinyi, Gyöngyösi, Gvadányi, Csokonai, Kisfaludy Sándor, Berzsenyi, Kisfaludy Károly, Vörösmarty, Bajza, Czuczor, Petőfi, Tompa és Arany költői műveiből kiszemelt darabok ; a prózairók közül: Pázmány, Mikes, Kazinczy, Kármán, Kölcsey és Eötvös. — Ezekon kívül: Arany: Naiv eposz ; Fraknoi: Pázmány Péterről (részletek); Salamon : Zrinyi a költőről; Arany: Gyöngyösiről; Beöthy: Mikes prózájáról ; Arany: báró Orczyról; Toldy : Csokonairól; Kölcsey : Berzsenyi feletti emlékbeszéd; Greguss: Emlékbeszéd Kölcsey felett; Gyulai: Bánk-bán tanulmányából; Gyulai: Eötvösről; Lévy József;

Tompáról; Gyulai: Vörösmarty életrajzából; Tóth Sándor: Kemény Zsigmondról; Gyulai: Arany emlékezetéből; Badics : Petőfiről; Szász Károly : Madách Imréről. Minden hóban egy írásbeli dolgozat. Tanította heti 3 órában Jaskovics.

Görög-pótló magyar. Tankönyvek: Magyar Irodalmi Olvasmányok IV. rész, a görög nyelv pótlásául Dr. Jancsó Benedektől. Görög Irodalomtörténet Schill Salamontól. Platon és Aristoteles, szemelvények Alexander Bernáttól. — Olvasmányok: Széchenyi Hitéletből, Wesselényi A magyar és szláv nemzet ügyében, Kölcsey Országgyűlési Naplójából, Nemzeti hagyományokból, Eötvös Reformjából, A Kelet népe és Pesti Hírlap közti viszály Dessewffy Auréltól. Élet és irodalom, Kemény Zs. br.-tól. Ez olvasmányok kapcsán tárgyalva volt Széchenyi, Wesselényi, Kölcsey, Eötvös, Dessewffy Aurél és Kemény Zs. kora, élete s működése. — Platon műveiből: Sokrates Védekezése ; Kriton ; Aristoteles etikája I. könyv a fennköltlelkűség. A görög történetírás s különösen a bölcsélet történetének fejlődése. — Írásbeli dolgozat száma 2. Tanította heti 2 órában Jaskovics.

Latin nyelv. Tankönyvek: Horatius Összes Munkái, Bartal-Malmsitól; Szemelvények Tacitus műveiből Gyomlay-tól; Lat. Stilusgyak. II. r. Cserny-Dávidtól; Lat. Mondattan Bartal-Malmsitól; Római régiségek Cseréptől. Tananyag: Horat. Carm. I. 1, 3., 10., 11., 20., 22., II. 3., 7., III. 8., 24., IV. 3., 5. és Carmen Saeculare. Epod. 1., 6., 7., 9. Sat. I. 9., II. 8. Epist. I. 2. és Ars poetica. — Tacitus Annaleseiből: Claudius halála. Nero trónralépése (XII. 66—69.). Nero uralkodása. Silanus és Narcissus halála. Seneca és Burrus (XIII. 1—2.) Britanicus megmérgezése (XIII. 15—18.) Nero meggyilkoltatja anyját (XIV. 3—13.) A tüzvész Rómában. A keresztények üldözése (XV. 38—44.) című szemelvények. Seneca halála (XV. 60—65.) A stilusgyakorlatokból : P. Vergilius Mars. Mariusnak Jugurtha és Bocchus ellen vívott csatái. Bocchussal folyt békealkudozások. A numidiai háboru vége című darabok 15 pontja. Megismételték a mondattant. A régiségtant is átismételték a római irodalom történetének rövid vázlatával. Havonkint két iskolai írásbeli dolgozat, összesen 12. Tanította heti 5 órában Fásztusz.

Görög nyelv. Tankönyvek: Homeros Iliasa Csengeritől; Szemelvény Platon műveiből Szamositól. Tananyag: Homeros Iliasából a trójaiak sikere. Követség Achilleushoz. Patrocios harczra készülése. Achilleus a harcz előtt. Hektor halála. Platon műveiből: Symposion. Sokrates. Sokrates és Phaidros. Sokrates védbeszédéből. Sokrates végórái és halála. Az Ilias és Odyssea tartalma és szerkezete. Sokrates és Platon

bölcséletének vázlat. Régiség. Havonként két isk. írásbeli dolgozat, összesen 12. Tanította heti 4 órában Radlinszky.

Német nyelv. Tankönyv: Heinrich Német Olvasókönyve II. r. és Alexander B.: Schiller, Wallensteins Tod. Tananyag: Költői olvasmány: „Wallensteins Tod.“ cz. drámából az I. felvonásból: Wallensteins monológja, a II. felvonás egészen, a III. felvonás magánolvasmányul. A nem olvasott részek tartalmának ismertetése, a mű méltatása. Magyarból németre való fordítás: elbeszélések és leírások, Goethe és Schiller élete. Balladák az olvasókönyvből: Die Bürgschaft, Der Ring des Polykrates. Der Tauchcr, Die Kraniche des Ibykus, Des Sängers Fluch Iyrai költemények Reineke Fuchs. Prózaolvasmány : Herr von Münchhausen erzählt, Aus Ekkehard. Das Wunder. A gymnasiumi német nyelvi oktatás útján szerzett irodalmi ismeretek összefoglalása s kiegészítése. Havonként egy írásbeli dolgozat, összesen 7. Tanította heti 2 órában Jaskovics.

Történet. Tankönyv: Varga Ottó: „A Magyarok Oknyomozó Története.“ Tananyag: ősi pogány korszak: az ősi haza, a fejedelmek, a főbb kutforrások. A kereszténység befogadása és a szent István-féle királyság: a kereszténység és királyság behozatala, szervezete, nemzeti visszahatás mindkettő ellen, az új intézmények megszilárdulása, Magyarország két császárság közt. A Sz. István-féle rendszer beomlása, a hűbéri eszmék szerint való szervezkedés; az állam egységének lazulása, átmenet a hűbériségbe, Magyarország keleti nagyhatalom, a török ellen való küzdelmek. Mátyás kora. A köznemesség és főnemesség küzdelme, az ország hanyatlása. Harcz az ország területe és alkotmányáért: az ország darabokra való bomlása, a török hódoltság befolyása, Erdély szerepének fontossága, a bécsi kormány központosításra törekvő Politikája, az ország területének visszaszerzése, az alkotmány biztosítása. A nemzet és dinasztia kibékülése, az újkori államintézmények, reformok, az alkotmány meggyengülése, az alkotmányos reformok által való újjászületés. Tanította heti 3 órában Nagy.

Természettan. Tankönyv: Czögler Alajos Természettana. Tananyag: A vezetett és sugárzó hő. Delejesség. Villamosság. A vegytani törvények s a nevezetesebb szerves és szervetlen vegyületek; az anyag szerkezete. A mennyiségtani földrajz elemei. Tanította heti 4 órában Krompaszky.

Mennyiségtan. Tankönyv: Dr. König Algebrája és dr. Lutter Mértana. Tananyag: az algebrából: A kapcsolástan eleme. Kéttaguak szorzatai és magasabb hatványai. Az algebrai összes tananyag ismétlése. A mértanból: A mértan összes tananyagának összefoglaló megismet-

73.

lése. Iskolai írásbeli dolgozat volt 7; ezek tárgya a legközelebb hónap alatt bevégzett tananyagra vonatkozó feladványok. A tananyag begyakorlása végett a tanulók óráról-órára otthon is kidolgoztak két-két feladványt. Tanította heti 2 órában Krompaszky.

Görög-pótló rajz és ábrázoló geometria. Tankönyv: Dr. Fodor László: Az ábrázoló geometria elemei. II. rész. Tananyag: A szögletes és gömbölyű testek ábrázolása és vonatkozásai a térelemekre: projectióinak meghatározása: önárnyékuk s vetett árnyékuk határának felkeresése. Szabadkézi rajz: emberi fejnek rajzolása lapminták után. Tanította heti 2 órában Majoros.

Bölcseleti előtan. Tankönyvek: Dr. Linder Klamarik Psychologia. Logika. Tananyag: A psychológiából: a képzetek, érzelmek és törekvések, lelki betegségek. A logikából: a fogalmak, következtetések, tudománytan. Tanította heti 3 órában dr. Kurtz.

Testgyakorlat. Mint a VII. osztályban. Heti 2 órában tanította Erdélyi.

Írásbeli dolgozatok.

a) A magyar nyelvből.

IV. OSZTÁLY. I. Toldi I. és II. énekének tartalma. II. Toldi György jellemzése. III. Miklós ereje és bátorsága. IV. A hű magyar szolga. V. A farkas kaland. VI. A párviadal. VII. A ló és a szarvas. VIII. A macskáról és a rókaról (áttétel a mai prózába.) IX. Egy szegény asszony könyve cz. költemény tartalma. X. A huszti beteglátogatók. XI. Gondolatalakzatok Toldi II. É.-ben. XII. A tavasz (leírás.) XIII. A magyar ház (leírás.) XIV. Perikles (tört. jellemrajz).

V. A) B) OSZTÁLY. 1. A vándormadarak költözése. 2. A népköltés „Szilágyi és Hajmási“-jának összehasonlítása Vörösmarty ugyanazon című balladájával. 3. A vihar szereplése Arany J. V. László-jában. 4. A nyugat-római birodalom hanyatlásának és bukásának okai. 5. Óesztendei gondolatok, 6. Tüzevész leírása (levélalakban). 7. Mikes Kelemen hűsége. 8. A napfény hatása a növény- és állatvilágra. 9. Törekedjél ismeretekre.

VI. OSZTÁLY. I. A vas élettani jelentősége és ipari haszna. 2. „Edward“ cz. ballada ismertetése. 3. A catastropha Shakspeare „Coriolanus“ - ában. 4. A „Tudós Nők“ III. felvonásának méltatása. 5. Szent István jellemzése. 6. Hogyan nevelték az ifjakat Zrinyi korában? 7. Deák F. felirati javaslatának gondolatmenete. 8. Kossuth „Tengerhez magyar“ cz. beszéd méltatása szónoki szempontból. 9. Egy szónoki beszéd készítése.

VII. OSZTÁLY. 1. Miben áll a költő eredetisége? 2. Szulimán alakja a Zrinyiászbán. 3. a) Ete és Hajna epizódja; vagy b) tetszés szerinti tétel a Zalán Futásából vagy Buda Halálából. 4. Miben áll az igazi nemesség? 5. A porosz nagyhatalmi törekvések diadala. 6. a) Egy falusi család estéje Arany Családi kör-e után vagy b) Kádár Kata meséje novellává alakítva. 7. A természet örök könyvét forgatni ne szünjél, benne az Istennek képe leírva vagyon. 8. Az Ember Tragédiája V. színének tartalma. 9. Petur bán jelleme.

75.

VIII. OSZTÁLY. 1. Erzsébet királyné emlékezete. 2. Magyarország néprajza az Árpádok korában. 3. Kölcsey „Paraenesis“-ének ismertetése. 4. A költői iskolák hatása irodalmunkra. 5. Kisfaludy K. egyik vigjátékának fejtegetése. 6. Pályaválasztás előtt. 7. „Az Ember tragédia“-nak méltatása.

h) Görög pótló magyarból.

V. OSZTÁLY. 1. Kazinczy pályája. 2. Kleon szerepe a pylosi ügyben. 3. Athene alkotmánya Perikles korában.

VI. OSZTÁLY. 1. A nyelvújítás előtti magyar próza. 2. A Homerosi kérdés főbb pontjai. 3. Pallas Athene szerepe az Iliasban és Odysseában.

VII. OSZTÁLY. I. Csokonai és Kisfaludy Sándor költészete. 2. A kar a görög tragoediában. 3. Agamemnon tragikumája Euripides Iphigenegájában.

VIII. OSZTÁLY. I. Kölcsey mint szónok. 2. A haza mindenekelőtt. (Kriton alapeszméje.)

Reindkvüli tantárgyak.

Román nyelv. a) A kezdő fokosztályban. Tankönyv : Popea-Teutsch, Román nyelvtan. Tananyag: olvasás gyakorlás. A főnevek, melléknevek, névmások, számnevek alakjai, az ige jelentő módjának praesense, perfectuma és futuruma. A nyelvtanban levő fordítási gyakorlatok; — és három darab olvasmány fordítása magyarra. Tanítá Sarmaságh Géza heti 2 órában.

b) Közép fokosztályban. Tankönyv: Popea „Carte de cetire.“ Tananyag: a mondatból: Propositiunea simpla si desvoltata. Determinarile substantivului, Complinierea si determinarea verbului. Propositiunea constrasa, compusa si scurtata. A szavak használata a beszédben. Az Írásjelek. A román akadémia által megállapított helyesírás. Olvasmányul szolgált 10 prózai és 5 költői darab. Tanította heti 2 órában Hozás.

c) Felső fokosztályban. Tankönyv: „Carte de cetire“ de Onitiu Virgil. Tananyag: A román politikának rövid vázlatra megfelelő olvasmányokkal. Tanította heti 2 órában Hozás.

Francia nyelv. a) Kezdő fokosztályban. Tankönyv : Bartoss-dr. Chovancsák: A Francia Nyelv Módszeres Tankönyve, I. rész. Tananyag: Betűk és írásjelek. Kiejtés. Coniugatio. Deklinatio. Számnevek. Névmások. Nőnem képzése. A nyelvkönyvben levő 40 francia és magyar drb. fordítása. Ugyanott levő összefüggő kisebb olvasmányok fordítása. A magyar darabokat francziául le is irták. Az összefüggő olvasmányokat beemlézték. Beszédgyakorlatok. Tanította heti 1 órában dr. Fechtel.

b) A haladó fokosztályban. Tankönyv: Bartoss dr. Chovancsák: A Francia Nyelv Módszeres Tankönyve II. rész. Tananyag: A visszaható és rendhagyó igék. A jelzők elhelyezése a mondatban. A participe présent és participe passé alkalmazása. Az infinitiv de és a prépositionokkal. Verbus defectivs et anormaux, formattons des tempes, de mots. — Olvastak lyrai költeményeket, meséket, leveleket, elbeszéléseket és részleteket a francia történelemből. Tanította heti 1 órában dr. Fechtel.

Szabadkézi rajz. III—VIII. osztály. A meander összetettebb alakzatai, hullám-, kigyó-, csigavonalak, stilizált levelek és virágok, pálmalevelek, fonadék-diszitmények, táblai előrajzok és magyarázatok nyomán. Stilizált diszitmények, párkányok stb., emberfejek rajzolása gipszöntvény és síkminták után. Tanította hetenkint 2 órában Majoros.

Műének. Az ifjuság vegyes énekkara, mely ez évben 82 tagból állott, heti 2 órában tanulta az egyházi és világi műéneket. Egy harmadik rendes heti órában az I. A) és B) osztály növendékei elméleti oktatásban részesültek. Nevezetesen: az öt vonalrendszer, hangjegyek, szünjelek, a G és F kulcsok, a kereszt és b. Egyszerű kereszt és b, kettős kereszt és b, hangsorok, hangközök, üteny-nemek. A szép éneklés szabályai. Tanítá: Mondik Endre.

Tanulták	I. A.	I. B.	II.	III.	IV. A.	IV. B.	V.	VI.	VII.	VIII.	Összesen
a román nyelvet	—	—	4	1	2	4	4	1	1	1	16
a francia nyelvet	—	—	—	2	—	2	2	5	—	—	10
a szabadkézi rajzot	—	—	—	13	3	3	2	7	—	—	28

Jegyzetek az érdemsorozathoz.

A magaviselet jellemzésének négy fokozata ez :

jó	itteni jegye	1
szabályszerű	„ „	2
kevésbé szabályszerű	„ „	3
rossz	„ „	4

A tanulmányi előmenetel 4 fokozata ez :

jeles	itteni jegye	1
jó	„ „	2
elégséges	„ „	3
elégtelen	„ „	4

A tanári test. ált. ítélete :

- a) felsőbb osztályba felléphet,
itteni jegye: fell.
- b) javító vizsgálatra bocsáttatik
itteni jegye : javít.
- c) osztályismétlésre utasíttatik,
itteni jegye: n. lép.

r. k.	=	római katolikus
g. k.	=	görög „
g. kel.	=	görög keleti
ág. ev.	=	ágostai evang.
ev. ref.	=	evang. református
izr.	=	izraelita vallásu
ösz.	=	öszöndijas
ism.	=	ismétlő
p. n.	=	pap-növendék
fm.	=	felmentve

V.

A tanulók érdemsorozata.

Első A. osztály.

A tanuló neve s vallása; ösztöndijas-e? ismétlő-e?	Vallásán	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Számítan	Rajzoló mértan	Szépírás	Testgyakorlat	Magaviselet	A tanári test. ált. ítélete
Almási Gyula r. k.	2	3	3	3	4	4	3	2	1	n. lép
Beer Ferencz izr.	3	3	4	4	4	4	3	2	2	n. lép
Berei Miklós g. k.	3	3	4	2	3	3	2	2	2	javit
Bessenyei Elemér r. k.	3	3	3	3	3	3	2	2	2	fell.
5. Boer Lajos r. k.	2	2	3	2	2	3	2	2	2	fell.
Boross Zoltán r. k.	1	2	2	2	2	2	2	1	1	fell.
Czapáry Endre r. k.	2	2	2	1	2	2	2	2	1	fell.
Erdélyi Árpád ág. ev.	3	3	3	2	2	3	2	1	1	fell.
Galló Lajos r. k.	2	3	4	3	2	2	2	2	2	
10. Handlovics Gusztáv r. k.	2	3	3	3	3	3	3	2	1	fell.
Háger János r. k.	1	2	2	2	1	1	3	1	1	fell.
Hegyi Gyula r. k.	k	i	1	é	p	e	t	t		
Horváth Károly r. k.	2	3	3	2	3	3	3	1	2	fell.
Hrabovszky Emil r. k.	2	2	2	2	1	1	2	2	1	fell.
15. Katz Ábrahám izr.	k	i	1	é	p	e	t	t		
Koczka Andor r. k.	3	3	3	3	3	4	2	2	1	javit
Kozma György r. k.	2	2	2	2	1	2	2	2	1	fell.
Krausz Jenő izr.	3	3	3	2	3	2	2	3	1	fell.
Krudy János r. k.	2	2	2	2	2	2	3	1	2	fell.
20. Kubányi Kornél r. k.	3	3	3	3	3	3	3	3	2	fell.
Léber Lőrincz r. k.	2	2	2	1	2	1	2	2	1	fell.
Liebermenn Móricz izr.	2	1	1	1	2	2	2	3	2	fell.
Majláth Béla r. k.	3	3	4	2	3	4	3	2	2	n. lép
Markovits Miksa izr.	k	i	1	é	p	e	t	t		
25. Markovits Sándor izr.	2	2	2	2	2	1	3	3	2	fell.
Medgyesy Péter r. k.	3	3	4	3	4	3	3	3	2	n. lép
Meszlényi László r. k.	2	2	2	2	1	2	2	1	2	fell.
Mitrovics István g. k.	k	i	1	é	p	e	t	t		

A tanuló neve s vallása? ösztöndijas-e? ismétlő-e?	Vallásán	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Számítan	Rajzoló mértan	Szépírás	Testgyakorlat	Magaviselet	A tanári test. ált. ítélete
Moys János g. k.	3	3	3	3	3	3	2	1	2	fell.
30. Nagy János r. k.	2	2	2	1	1	1	2	2	1	fell.
Nagy Sándor r. k.	2	3	3	2	2	2	3	1	2	fell.
Német Lajos r. k.	2	2	2	2	2	2	1	1	1	fell.
Öhlschäger István ág. ev.	3	3	3	3	3	3	3	1	1	fell.
Paczek Ödön r. k.	2	2	2	3	3	3	2	1	2	fell.
35. Papp Ferencz r. k.	k	i	1	é	p	e	t	t		
Polyánszki Géza g. k.	4	3	4	4	4	4	2	3	3	n. lép
Prohászka Lajos r. k.	3	3	3	3	2	3	1	1	1	fell.
Rezutsek István r. k.	k	i	1	é	p	e	t	t		
Réti Jenő r. k.	2	2	2	2	1	1	2	1	1	fell.
40. Rimili Antal r. k.	2	3	3	2	2	2	3	2	1	fell.
Sebeők Endre r. k.	k	i	1	é	p	e	t	t		
Serly Béla r. k.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	fell.
Steinberger Vilmos izr. ism.	3	3	3	3	3	4	3	2	2	javit
Stocz István r. k. ism.	2	3	3	2	3	2	2	1	1	fell.
45. Svarcz Farkas izr.	3	3	4	3	2	2	2	3	2	javit
Szabó János g. k.	1	1	1	1	1	1	2	1	1	fell.
Szlanyina Béla r. k.	1	1	1	1	1	1	2	1	1	fell.
Szücs Sándor r. k.	1	1	2	1	1	2	3	1	1	fell.
Vass Endre r. k.	2	3	3	3	3	2	3	2	1	fell.
50. Venczelly Lajos r. k.	2	2	1	1	2	2	1	2	1	fell.
Vida Alajos r. k.	2	3	3	3	3	3	3	1	2	fell.
Magántanuló:										
Blum Ede izr.	2	3	3	3	3	3	—	—	—	fell.

Első B. osztály.

A tanuló neve s vallása; ösztöndijas-e? ismétlő-e?	Vallás	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Számítás	Rajzoló mértan	Szépíráás	Testgyakorlat	Magaviselet	A tanári test. ált. ítélete
Benyiczky István g. k.	2	3	4	2	2	2	2	3	2	javit
Benyovszky János r. k.	2	2	3	2	2	2	2	1	2	fell.
Bodnár Jenő r. k.	2	3	4	4	3	3	2	1	2	n. lép
Boross György r. k.	2	3	3	3	3	3	1	3	1	fell.
5. Czier István r. k.	1	2	2	2	1	2	2	2	1	fell.
Czumbil Ignác r. k.	1	1	1	1	1	1	2	2	1	fell.
Dorner Lajos r. k.	2	2	2	3	3	3	3	2	1	fell.
Dollák Béla r. k.	k	i	1	é	p	e	t	t		
Drozd Árpád r. k.	k	i	1	é	p	e	t	t		
10. Ember Péter r. k.	2	2	3	1	1	1	1	2	1	fell.
Feuerstein Ignác izr.	1	1	1	1	1	1	2	2	1	fell.
Fodor Ferencz r. k.	1	1	1	1	1	1	1	fm.	1	fell.
Gyulai József r. k.	3	3	4	4	3	3	3	1	1	n. lép
Halász Lajos izr.	1	2	2	2	2	2	2	1	1	fell.
15. Hampel Frigyes r. k.	3	3	4	3	3	3	2	1	2	javit
Höllich Kálmán r. k.	1	1	1	1	1	1	1	2	1	fell.
Jankovich Elemér r. k.	k	i	1	é	p	e	t	t		
Kincsesi Antal r. k.	2	2	2	1	1	2	2	3	1	fell.
Kincsesi Bertalan r. k.	2	3	3	2	3	2	3	1	1	fell.
20. Klein Ignác izr.	1	1	1	1	1	1	2	2	1	fell.
Küntszler Árpád izr.	4	3	4	3	3	3	2	fm.	3	n. lép
Láng Ernő r. k.	1	1	1	1	1	1	2	2	1	fell.
Lyachovics Sándor g. k.	3	3	4	2	3	3	3	2	2	javit
Malonyay Artur r. k.	k	i	1	é	p	e	t	t		
25. Markovics Ernő izr.	3	3	4	3	3	3	3	3	2	javit
Máté János g. k. ism.	2	3	3	3	3	3	3	3	2	fell.
Matisán Béla g. k.	1	2	3	3	2	3	2	2	1	fell.
Molnár Imre r. k.	2	3	3	3	2	3	3	1	2	fell.
Müller János r. k.	k	i	1	é	p	e	t	t		
30. Nonn János r. k.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	fell.
Pap Gyula r. k.	2	3	3	2	2	2	3	2	2	fell.
Papoczy László r. k.	2	2	2	2	2	3	2	fm.	2	fell.
Pék László r. k.	2	3	4	2	2	2	3	2	1	javit
Péter Pál r. k.	3	3	4	4	4	4	2	2	2	n. lép
35. Pfeifer Jakab r. k.	2	2	2	1	1	2	2	2	1	fell.
Pfiszter József r. k.	1	1	1	1	1	1	1	2	1	fell.
Renn Márton r. k.	2	2	2	2	2	2	2	1	1	fell.
Ritli Károly r. k.	2	3	4	3	3	3	3	3	2	javit
Scheffler János r. k.	1	1	2	1	1	1	2	2	1	fell.

A tanuló neve s vallása ; ösztöndijas-e? ismétlő-e?	Vallásán	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Számítan	Rajzoló mértan	Szépírás	Testgyakorlat	Magaviselet	A tanári test. ált. ítélete
40. Szolomájer Jakab r. k.	2	2	1	2	1	1	2	3	1	fell.
Tacz László r. k.	1	1	1	1	1	1	1	2	1	fell.
Tempfli Alajos r. k.	2	1	1	1	1	2	1	2	1	fell.
Tóth József r. k.	2	3	4	2	2	3	3	2	1	javit
Ujlaki János r. k.	2	2	3	2	3	2	2	1	1	fell.
45. Varga György g. k.	k	i	1	é	p	e	t	t		
Varna György g. k.	k	i	1	é	p	e	t	t		
Vojnár Kálmán r. k.	2	3	4	3	2	3	1	1	1	javit
Weisz Sándor izr.	k	i	1	é	p	e	t	t		
Winkler János r. k.	1	1	1	1	1	1	2	2	1	fell.
50. Zeisler Sándor izr.	k	i	1	é	p	e	t	t		

Második osztály.

A tanuló neve s vallása; ösztöndíjas-e? ismétlő-e?	Vallás	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Számítan	Rajzoló mértan	Szépírás	Testgyakorlat	Magaviselet	A tanári test. ált. ítélete
Almási Péter r. k.	1	2	2	2	2	1	1	2	1	fell.
Augusztiny Ákos r. k.	3	2	3	3	3	3	2	2	1	fell.
Bakkay Béla r. k.	1	1	1	1	1	1	2	2	1	fell.
Binder Endre r. k.	1	3	3	3	3	3	3	3	1	fell.
5 Bodonyi László r. k.	3	3	3	2	3	2	2	1	2	fell.
Boros József g. k.	k	i	1	é	p	e	t	t		
Brezóczki Ede r. k.	2	3	3	2	3	3	3	2	2	fell.
Bródy Béla izr.	2	1	2	2	1	2	3	fm.	1	fell.
Csonka János g. k.	1	2	1	2	2	3	2	3	2	fell.
10 Déry Károly r. k.	2	2	2	2	2	2	2	2	1	fell.
Frankó János r. k.	2	2	2	1	2	2	2	2	1	fell.
Galba Vincze r. k.	2	2	2	3	3	2	2	1	1	fell.
Griga Pál r. k.	2	3	3	2	3	3	3	3	1	fell.
Grósz Májer izr.	2	1	2	3	2	2	3	2	1	fell.
15 Gyene Zoltán ev. ref.	3	3	3	3	3	3	3	1	2	fell.
Hartmann Izidor izr.	2	2	3	4	3	3	3	3	1	javit
Heidenhofer István r. k.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	fell.
Herskovics Adolf izr.	k	i	1	é	p	e	t	t		
Hibola Bernát r. k.	2	3	3	3	3	3	4	2	2	fell.
20 Ilucz Aurél g. k.	2	3	3	3	3	3	3	1	1	fell.
Ivaskó Mihály g. k.	1	3	3	1	2	2	1	2	1	fell.
Kalocsai Sándor izr.	4	4	4	4	4	4	4	2	2	n. lép
Kamenszky János r. k.	2	3	4	3	3	3	3	3	1	javit
Kerner Pál r. k.	1	2	2	1	1	1	1	1	1	fell.
25 Klein Jenő izr.	3	3	4	4	4	3	3	3	2	n. lép
Knoll Károly r. k.	1	1	1	1	1	1	1	3	1	fall.
Komlóssy Ferencz r. k.	1	2	2	1	2	2	3	3	1	fell.
Kormos Gyula r. k.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	fell.
Kováts Árpád r. k.	1	1	2	2	2	2	2	1	1	fell.
30 Körtvélyesi Antal r. k.	2	2	2	3	3	3	3	1	1	fell.
Körtvélyesi Béla r. k.	2	3	3	3	3	3	3	2	2	fell.
Krausz József izr.	1	2	2	2	2	2	2	1	1	fell.
Krisán Jenő g. k.	3	3	3	3	4	3	4	2	2	javit
Kubányi István r. k.	2	2	3	2	3	2	3	3	1	fell.
35 Lerm János r. k.	2	2	2	1	2	2	1	1	1	fell.
Lindenfeld József izr.	2	1	1	2	1	1	2	3	1	fell.
Majláth Ferencz r. k.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	fell.
Markovits Samu izr.	2	3	3	3	3	3	3	3	1	fell.
Markó Győző izr.	1	1	1	1	1	1	1	2	1	fell.
40 Márkus Lajos izr.	3	2	1	3	2	3	3	3	1	fell.

A tanuló neve s vallása; ösztöndíjas-e? ismétlő-e?	Vallás	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Számítás	Rajzoló mértan	Szépírás	Testgyakorlat	Magaviselet	A tanári test. ált. ítélete
Melega Miklós r. k.	1	1	1	1	1	1	1	2	1	fell.
Nagy Márton r. k.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	fell.
Nagy Ödön r. k.	3	3	3	3	2	3	3	fm.	2	fell.
Nátolya Dezső g. k.	1	1	1	1	1	1	2	2	1	fell.
45. Policzer Árpád izr.	2	2	2	1	2	2	2	2	2	fell.
Polyanszki József g. k.	k	i	1	é	p	e	t	t		
Reichenfeld Jenő izr.	3	3	3	3	3	3	4	3	2	fell.
Reiter Sándor izr.	2	2	3	3	3	3	3	3	2	fell.
Reiz Rezső r. k.	1	3	3	3	3	2	1	1	1	fell.
50. Rosenfeld Dezső izr.	2	2	2	3	3	3	3	3	1	fell.
Shönpflug Ernő r. k.	1	1	1	1	1	1	1	2	1	fell.
Suta Gyula g. k.	2	3	4	3	4	3	3	2	2	n. lép
Sürger Illés r. k.	2	3	3	2	3	3	3	fm.	1	fell.
Szerdahelyi László r. k.	3	3	3	3	3	3	3	1	2	fell.
55. Szulyovszky János r. k.	2	3	3	1	3	3	4	2	2	fell.
Tóth Gábor g. k.	k	i	1	é	p	e	t	t		
Trautmann Rezső r. k.	2	4	4	3	3	3	3	2	1	n. lép
Vlazáts Vincze r. k.	1	1	1	1	1	1	2	1	1	fell.
Vonház József r. k.	1	2	1	2	2	2	2	3	1	fell.
60. Zoltán Lajos r. k.	k	i	1	é	p	e	t	t		
Magántanulók:										
Blum Jenő izr.	2	3	3	4	3	2	—	—	—	javit
Stéger László r. k.	2	3	4	4	3	3	—	—	—	n. lép
Themleitner György r. k.	2	3	2	3	3	2	—	—	—	fell.

Harmadik osztály.

A tanuló neve s vallása; ösztöndíjas-e; ismétlő-e?	Vallásán	Magyar nyelv	Latin nyelv	Német nyelv	Történelem és polit. földrajz	Természett. földr.	Számítan	Rajzoló mértan	Testgyakorlat	Magaviselet	A tanári test. ált. ítélete
Antal József g. k.	1	3	3	3	3	3	3	3	2	2	fell.
Ádám István r. k.	2	2	3	3	3	2	3	2	2	1	fell.
Ágoston Béla r. k.	2	2	3	3	2	2	3	3	3	1	fell.
Bakkay Gyula r. k.	1	2	2	2	2	2	2	2	1	1	fell.
5. Báron József izr.	3	3	3	3	2	3	3	3	1	1	fell.
Bekert Vida r. k.	2	2	3	1	2	3	2	2	2	1	fell.
Berghofer László r. k.	2	2	2	3	1	2	3	2	4	2	fell.
Blumberger Ignác izr.	3	3	3	1	3	3	2	2	2	3	fell.
Burda Nándor r. k.	3	4	4	4	4	3	4	4	2	2	n. lép
10. Cservény István r. k.	1	1	2	2	2	1	1	2	3	1	fell.
Czinner Géza izr.	3	3	3	3	2	3	3	3	3	2	fell.
Fábián Lajos r. k. öszt.	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1	fell.
Fekete Gábor g. k.	k	i	1	é	p	e	t	t			
Fichter Tivadar izr.	k	i	1	é	p	e	t	t			
15. Finger Béla r. k. öszt.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	fell.
Fischer Móríc izr.	3	3	3	3	3	2	3	2	4	1	fell.
Foltinek Aurel r. k.	2	3	3	3	3	3	3	3	2	1	fell.
Fucak Venczel r. k.	2	3	3	3	3	3	3	3	2	1	fell.
Fuchs Ármin izr.	1	1	1	1	2	2	1	2	3	1	fell.
20. Gavris Kornél g. k.	2	3	3	3	2	3	3	3	3	1	fell.
Göde József ev. ref.	2	3	4	4	3	3	4	4	fm.	2	n. lép
Hesz Béla r. k. ism.	2	3	4	3	2	3	3	3	fm.	2	javit
Illiczky István g. k. ism.	1	2	3	3	2	2	3	2	1	1	fell.
Kaufman Izrael izr.	1	2	2	2	2	2	2	2	2	1	fell.
25. Kaufman Jenő izr.	2	3	3	3	3	2	3	3	4	1	fell.
Kálmán Imre r. k.	k	i	1	é	p	e	t	t			
Kálmán Miklós r. k.	1	1	2	3	3	1	1	2	2	1	fell.
Kárpi Dániel ev. ref.	2	3	3	4	3	3	3	3	2	2	javit
Klein Salamon izr.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	fell.
30. Komka László r. k.	2	3	3	3	3	3	3	3	1	2	fell.
Kósa Lajos r. k.	2	3	3	3	3	3	4	4	2	1	n. lép
Krudy Ödön r. k.	k	i	1	é	p	e	t	t			
Kubinyi József r. k.	2	3	3	3	3	2	3	3	1	1	fell.
László Ambrus r. k.	2	3	3	1	3	3	3	3	3	2	fell.
35. László Géza r. k. öszt.	1	3	3	3	1	3	3	3	3	1	fell.
Lévai Péter r. k. ism.	k	i	1	é	p	e	t	t			
Lőkös Sándor r. k.	2	3	4	4	3	3	3	3	1	2	n. lép
Markovics Ignác izr.	1	1	1	1	1	1	1	1	3	1	fell.
Markscheid Dezső r. k.	2	3	3	4	3	3	3	2	3	1	javit

Negyedik A. osztály.

A tanuló neve s vallása; ösztöndíjas-e? ismétlő-e?	Vallásán	Magyar nyelv	Latin nyelv	Német nyelv	Történelem	Természettud.	Algebra	Rajzoló mértan	Testgyakorlat	Magaviselet	A tanári test. ált. ítélete
Bart Mihály r. k.	1	2	3	2	2	1	2	2	4	1	fell.
Bertók Béla r. k.	2	3	3	3	3	3	4	3	fm.	1	javit
Csomay Győző ev. ref.	2	2	2	4	3	3	3	3	1	2	javit
Demkő Mihály r. k.	k	i	1	e	p	e	t	t			
5. Dóry Antal r. k.	1	1	1	1	1	2	2	1	2	1	fell.
Ettinger János r. k.	1	2	2	2	1	3	1	2	fm.	1	fell.
Halász Béla izr.	1	2	2	2	1	1	1	1	3	1	fell.
Haller Jakab r. k.	1	1	2	1	1	1	2	1	2	1	fell.
Hamuth János r. k.	1	3	3	3	1	1	2	1	2	1	fell.
10. Imlauer Vilmos r. k.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	fell.
Jankovics Zoltán r. k.	1	3	2	3	3	2	2	2	2	2	fell.
Kandray Géza r. k.	1	1	3	3	1	1	1	1	2	2	fell.
Koczka József r. k.	2	3	2	3	2	2	3	3	3	1	fell.
Krajnik György r. k.	2	3	2	2	2	2	2	1	2	1	fell.
15. Krudy Péter r. k. öszt.	2	3	3	4	3	2	3	3	1	2	javit
Márkus Árpád izr.	2	3	2	3	2	3	2	3	3	1	fell.
Mártonffy Gyula r. k.	1	2	2	2	1	1	1	1	3	1	fell.
Mellau Márton r. k.	1	2	2	2	1	1	2	1	3	1	fell.
Melles Béla g. k.	3	3	3	3	3	3	3	3	2	1	fell.
20. Mészáros Lajos r. k.	1	3	3	3	2	2	2	2	2	1	fell.
Mráz Sándor r. k.	1	2	2	2	2	1	1	1	2	1	fell.
• Nagy Vincze r. k.	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1	fell.
Orbók József r. k.	2	3	3	3	3	3	4	3	fm.	2	javit
Sártory Endre r. k.	1	3	3	4	3	3	3	2	4	1	javit
25. Sepsy Béla Márton r. k.	1	1	1	1	1	1	1	1	3	1	fell.
Stefán Antal g. k.	1	2	2	2	1	2	2	2	2	1	fell.
Suppler József r. k.	1	1	2	1	1	2	1	2	3	1	fell.
Südy Tibor r. k.	2	2	2	3	3	2	3	2	1	1	fell.
Teodorovics János r. k.	1	1	2	2	1	1	2	1	3	1	fell.
30. Tombori Ernő r. k.	3	3	3	3	3	2	2	1	1	2	fell.
Vinkler József r. k.	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1	fell.
Zsilinszky István r. k.	2	3	3	3	1	2	3	2	2	1	fell.

Negyedik B. osztály.

A tanuló neve s vallása; ösztöndíjas-e? ismétlő-e?	Vallásán	Magyar nyelv	Latin nyelv	Német nyelv	Történelem	Természettud.	Algebra	Rajzoló mértan	Testgyakorlat	Magaviselet	A tanári test. ált. ítélete
Augusztiny Béla r. k. öszt.	2	2	2	3	1	2	3	3	2	2	fell.
Borgida József izr.	1	3	3	2	3	2	2	2	2	2	fell.
Böhm István r. k.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	fell.
Burda Károly r. k. ism.	3	2	3	3	3	3	3	3	2	1	fell.
5. Domokos Bálint r. k. öszt.	1	1	1	1	1	2	2	2	2	1	fell.
Egry Ferencz r. k. ism.	2	2	4	3	2	3	4	3	3	1	n. lép
Faulvetter Ignác r. k.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	fell.
Gróza Ferencz g. k.	1	1	1	1	2	2	2	2	3	1	fell.
Hirschberg Ernő r. k. öszt.	2	2	2	3	3	2	3	2	2	1	fell.
10. Hovanez László r. k.	1	1	1	1	2	2	2	2	1	1	fell.
Jónás Zoltán izr.	2	2	3	2	3	3	3	3	2	1	fell.
Kovács Jenő r. k.	3	4	3	4	2	4	3	4	3	2	n. lép
Krisán József g. k.	3	3	3	3	3	3	2	3	2	2	fell.
Krempáczy Sándor r. k.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	fell.
15. Kulifai Mihály r. k.	1	1	1	1	2	1	2	2	1	1	fell.
Láng Pál r. k.	1	1	2	3	2	3	3	3	3	1	fell.
László Mihály r. k.	2	3	2	3	3	3	3	2	1	1	fell.
Lefkovicz Adolf izr.	2	3	3	2	2	3	2	3	1	1	fell.
Lencsés László r. k.	2	3	3	3	4	3	3	3	fm	1	javit
20. Majos Jenő r. k.	3	3	3	3	3	3	4	3	2	2	javit
Mazurek Béla r. k.	3	3	3	3	3	3	3	3	3	1	fell.
Márkus István g. k.	2	3	3	3	2	3	2	3	1	1	fell.
Máté Gyula g. k.	3	3	3	3	3	3	4	3	1	2	javit
Nigriny Ernő r. k.	2	2	2	3	2	3	3	2	1	1	fell.
25. Óváry Géza g. k.	3	3	3	4	2	3	3	3	2	1	javit
Szendrey Ferencz r. k.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	fell.
Sziver Dezső r. k.	2	3	2	3	3	3	4	3	3	1	javit
Tamás Géza r. k.	2	3	3	3	3	3	3	3	2	1	fell.
Toperczer Kálmán r. k. ism.	2	2	3	3	2	1	3	2	1	1	fell.
30. Vass Sándor r. k.	3	3	3	3	2	3	3	3	3	1	fell.
Volenszky Jenő g. k.	2	1	2	1	1	2	2	2	1	1	fell.

Ötödik A. osztály.

A tanuló neve s vallása; ösztöndijas-e? ismétlő-e?	Vallásán	Magyar nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Német nyelv	Történelem	Természetrájt	Mennyiségtan	Görög pótló irodalom	Görög pótló rájz	Testgyakorlat	Magaviselet	A tanári test. ált. ítélte.
Ambrózy Sándor ev. ref.	1	1	1	—	1	1	1	1	1	1	1	1	fell.
Ádámcsik Gyula r. k.	1	1	1	1	1	1	1	1	—	—	1	1	fell.
Beszedics Dezső r. k.	1	2	3	3	3	2	3	3	—	—	3	2	fell.
Ehrenfeld Dezső izr.	1	1	1	1	1	1	1	1	—	—	fm.	1	fell.
5. Erdélyi Géza r. k.	1	2	2	2	3	1	1	1	—	—	1	1	fell.
Erdődi (Gottzman) Gáspár r. k.	1	1	1	1	1	1	1	1	—	—	fm.	1	fell.
Feldmán József izr.	m	e	g	h	a	l	t						
Ginál János r. k.	2	3	3	—	3	3	2	3	3	2	3	1	fell.
Gyurits Kálmán r. k.	1	1	2	—	2	1	1	2	1	2	2	1	fell.
10. Haller György r. k.	1	2	1	1	1	1	1	1	—	—	1	1	fell.
Jaskovics Zoltán r. k.	1	2	3	—	3	2	2	3	1	3	3	1	fell.
Jurcsó Lajos g. k.	2	2	2	1	2	2	2	2	—	—	2	1	fell.
Kárpáti (Holczmann) István rk.	1	2	2	2	2	1	2	1	—	—	1	1	fell.
Kovács Béla ev. ref.	1	1	2	1	2	1	1	2	—	—	2	1	fell.
15. Kozicska Béla r. k.	1	1	1	1	1	2	2	2	—	—	fm.	1	fell.
Kreiter Pál r. k.	3	3	3	—	3	2	3	3	3	3	2	1	fell.
Krieger Tamás r. k.	2	3	3	—	2	2	1	3	3	2	2	1	fell.
Kürthy Kálmán ev. ref.	3	3	3	—	3	3	3	3	3	3	3	1	fell.
Martikány Rezső r. k.	2	2	2	2	2	2	1	2	—	—	2	1	fell.
20. Nátolya Mihály g. k.	1	1	2	1	2	1	1	2	—	—	2	1	fell.
Német József r. k.	2	2	2	—	3	3	1	3	2	2	3	1	fell.
Parraghy Barna r. k.	2	3	3	3	3	3	3	3	—	—	1	2	fell.
Pittner József r. k.	1	2	2	1	2	1	1	2	—	—	2	1	fell.
Schidella István r. k.	1	1	1	1	1	1	1	1	—	—	1	1	fell.
25. Szegedy Gábor ev. ref.	2	3	3	—	3	3	3	3	3	2	1	1	fell.
Szegedy Pál ev. ref.	2	3	3	—	2	3	3	3	3	2	1	1	fell.
Sziver Sándor r. k.	2	2	3	—	4	3	3	2	3	3	2	2	javit
Szmrecsányi Pál r. k.	2	1	2	2	1	2	2	2	—	—	fm.	1	fell.
Trohán Kristóf r. k.	1	3	2	2	3	2	1	2	—	—	3	1	fell.
30. Uhl Károly r. k.	1	1	1	1	1	1	1	1	—	—	2	1	fell.
Vilhelm András r. k.	1	2	2	1	2	2	1	2	—	—	1	1	fell.
Magántanulók:													
Kürthy Endre ev. ref.	2	3	3	—	4	3	2	3	3	3	—	—	javit
Magoss Menyhért ev. ref.	3	3	3	—	3	2	3	2	3	2	—	—	fell.
Themleitner Sándor r. k.	2	2	2	3	3	2	2	1	—	—	—	—	fell.

Ötödik B. osztály.

A tanuló neve s vallása ; ösztöndijas-e? ismétlő-e?	Vallástan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Német nyelv	Történelem	Természetráajz	Mennyiségtan	Görög pótló irodalom	Görög pótló rajz	Testgyakorlat	Magaviselet	V tanári testület ált. ítélete
		ki	lé	pe	tt								
Brilla Ernő r. k.	1	2	4	—	4	3	3	3	2	2	2	1	n. lép
Bugyi Zoltán ev. ref. ism.	ki	lé	pe	tt									
Dávidovics Miklós izr.	3	2	3	2	2	2	2	2	—	—	2	2	fell.
Erdélyi Romulusz g. k.	ki	lé	pe	tt									
5 Fögel József r. k. öszt.	1	2	3	1	2	1	1	2	—	—	1	1	fell.
Fögel Sándor r. k.	1	1	2	1	1	1	2	1	—	—	1	1	fell.
Friedman Móricz izr.	1	1	1	1	1	1	1	1	—	—	1	1	fell.
Gyene István ev. ref. ism.	3	3	3	—	3	2	2	3	3	1	1	1	fell.
Gyene Pál ev. ref.	3	3	3	—	4	3	3	4	2	3	2	2	n. lép
10. Hirs József izr.	3	3	4	—	4	3	3	3	2	3	3	1	n. lép
Kende György r. k.	1	1	1	—	1	1	1	1	1	1	3	1	fell.
Kirchmayer Ferencz r. k.	1	1	2	2	2	2	1	2	—	—	2	1	fell.
Kis Dezső izr.	1	2	2	—	2	2	1	2	1	2	1	1	fell.
Klein Ignác izr.	2	1	3	2	3	2	1	2	—	—	4	1	fell.
15. Komka József r. k.	3	3	3	—	4	2	3	3	3	3	1	1	javit
Körösmezei Béla r. k.	3	3	4	—	3	2	3	4	3	3	2	1	n. lép
Markovics Jakab izr.	ki	lé	pe	tt									
Némethy Béla r. k.	1	1	1	—	1	1	1	1	1	1	1	1	fell.
Papp Gyula r. k. öszt.	1	1	1	1	1	1	1	1	—	—	1	1	fell.
20. Papolczy Gyula r. k.	1	1	2	1	2	1	1	2	—	—	3	1	fell.
Pável Ferencz g. k.	2	1	3	—	3	2	2	1	2	1	1	2	fell.
Pecz Ferencz r. k.	2	4	4	—	2	3	2	3	3	2	2	1	n. lép
Rosenberg Gyula izr.	1	2	2	2	2	2	1	2	—	—	3	1	fell.
Rosenzweig Salamon izr.	3	3	4	—	3	3	3	4	3	3	3	1	n. lép
25. Röck Béla ág. ev.	2	1	2	1	2	2	1	2	—	—	2	1	fell.
Schwarz Ignác izr. ism.	2	2	4	—	2	3	2	3	2	3	3	1	javit
Steinberger Márton izr.	2	4	3	—	3	3	3	3	3	2	3	2	javit
Suta László g. k.	3	3	4	3	3	3	3	2	—	—	2	1	javit
Szkluzál János r. k.	2	3	3	3	3	3	3	3	—	—	1	1	fell.
30. Toronszky Endre g. k.	1	1	1	1	1	1	1	1	—	—	2	1	fell.
Weinberger Herman izr.	1	1	2	2	2	2	1	2	—	—	2	1	fell.

Hatodik osztály.

A tanuló neve s vallása: ösztöndijas-e? ismétlő-e?	Vallásán	Magyar nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Német nyelv	Történelem	Természettudomány	Mennyiségien	Görögpótló írod.	Görögpótló rajz	Testgyakorlat	Magaviselet	A tanári test. átl. ítélete
	Braun Mózes izr.	1	1	1	1	2	2	2	2	—	—	3	1
Czuberka Alfréd r. k.	1	1	1	1	2	1	2	1	—	—	2	1	fell.
Fila Lajos r. k.	1	1	2	2	2	1	2	2	—	—	2	1	fell.
Gerinczy Pál r. k.	1	3	3	3	3	3	3	2	—	—	1	1	fell.
5. Germar Jenő r. k.	1	2	2	3	3	3	1	2	—	—	1	2	fell.
Hager Gyula r. k.	1	3	2	2	3	2	2	1	—	—	2	1	fell.
Hauschka Róbert r. k.	1	1	1	1	1	1	1	1	—	—	3	1	fell.
Horn Antal r. k.	1	2	2	—	2	1	1	2	1	1	1	1	fell.
Hronyetz Gyula r. k.	1	2	3	3	3	3	2	3	—	fm.	3	1	fell.
10. Kasziel Sándor r. k.	1	3	1	2	3	2	3	3	—	—	3	1	fell.
Király Béla r. k.	1	1	1	1	1	1	1	1	—	—	1	1	fell.
Knoll Gusztáv r. k.	2	1	3	—	2	2	1	2	1	2	2	1	fell.
Lakatos Mihály r. k.	1	1	1	1	1	1	1	1	—	—	3	1	fell.
Láng Gyula r. k.	1	2	2	2	2	2	1	2	—	—	2	1	fell.
15. Leitner Endre r. k.	2	3	3	—	3	2	2	3	2	1	3	2	fell.
Lipeczky Ágoston g. k.	3	3	3	—	3	3	2	3	2	3	2	1	fell.
Lükő Béla ev. ref.	2	2	3	—	3	2	1	2	2	2	fm.	1	fell.
Markovits Sándor izr.	2	3	3	—	4	2	2	4	2	3	2	2	n. lép
Mazurek Gyula r. k. öszt.	1	2	3	3	3	2	2	3	—	—	3	1	fell.
20. Molnár Károly r. k.	2	2	2	2	3	3	1	2	—	—	3	1	fell.
Pojlák János r. k.	2	2	3	—	3	2	1	3	1	1	2	1	fell.
Röck Aladár ág. ev.	1	1	1	1	1	1	1	1	—	—	2	1	fell.
Stern Móricz izr.	1	1	2	3	2	1	1	2	—	—	2	1	fell.
Szarka Géza r. k.	1	3	3	3	3	2	1	3	—	—	2	1	fell.
25. Szálka Ernő r. k.	1	1	1	1	1	1	1	1	—	—	2	1	fell.
Szűcs János r. k.	1	2	2	2	3	2	2	2	—	—	2	1	fell.
Tankóczi Béla ev. ref.	2	3	3	3	3	2	3	3	—	fm.	1	1	fell.
Unger Ágoston r. k.	1	2	3	—	3	2	1	1	2	1	3	1	fell.
Weisz József izr.	k	i	1	é	p	e	t	t					

Hetedik osztály.

A tanuló neve s vallása ; ösztöndijas-e? ismétlő-e?	Vallásán	Magyar nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Német nyelv	Polit. földrajz	Természettan	Mennyiségtan	Görögpótló irod.	Görögpótló rajz	Egészségtan	Testgyakorlat	Magaviselet	A tanári test. ált. ítélete	
Anderkó Arthur g. k.	4	3	3	2	3	3	3	3	—	—	2	2	2	javit	
Bakó Béla ev. ref.	1	2	2	2	3	2	1	2	—	—	1	1	2	fell.	
Balási József r. k.	1	1	1	1	1	1	1	1	—	—	1	1	1	fell.	
Bertalan Alajos r. k.	1	1	1	1	1	1	1	1	—	—	1	1	2	fell.	
5. Bolemann Márton r. k.	1	2	3	—	2	2	3	3	2	3	2	2	1	fell.	
Butkovits János r. k. pn.	1	2	1	1	2	1	1	2	—	—	1	fm.	1	fell.	
Csics László r. k.	k	i	m	a	r	a	d	t	—	—	—	—	—	—	—
Csomay Aladár ev. ref. ism.	k	i	m	a	r	a	d	t	—	—	—	—	—	—	—
Czinner Lajos izr.	2	2	2	—	1	2	3	3	1	4	2	2	2	javit	
10. Deutsch Győző izr.	1	1	1	1	1	1	1	1	—	—	1	fm.	1	fell.	
Ehrenfeld Miklós izr.	2	2	2	—	2	2	2	2	2	2	2	3	2	fell.	
Erdélyi Béla r. k. öszt.	1	3	2	2	3	2	2	3	—	—	2	1	1	fell.	
Erdödi (Gotsmann) Antal r. k.	1	2	2	2	2	2	2	2	—	—	2	fm.	1	fell.	
Fischer József izr.	1	1	2	—	3	2	3	3	1	3	2	2	2	fell.	
15. Fojtán József r. k. pn.	1	2	2	2	3	1	2	2	—	—	1	fm.	1	fell.	
Gnandt Antal r. k. pn.	1	2	2	2	2	1	2	1	—	—	1	fm.	1	fell.	
Keller Márton izr.	1	1	1	1	1	1	1	1	—	—	1	1	1	fell.	
Keszthelyi Sándor izr.	2	3	3	—	3	3	3	3	3	3	2	3	2	fell.	
Lengyel Endre r. k.	1	2	1	1	1	1	1	1	—	—	1	3	1	fell.	
20. Majos László r. k.	2	2	2	—	2	2	2	2	2	3	2	2	2	fell.	
Mandelbaum Izidor izr.	2	1	1	1	1	1	1	1	—	—	1	2	1	fell.	
Mátyás Antal g. k.	4	2	2	—	3	2	2	2	2	3	2	2	2	javit	
Merker Márton r. k.	1	1	1	1	1	1	1	1	—	—	1	1	1	fell.	
Nagy Géza r. k.	2	3	3	—	3	2	1	1	2	2	1	3	1	fell.	
25. Neviczky János r. k.	1	2	2	—	3	1	3	3	2	3	1	3	1	fell.	
Pálfy Jenő r. k.	1	2	2	—	2	2	2	2	2	2	1	2	1	fell.	
Pirkler Ernő r. k.	2	3	3	—	3	2	2	3	3	3	2	2	3	fell.	
Probszt Jakab r. k. pn.	1	1	1	1	1	1	1	1	—	—	1	fm.	1	fell.	
Richter Ágoston r. k. pn.	1	2	2	—	1	1	1	1	2	1	1	fm.	1	fell.	
30. Schwartz Antal izr.	2	2	3	—	3	2	2	3	2	3	2	fm.	1	fell.	
Stauder Gyula r. k. pn.	1	2	2	2	3	2	2	2	—	—	1	fm.	1	fell.	
Supka Géza r. k.	1	1	1	1	1	1	1	2	—	—	1	3	1	fell.	
Szvoboda Ferencz r. k. pn.	1	2	2	2	3	2	2	2	—	—	1	fm.	1	fell.	
Tanódy Endre r. k.	1	1	1	1	1	1	1	1	—	—	1	1	2	fell.	
35. Ungár Miksa izr.	2	2	3	—	2	2	3	2	2	2	1	3	2	fell.	
Veres János r. k.	1	1	1	1	2	1	1	2	—	—	1	1	1	fell.	
Zier József r. k. pn.	1	1	1	1	1	1	1	1	—	—	1	fm.	1	fell.	
Magántanuló :															
Beniczky István r. k.	1	1	1	—	1	1	1	1	1	1	—	—	—	fell.	

Nyolczadik osztály.

A tanuló neve s vallása; ösztöndijas-e? ismétlő-e?	Vallásán	Magyar nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Német nyelv	Történelem	Természettan	Mennyiségtan	Bölcsélettan	Görög pótó		Testgyakorlat	Magaviselet
										irodalom	rajz		
Ambrózy Sándor ág. ev.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	—	—	1	1
Bálint Simon g. k.	3	2	3	2	3	2	3	3	1	—	—	2	2
Boér Béla r. k.	2	2	3	—	2	2	3	3	3	3	2	2	2
Brózik Engelbert r. k.	2	2	3	—	3	3	3	3	3	3	3	1	2
5. Czier István r. k. pn.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	—	—	fm.	1
Czier Pál r. k. pn.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	—	—	fm.	1
Déry István r. k.	1	2	3	2	3	3	2	3	3	—	—	1	2
Duchnovszky Sándor r. k.	1	2	3	—	2	2	2	3	2	2	2	3	1
Gyüre István r. k.	1	1	3	—	2	2	1	1	2	1	1	1	1
10. Haller István r. k. pn.	1	1	2	2	1	1	1	1	1	—	—	fm.	1
Keller Salamon izr.	1	1	2	1	1	1	1	1	1	—	—	2	1
Kinczel Venczel r. k. pn.	1	1	2	2	2	2	2	2	1	—	—	fm.	1
Klein Móricz izr.	1	2	3	—	3	1	2	2	2	2	2	2	1
Kulcsár Ferencz r. k.	1	2	3	—	3	2	2	2	2	2	2	1	1
15. Lázár Tivadar g. k.	2	3	3	—	3	2	3	3	3	3	3	1	2
Lehóczky Győző r. k.	1	2	3	—	1	2	2	2	2	2	2	2	1
Lengyel Árpád izr.	1	1	3	—	2	2	2	3	2	1	2	2	2
Makahusz János r. k. pn.	1	2	3	2	2	2	2	2	2	—	—	fm.	1
Méder Mihály r. k. öszt.	1	2	3	2	2	1	2	2	2	—	—	1	1
20. Radetzky Károly r. k.	1	1	2	—	2	2	1	2	2	1	1	1	1
Saueremann István r. k.	1	2	3	—	2	2	2	2	2	1	1	3	1
Schwegler Ferencz r. k. pn.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	—	—	fm.	1
Simon István g. k.	1	1	2	1	1	1	1	1	1	—	—	1	2
Szafián Lajos r. k.	1	1	2	2	2	1	2	2	2	—	—	1	1
25. Szegedi János r. k. pn.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	—	—	fm.	1
Szemere Géza r. k. pn.	1	2	3	2	2	2	2	2	2	—	—	fm.	1
Tamás Gyula r. k.	1	2	3	2	3	3	2	2	2	—	—	2	1
Vodicska Ferencz r. k.	k	i	1	é	p	e	t	t					
Vonház István r. k.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	—	—	1	1

VII.

Statistikai kimutatás a tanulókról.

1. A tanulók általános áttekintése.

Osztály	Tanuló				Az osztályozott tanulók közül										Az osztályozott tanulók szüleinek polgári állása																
	fölvétett	kimaradt vagy nem lott vizsgálatot	meghalt	osztályzatot nyert	vallásra nézve					anyanyelvre nézve					nyelvsmé- retre nézve		Östermelő		Iparos		Kereskedő és vállalk.		Tiszt- viselő		Munkás, napszámos szőlőn	Magánzó					
					róm. kath.	gör. kath.	ev. reform.	ág. evang.	iz.	magyar	német	román	horvát	tót	csakis magyarul beszél	tud magyarul	Önálló	Önálló	Önálló	Önálló	Állami hatósági	Magán és tarsulati	Katona	Más értelmiségi							
I.A.	52	7	—	45	34	3	—	2	6	45	—	—	—	—	42	45	1	3	1	—	4	—	1	8	—	13	4	—	5	3	2
I.B.	50	9	—	41	32	4	—	—	5	38	2	1	—	—	33	41	1	10	—	—	8	1	—	6	1	4	—	—	6	2	2
II.	63	5	—	58	36	6	1	—	15	57	—	1	—	—	52	58	5	4	—	—	7	—	—	12	—	10	11	—	7	2	—
III.	57	7	—	50	35	4	2	—	9	47	—	2	1	—	41	50	—	9	—	—	5	1	—	8	1	10	5	1	7	3	—
IV.A.	32	1	—	31	26	2	1	—	2	31	—	—	—	—	31	31	2	5	1	—	6	—	—	—	—	11	—	5	—	1	—
IV.B.	31	—	—	31	23	5	—	—	3	31	—	—	—	—	27	31	1	5	—	—	4	—	—	4	—	8	4	—	2	3	—
V.A.	34	—	1	33	23	2	7	—	1	32	1	—	—	—	24	33	—	10	—	—	3	—	—	1	1	5	9	—	2	1	1
V.B.	31	3	—	28	12	3	2	1	10	28	—	—	—	—	16	28	3	5	—	—	5	—	—	3	—	3	5	1	2	1	—
VI.	29	1	—	28	21	1	2	1	3	27	—	—	—	1	24	28	1	3	—	—	4	—	—	4	—	7	3	1	2	—	3
VII.	38	2	—	36	24	2	1	—	9	34	1	1	—	—	27	36	3	8	—	—	6	—	—	5	—	5	2	—	7	—	—
VIII.	29	1	—	28	21	3	—	—	3	28	—	—	—	—	28	28	—	10	—	—	4	—	—	3	—	2	2	—	6	—	1
	446	36	1	409	287	35	16	5	66	398	4	5	1	1	345	409	17	72	2	—	56	2	1	54	3	78	45	3	51	15	10

2. A megosztályozott tanulók honosság szerint.

	I. A.	I. B.	II.	III.	IV. A.	IV. B.	V. A.	V. B.	VI.	VII.	VIII.	Összesen.
	O s z t á l y b a n											
Szatmár városi	10	16	22	16	9	13	11	8	13	13	5	136
Szatmár vármegyei	16	17	18	6	8	11	10	9	6	13	13	127
Bereg	1	2	2	3	2	—	3	1	—	1	2	17
Ugocsa	4	2	1	4	2	2	1	1	1	—	—	18
Máramaros	4	2	7	4	4	3	1	3	4	—	3	35
Pest	—	—	—	1	—	1	1	1	—	1	—	5
Más	9	2	8	15	6	1	6	5	4	8	4	69
Külföldi	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	2
Összesen	45	41	58	50	31	31	33	28	28	36	28	409

3. Az osztályzat áttekintése.

Osztályban	Osztályzatot nyert összesen	A tanulmányi előmenetel a rendes tantárgyakat véve						A magaviselet				
		Felsőbb osztályba léphet			egy tantárgyból elégtelen (javító vizsg. bocsátással)	Nem léphet felsőbb osztályba			jó	szabályszerű	kevésbé szabályszerű	rossz
		minden tantárgyból				két tárgyból elégtelen	több tárgyból elégtelen					
		jeles	leg-alább jó	leg-alább elégs.								
I. A.	45	3	15	18	4	3	2	24	19	1	—	
I. B.	41	10	8	11	9	2	1	27	13	1	—	
II.	58	11	12	26	4	3	2	39	16	—	—	
III.	50	6	7	26	4	3	4	37	12	1	—	
IV. A.	31	4	8	14	5	—	—	24	7	—	—	
IV. B.	31	4	5	15	5	1	1	25	6	—	—	
V. A.	33	6	11	15	1	—	—	27	3	—	—	
V. B.	28	5	7	7	4	5	—	24	4	—	—	
VI.	28	5	5	17	—	1	—	25	3	—	—	
VII.	36	9	10	14	3	—	—	23	11	1	—	
VIII.	28	6	6	16	—	—	—	21	7	—	—	
Összesen	409	69	94	179	39	18	10	296	101	4	—	
		83.62 %			16.38 %							

4. Az érettségi vizsgálatok eredményének áttekintése.

a) írásbeli vizsgálat.

Jelentkezett	Vizsgáltatott	Feladvány	Kidolgozták			
			jelesül	jól	kielegítően	elégtelenül
28	28	A magyar nyelvből: 1. minő helyet foglal el Arany János a nemzeti költés arany korszakában? 2. A hont nagygyá csak fiainak önfeláldozó szeretete teheti 3. A szinképelemzés elmélete és alkalmazása A latin nyelvből: „Epaminondas és fegyverhordozója“ című szöveg latinra fordítása . A német nyelvből: Az utolsó Árpád (Jókai Mórtól) A görög nyelvből: Homeros Odysseia XXIV. ének, 35 —57. v. A mennyiségtanból: 1. Egy növekedő számtani sor első és negyedik tagjainak szorzata = 8., a második és harmadik tagok szorzata pedig = $\frac{80}{9}$. Meghatározandó ezen haladvány első 10 tagjának az összege. 2. Egy folyam partjától 482. m. távolságban van egy 25 m magas torony. Mily széles e folyam, ha annak szélessége a toronynak 21. m magasságából $11^\circ 30'$-nyi szög alatt látható?	11	7	2	—
			—	3	1	—
			1	2	1	—
			7	9	12	—
			8	14	6	—
			8	6	3	—
			15	7	6	—

b) a szóbeli vizsgálat után.

a melyre bocsátott	a melyet kiállott	érettnak nyilvánított			Az érettségét végzettek közül készülőknél									
		jelesül	jól	egyszerűen	theologiai	jogi	tanári	orvosi	katonai	gazdászati	erdészeti	mérnöki	bányászati	vasuti
28	28	9	11	8	10	9	1	1	1	1	1	1	1	2

Az érettségi vizsgálatot sikerrel kiállott 28 ifju közül:

a) **jeles fokozattal 9 ifju:** Ambrózy Sándor, Czier István, Czier Pál, Keller István, Keller Salamon, Schwegler Ferencz, Simon István, Szegedi János, Vonház István.

b) **jó fokozattal 11 ifju:** Duchnovszky Sándor, Gyüre István, Kinczel Venczel, Lehóczky Győző, Lengyel Árpád, Makahusz János, Méder Mihály, Radetzky Károly, Szafián Lajos, Szemere Géza, Tamás Gyula.

c) **egyszerűen érett 8 ifju:** Bálint Simon, Boér Béla, Brózik Engelbert, Déry István, Klein Móricz, Kulcsár Ferencz, Lázin Tivadar, Sauermann István.

VIII.

Tanszerek gyarapodása.

A) A tanári könyvtárhoz.

I. *Vallástan.* Vigouroud, Dictionaire de la Bible. XIII. XIV. XV. — Ruschek A., A kereszténynő. — Stolz Albán — Ruschek, Üdvözlégny Mária.

II. *Magyar nyelv és irodalom.* Szinnyei, Magy. Irók. VI. 7. 8. 9. Deák F. Beszédei. V. VI. — Szabó K. — Hellebrand, Régi Magy. Könyvtár III. 2. — Szinnyei. Magy. Tájszótár. II. 1. 2. 3. 4. — Pázmány P. összes munkái. III. IV. — Kemény Zs. összes munkái, VIII. — Fague E., A XVIII. század. irod. tanulm. — A gyöngyösi latin-magy. szótár-töredék. — May K., A csendes Oczeánon. — Bedőházy J. A két Bolyai. — Négyesy, Stiliztika. — Die Bibliothek d. Dichters Nicolaus Zrinyi. — Horváth Cyrill, A magy. irod. története. I. — Ciprus-Ág, melyet III. Béla magy. kir. ravatalára tesz a magy. ciszterci rend.

III. a) *Latin ny. és irod.* Ribbeck, P. Vergilii M. opera. I.—IV. Occioni Oporato, A latin irod. története.

III. b) *Görög ny. és irod.* Croiset, A görög eposz története. II. — Wecklein, Äschylos Orestie. — Thümen, Die Iphigeniensage. — Euripides Iphigenia Taurisban, ford. Kempf. — Euripidész Ifigeneja Auliszban, ford. Rado.

III. c) *Lat. és gör ny. és irod.* Plutarchos párhuzamos életrajzai. Ford. Kacskovics. III. — Baumeister, Denkmäer d. klassischen Altertums I.—III. — Polgár Gy., Ó-kori hitéleti és műv. régiségek.

IV. Német ny. és irod..

V. *Történelem.* Ruskin, Velence kövei, III. — Kossuth, Irataim. VI. — Az osztr.-magy. monarchia írásban és képben. 291.—320. — Szilágyi S., A magy. nemzet története. VI. VII. VIII. X. — Hampel J., A régibb középkor emlékei Magyarhonban. II. r. — Weisz J., világtörténet. I. II. XV. — Körösi László, Egyptom művészete. — Egyptom. A középisk. tanárok tanulmányutja. — Bárczay O., A heraldika kézi könyve.

— Jedlicska P., Adatok erdődi br. Pálffy M. életrajza és korához. — Marczali H., Nagy Képes Világtörténet. I. II. — Barabás S, Zrinyi Miklós életére vonatk. levelek és okiratok. I. — Gregorovics, Hadrian császár. — Thun, Revolut. Rewegungen. — Biederlach, Sociale Frage. — Erdélyi Országgy. Emlékek. XXI.

VI. **Földrajz.** Sziklay-Borovszky, Magyarország vármegyéi és városai. III. — Balbi-Czirbusz, Egyetemes földrajz. III. IV. — Hankó V, Székelyföld. — Berzeviczy A., Itália.

VII. **Statistika, nemzetgazdaság, államtudomány.** Bruder A, Staats-Lexicon. IV. — Szatmár-Németi 1897. zárszám. és 1899. Költségelőirányzata. — Laveley, A tulajdon és kezdetleges alakjai. II. — Leroy, Az új socialismus.

VIII. **Természetrész.** Rabenhorst, Kryptogamen-Flora. 32. 33. 34. Haberlandt, Physiologische Pflanzenanatomie. — Halavács, Utmutató a m. k. földt. int. évk. I—X. k. hez. — Böck és Gesen, Magy. orsz. ásványok előfordulási helye. — A m. k. földtani int. és ennek kiállítási tárgyai. — Burkard Eble, Handbuch d. Physiologie d. Menschen.

IX. **Mennyiségtan.**

X. **Természettudomány.** Than, A kísérleti chemia elemei. — Freycinet, A természettud. megismerés alapjai. — Graber, Az állatok mechanikai műszerei.

XI. **Bölcselet és tanügy.** A vallás- és közoktatásügyi nagymélt. miniszter 27. jelentése a közokt. állapotáról. — Browning, A nevelés elméletének története. — Sebestyén K., A gör. gondolkodás kezdetei.

XII. **Vegyes művek.** Pallas-Lexicon 24. — Szana T., Izsó Miklós élete és munkái. — Szana T., Markó Károly és a tájfestészet. — Teutsch-Popea, Román nyelvtan. — A Szent-Istvántársulat tagjainak névsora. — M. tud. akad. Almanach 1899-re.

XIII. **Folyóiratok.** Budapesti Szemle. — Erdélyi Múzeum. — Lehrproben u. Lehrgänge. — Hittud. Folyóirat. — Értekezés a nyelv-és széptud. köréből. — Egyet. Philolog. közl. — Magyar Nyelvőr. — Nyelvtud. közl. — Emlékbeszéd a m. tud. ak. elhunyt tagjai felett. — Tört. Tár. — Századok. — Magy. Tört. Életrajzok. — Érték, a történ. tud. köréből. — Földrajzi közlemények. — Matematikai és természettudományi értesítő. — Matematikai és természettudományi közlemények. — Kath. Szemle. — Természettudományi Közlöny. — Pót füz. a Természettud. közl. — Közl. — Archeológiai Értesítő. — Földrajzi Közlöny. — A magy. kir. földtani intézet évkönyvei. — A magy. kir. földtani intézet évi jelentése. — Bölcseleti Folyóirat. — Akadémiai Értesítő. — Ethnographia. — Hercules. — Magyar Paedagogia. — Hivatalos Köz-

löny. — Magyar Sion. — Magyar Könyv Szemle. — Zeitschrift für d. österr. Gymnasien. —
Egészség. — Kath. Paedagogia. — Katechetische Blätter. — Literarischer Handweiser.

B) Térképek

1. Magyarország 1720-ban 1 pld. 2. Magyarország 1847-ben 1 pld. 3. A római birodalom legnagyobb kiterjedése korában 1 pld. 4. Gréczia 1 pld. 5. Ausztrália térképe 2 pld. 6. Délamerika térképe 1 pld. 7. Délamerika 1 pld. 8. Palesztina 1 pld. 9. Magyarország tört. térképe 1938-ban 1 pld. 10. Magyarország tört. térképe 1430-ban 1 pld. 11. Magyarország tört. térképe 1683-ban 1 pld. 12. Magyarország tört. térképe 1720-ban 1 pld. 13. Magyarország tört. térképe 1847-ben 1 pld. 14. Európa tört. térképe a honfoglalás idejében 1 pld. 15. Nagy földgömb 1 példány.

C) A természettani szertárhoz.

Analytikai súlyok, közlekedő hajszalcsövek, készülék Mariotte törvényéhez, magdeburgi félgömbök kautschukból, üveggömb csappal a levegő súlyának mérésére, Riess-féle megosztó készülék, kisütő, Oerstedt készüléke, Gore gömbje körpályával, Hopkins-féle ajaksip, Rumford-féle fénymérő, 2 hőmérő, Bunsen-féle jégkaloriméter, tellurium.

D) A tornaszerekhez.

Ez iskolai év folyama alatt beszereztetett: 50 darab fényezett buzogány, egy rohamdeszka állvánnyal, egy hordozható gerely állvány, 10 darab gerely vasalt végekkel, egy eredeti görög diszkusz, 120 pár tornasulyzó részére sulyzószekrény, 4 darab ugrózsámoly, 62 drb kisebb tornasulyzó, egy hordozható motóla, vízszintes létrához egy állvány, 4 drb faczölöp vasalva az amerikai nyújtóhoz, egy permetező a tornaterem részére, 4 drb, vasfogas az ugrórudak felakasztására, öt drb. fafogas a buzogányok elhelyezésére. Egy drb. szekrény a játékeszközök elhelyezésére.

Szatmár szab. kir. város 386 forint értékben a következő torna- és játék eszközöket ajándékozta: két drb. 7—7 kilós vasgolyó, két drb. távolságmérő a sulydobáshoz, egy pár ugrómérő a magas ugráshoz, kétpár ugrómérő a rudugráshoz, négy drb. távolságmérő a távol ugráshoz, hat drb. rud ugráshoz luczfenyőből, két drb. rud ugráshoz bambusz nádból, egy drb. amerikai nyújtó, egy drb. hordozható és idomitható hüvelykorlát, egy drb. füleslabda, egy drb. rugólabda, öt drb. kis bőrlabda, négy drb. labdaütő kemény fából, két drb. kótyalabda, négy drb. kótyabot, két drb. hajszolólabda, egy drb. láblabda, három drb. ugrósinór, négy drb. mászókötel és egy időmérő óraszerkezet.

IX.

Ösztöndíjak, jutalom, és segélyezés.

I. Ösztöndíj-alapok.

A szatmár-egyházmegyei alapítványi pénztárban van a szatmári kir. kath. főgymnasium róm. kath. vallásu tanulói számára tett két ösztöndíj-alapítvány : Obermayer András szatmári nagyrépostnak és Rudolf Pál szatmári kanonoknak alapítványa; az elsőből 6, az utóbbiból 3 jóviseletű és szorgalmas tanuló nyer évenként 100 — 100 forintot. Mindkét ösztöndíj-alapítvány megüresedett helyeit az alapítók végrendelezései szerint a szatmári káptalan adományozza. Ezen évben egy hely üresedésben volt, de a pályázat az igazgatóság által későn hirdettetvén ki, a hely nem töltetett be ez évre, pótlásul azonban a jövő évben nem 900, hanem 1000 frt fog kiosztatni.

Ösztöndíjas tanulók az 1898—99. tanévben.

- a) **Kincstári Mária-Terézia-féle** 150 frtos ösztöndíjat élvez :
Pap Gyula V. B. o. tanuló.
- h) **Budai Mária-Terézia-féle** 120 frtos ösztöndíjat élvez:
Finger Béla III. o. tanuló.
- c) **Állami erdőtiszték gyer.** nevel. segélyző alapból 200 frtnyi ösztöndíjat élvez:
László Ambrus III. o. tanuló.
- d) **Bibics-féle** alapból 210 frtnyi ösztöndíjat élvezett:
Krudy Péter IV. A. oszt. tanuló.
- e) **Obermayer-féle** alapból 100 frtnyi ösztöndíjat élveztek :

Erdélyi Béla	VII.	oszt.	tanuló.
Fógel József	V. B.	„	„
Hirsehberg Ernő	IV. B.	„	„
Méder Mihály	VIII.	„	„
Zombory László	III.	„	„

f) **Rudolf-féle** alapból 100 frtnyi ösztöndíjat élveztek:

Domokos Bálint IV. B. oszt. tanuló.

Fábián Lajos III. „ „

Mazurek Gyula VI. „ „

g) **Réti-Nemessányi** családi alapítványból 300 frtnyi ösztöndíjat élvezett:

Nemessányi Aladár III. oszt. tanuló.

h) **Budatinszky-György-féle** családi alapítványból 100 frtnyi ösztöndíjat élvezett:

Augusztiny Béla IV. B. oszt. tanuló.

A 14 tanuló évi ösztöndíjának **összege 1880 frt.**

II. Jutalmazás.

a) Jutalomdíj-alap.

1. Dr. **Kádár Ambrus**, szatmári székesegyházi kanonok „Divéky jutalomdíj“ című alapítványa (100 frt) olyan jóviseletű tanuló jutalmazására, ki a természettanban vagy természetrajzban legkiválóbb előmenetelt tanusít

A „Divéky jutalomdíj“-at ez évben a viola tricolor alaktani leírására kitűzött pályázat győztese, Erdődi Gáspár kapta, kinek dolgozata szabatos és tetszetős stílusával tünt ki. Dicsérő felemlítést érdemeltek dolgozatukkal Toronszky Endre, Kende György, V. B. és Martikány Rezső V. A. oszt. tanulók.

2. **„Jandrisics János emlék-alapítvány“** 300 korona. Alapították az 1878. évben érettséget tettek 15 éves találkozásuk emlékére.

Ezen alapítvány évi kamatát azon tanuló ifju kapja, ki a hazai történelemben a legalaposabb készültséget tudja felmutatni az érettségi vizsgálaton.

Az érettségi vizsgáló bizottság ez évben a 15 koronányi jutalmat Ambrózy Sándor jelesen érett ifjunak ítélte oda.

3. **„Krausz Károly-alap“** (31 frt 08 kr.) III. oszt. róm. kath. vallásu szegény tanulók közül a legjobbnak karácsonyi ajándéokra.

Ez évben ajándékot kapott: Finger Béla III. oszt. tan.

4. **„Szatmári királyi katolikus főgymnasium tanári karának millenniumi alapítványa“** (1000 korona.)

Ezen összegnek évi kamatai a kereszténységnek a magyar nemzetre gyakorolt felemelő hatását tárgyaló évenként kitűzendő pályakérdés díjául adatnak ki gymnasiumunkban olyan katolikus vallásu tanulónak, ki legalább az utolsó három évet iskolánkban töltötte.

A díjat Kinczel Venczel jelesen érett ifju nyerte el, Szemere Géza művével dicséretet aratott.

b) Esetleges jutalmak.

1. Dr. **Kádár Ambrus** kanonok ur 2 drb. cs. és kir. vert aranyat ajándékozott a vallástánból jeles előmenetelt tett jó viseletű két tanuló jutalmazására.

Jutalmaztattak:

Vinkler József IV. A oszt. tanuló.

Vonház István VIII. „ „

2. **A jelesebb tornászok megjutalmazására** adomány utján 60 korona gyűlt be és egy 10 francos arany; ezen összegből a

Meszlényi Gyula megyés püspök ur adományát, 10 koronát kapta:

Brózik Engelbert VIII. o. t.

Dr. **Keszler Ferencz** pápai praelátus ur adományát, 10 koronát, kapta:

Méder Mihály VIII. o. t.

Szabó Norbert kanonok ur adományát, 20 koronát, kapta:

Merker Márton VII. o. t.

Dr. **Kádár Ambrus** kanonok ur adományát, 10 koronát, kapta:

Simon István VIII. o. t.

Hámon József kanonok ur adományát, 10 koronát, kapta:

Gerinczi Pál VI. o. t.

A helybeli torna-egylet adományát, 10 franc aranyban, kapta:

Kárpáti István V. A o. t.

3. **A vallás- és közokt.** nm. minisztérium, mivel ezen évben kerületi tornaversenyek nem tartattak, a tornaversenyek költségeire szánt összeget kiosztotta a vezetése alatti gymnasiumoknak a helyi tornaversenyek költségeinek fedezésére és jeles tornászok jutalmazására. Ezen összegből intézetünknek 160 korona jutott, melyből jutalmazásra kiosztott 120 korona.

Jutalmat kaptak:

A VII. osztályból: Bakó Béla, Erdélyi Béla, Veres János.

A VI. osztályból: Király Béla.

Az V. A. osztályból: Erdélyi Géza, Haller György, Szegedy Gábor, Szegedy Pál.

Az V. B. osztályból: Fógel József, Fógel Sándor, Gyene István, Komka József, Pável Ferencz.

A IV. A. osztályból: Tombory Ernő.

A IV. B. osztályból: Böhm István, Faulvetter Ignác, Krompaszky Sándor, Szendrey Ferencz, Volenszky Jenő.

A *III. osztályból*: Molnár Sándor, Zombory László.

A *II. osztályból*: Heidenhofer István.

Az *I. A. osztályból*: Serly Béla.

Az *I. B. osztályból*: Hampel Frigyes, mindannyian 5—5 koronát.

4. **Dr. Ratkovszki Soma** áldozópap 5 koronát ajándékozott Klein Salamon III. o. tanuló jutalmazására azon czimen, hogy az ifju a zsák-futásban első volt.

5. **A szabadkézi rajzban** tanusított szorgalom jutalmazására többen 20 koronát ajándékoztak. Ezen összegből jutalmaztattak:

Pojlák János és Horn Antal VI. o. tanulók az ékitményes és iparművészeti rajzolásban felmutatott kiváló eredményért, 5—5 korona, —

Sepsy Béla Márton IV. B. osztályu tanuló az ékitményes rajzolásban tanusított szép előhaladásért 5 korona,

Kerner Pál II. osztályu tanuló kiváló gonddal és szabatossággal készített geometriai rajzaiért 5 korona jutalomdíjban részesítettnek.

Ezen felül *dr. Ratkovszki Soma áldozópap* 5 korona jutalomban részesíti azon ifjut, ki az ábrázoló geometria tanulásában legtöbb eredményt ért el.

Ez *Richter Antal* VII. osztályu tanuló.

6. **Wodiáner F. és Fiai**, mint a Lampel R.-féle cs. és kir. udvari könyvkereskedés tulajdonosai 5 drb diszkötésű könyvet ajándékoztak jeles előmenetelű tanulók jutalmazására.

7. **Lővy Miksa** 10 drb diszkötésű könyvet ajándékozott jeles előmenetelű tanulók jutalmazására.

8. **A Reiser János-féle** könyvkereskedés 8 drb diszkötésű könyvet ajándékozott jeles előmenetelű tanulók jutalmazására.

III. Pénzbeli segélyezés.

1. **A Szatmáregyházmegyei alapítványi pénztárból**, — a Frinthféle alapítvány, b. Fischer István, szatmári püspök, utóbb egri érsek és Kállay György, egri kanonok, — szegény tanulók segélyezésére tett alapítványaik kamataiból a mélt. megyés püspök ur adományozása és kijelölésével a jelen iskolai évben 22 tanuló nyert évi segélyül 520 frtot.

2. **Beniczky Géza** cs. és kir. kamarás egy ifju segélyezésére 50 frtot adott kegyesen.

3. **A helybeli Népbank** három szegény sorsu tanuló segélyezésére 15 frtot ajándékozott.

4. **Galba Lajos** törv. elnök az ifj. könyvtárra 10 frtot ajándékozott.

A pénzbeli segély összege 595 frt.

IV. Évi ellátás.

a) *A püspöki papnevelőben* teljes ellátást élvezett 16 növendékünk ; egy-egy ifju ellátását évi 250 frtba számítva az évi ellátásra fordított összeg **4000** frt.

b) *A Hám János szatmári püspök* által alapított s a Jézustársaságiak gondos vezetése alatt álló püspöki konviktusban alapítványi helyeken 32 gymn. tanuló részesül teljes ellátásban. E számon felül a jelen tanévben 1 tanuló ingyen élvezé az alapítványosoknak nyújtott kedvezményt.

Egy tanuló évi ellátását 200 frtba számítva, a 33 tanuló évi ellátására fordított összeg **6600** frt. Ugyanazon konviktusban 14 tanuló a jelen isk. évben is ebédet kapott, melynél 1 tanuló után 50 forintot számítva, a pénzérték **700** frt.

c) *A néhai Irsik Ferencz* pápai praelátus szatmári apát-kanonok által alapított internátusban 27 gymn. tanuló részesült a jelen tanévben teljes ellátásban; egy tanuló évi ellátását 120 frtba számítva: **2740** frt.

d) *A helybeli apácza-kolostorban* 12 gymn. tanuló látatott el a jelen isk. évben ebéd és vacsorával; egy tanuló után 120 frtot számítva, a 12 tanuló évi ellátása **1440** frt. Ezen tanulók közül háromnak ellátási költségeit *Meszlényi Gyula* megyés püspök ur ö méltósága viselte.

e) *A gymn. tápintézetben* 6 tanuló teljesen, 2 részben, 7 kedvezményes árért volt ellátva; az egész ellátást nyert egy-egy tanuló után 150 frtot, a részben való ellátásért a 2 tanuló után 100 frtot, a hét tanulónak nyújtott kedvezményt 370 frtra számítva az egész segély tesz **1370** frtot.

A teljes és részben való ellátás összes pénzértéke	16.120 frt.
Az ösztöndíjak összege	1.880 frt.
A pénzbeli segély	<u>505 frt.</u>
Összes segélyezés	19.275 frt.

V. Utazási alap.

Ezen alapot a milleniumi évben kezdtük gyűjteni azon célból, hogy a tapasztalok szerzésére rendezendő kirándulásokból a szegényebb sorsu ifjak se legyenek teljesen kizárva. Eddig befolyt ezen alapra **500** frt. A gyűjtés még nincs bezárva s reményünk van, hogy az intézet által nyújtott nevelés gyümölcseit élvezők szívéhez nem fogunk eredménytelenül fordulni.

X.

Tudnivalók.

A) A középiskolai rendtartásból.

1. §. Az iskolai év szeptember 1-én kezdődik és a következő évi június hó végéig tart.

2. §. A tanév megkezdése előtt augusztus hó utolsó najain tartandók meg a felvételi, javító és pótló vizsgálatok, szeptember három első napján pedig a tanulók felvétele és beírása. Ezentul egy hétig csakis a késedelmüket szigoruan igazoló tanulókat veheti fel az igazgató. A még később jelentkezők felvételét az igazgatóság útján benyújtott folyamodványra a tankerületi főigazgató engedheti meg.

Azoknak, akik a tanév első hónapja után lépnek be az intézetbe, az addig végzett tananyagból vizsgálatot kell kiállaniok.

4. §. Minden tanuló minden évben felvétele alkalmából 4 frtnyi felvételi díjat tartozik fizetni, ezenkívül 1 frtot az ifjusági könyvtárra, az évi értesítőre stb., a kath. vallásuak ezen felül még 50 krt énektanítás czimén, **tandijul pedig** a nm. v. és k. minisztérium 1893. évi jun. 10-én 58636. sz. a. k. rendelete értelmében **évenkint 30 frtot.**

5. §. A gymnasium első osztályába az 1883. évi XXX. t.-cz. 10. §-a értelmében csak oly növendékek vétetnek fel, kik életök kilenczedik évét már betöltötték és vagy arról, hogy a népiskola négy alsó osztályát jó sikerrel végezték, nyilvános iskolából nyert bizonyítványt mutatnak elő, vagy felvételi vizsgálaton igazolják, hogy hasonló mértékü képzettséggel birnak. A felvételkor tartozik a tanuló felmutatni születési bizonyítványát, továbbá orvosi bizonyítványt arról, hogy mikor volt utolszor beoltva s mily eredménnyel.

12 évesnél idősebb tanuló felvétele felett a tanári testület határoz.

6 § Ugyanazon iskola egyik osztályából a következő felsőbb osztályba csak az a tanuló léphet, ki az elvégzett osztály rendes tantárgyaiból — nem számítva ide a szépírást és tornázást — legalább s elégséges osztályzatot kapott.

Nyilvános középiskolából a megfelelő ugyanazon nemű intézetbe átlépni kívánók előbbi intézetük iskolai okmányaival (bizonyítvány és évi értesítő) tartoznak igazolni, hogy a megelőző osztályt a rendes tantárgyakból legalább is elégséges sikerrel végezték.

Azok a tanulók, kik nyilvános reál- vagy polgári iskolából gymnasiumba akarnak átmenni, kötelesek felvételi vizsgálatot tenni. E vizsgálat az elhagyott és újonnan választott iskola tantervei közt mutatkozó lényeges különbségre terjed ki.

8. §. A felvételi vizsgálatok díja 10 ft.

10. §. Egyik tanintézetből a másikba átlépés rendszeren csak a tanév kezdetén történhetik. Évközben más intézetből jövő tanuló a tanári testület határozata alapján csak a változás okainak igazolása mellett vehető fel.

A felvételt megtagadó határozat ellen a felsőbb hatósághoz lehet folyamodni.

12. §. Minden tanuló a felvételre személyesen és rendszerint atyja vagy anyja, illetőleg azok valamely külön megbízottja kíséretében tartozik az igazgatóságnál jelentkezni. Azok a szülők vagy gyámok, kik nem laknak az intézet helyén, gyermekük, vagy gyámfiuk felvételekor alkalmas helyettest tartoznak jelenteni, kire a házi felügyelet és nevelés tekintetében kötelességüket és jogukat átruházzák, hogy a gondviselésére bizott tanuló felől az igazgatóság vagy osztályfőnök értesítését elfogadhassa. A szülők és gyámok e részben minden változtatást személyesen vagy írásban tartoznak bejelenteni az igazgatónál; ennek viszont joga és kötelessége, ott, hol alapos oknál fogva a gondviselést elégtelennek vagy a befolyást épen károsnak tartja, megkövetelni, hogy e tekintetben czélszerű változás történjék.

14. §. A szülők vagy helyetteseik tartoznak gondoskodni arról, hogy a tanulók már a tanév elején a szükséges tankönyvekkel és taneszközökkel el legyenek látva és az iskolát mindenkor pontosan látogassák.

Minden iskolamulasztás okát még a mulasztás tartama alatt tartoznak a szülők vagy helyetteseik az igazgatóságnál vagy az osztályfőnöknél késedelem nélkül bejelenteni s utólag igazolni.

Ha valamely tanuló ragályos betegségbe esik, az igazgató a tanulót betegsége után csak akkor bocsáthatja a tanintézetbe, ha a hatósági vagy iskolaorvos megengedhetőnek tartja az intézet látogatását.

A mely tanuló igazolatlanul, habár nem egyfolytában is, annyi órát mulaszt, amennyi a heti órák száma, az intézetből kimaradottnak tekintendő.

A tanítás lehető legnagyobb eredményének biztosítása azt kívánja, hogy a szülői ház az iskolamulasztásoknak lehetőleg elejét vegye, a tanári testület pedig minden mulasztást szigorúan ellenőrizzen.

15 §. A szülőknek vagy helyettesüknek kötelessége a tanulóknak az iskolán kívül való erkölcsös magaviselete fölött őrködni. Minden tanári testület elvárja a szülők vagy helyettesök nevelői közreműködését, az iskola törekvéseinek gyámolítását abban az irányban, hogy a szülői ház is kötelességének ismeri a tanulókat az illedelem határai közt megtartani. Kívánatos, hogy valamint az iskola, úgy a házi felügyelet is törekedjék arra, hogy a tanulók mindent elkerüljenek magukviselésében, a mi korukkal, tanulói pályájukkal meg nem fér, a mi az iskola jó szellemének árt, a mi botrányt okoz, vagy a tanulók erkölcsiségét veszélyezteti.

20. §. A törvényesen meghatározott rendes tantárgyak tanulása alól felmentésnek helye nincsen ; kivéve testi fogyatkozás miatt a tornázás, a mértani rajz (technikai része) és a szépirás tanulása alól. A felmentést a fennálló szabályrendelet értelmében az igazgató, illetőleg tankerületi kir. főigazgató adja meg.

A tanulók a tanév alatt tanusított szorgalmuk és előmenetelük feltüntetésére évenként kétszer kapnak *Értesítőt*, még pedig decz. 23 án és márczius 31-én.

Az *Értesítő*t a tanulók kötelesek szüleiknek vagy gyámjuknak aláírás végett bemutatni. A szállásadók az *értesítő*t nem irhatják alá.

A magaviselet jelzése a *jó, szabályszerű, kevésbbé szabályszerű és rossz* érdemjegyek szolgálnak, a két utolsó érdemjegy alkalmazásánál a bizonyítványba az ok is kiiratik, a miért a tanuló az érdemjegyet kapta.

Az előmenetel érdemjegyei: *jeles, jó, elégséges, elégtelen*.

41. §. Oly tanulóknak, kik egy kötelező tantárgyból kaptak elégtelen érdemjegyet és a kiket a tanári testület érdemeseknek tart arra, hogy a szünidő alatt önszorgalomból pótolhatják mulasztásukat, megadja a jogot, hogy a jövő iskolai év kezdetén javító vizsgálatot tehessenek, de csupán abban az intézetben, ahol tanultak. Ezen javító vizsgálat díjtalan.

Azok a tanulók, a kik két kötelező tantárgyból kaptak elégtelen érdemjegyet, az igazgatóság útján csak fontos okok alapján folyamodhatnak javító vizsgálatra való engedélyért **A tanker. kir. főigazgatósághoz.**

42. §. Ha valamely tanuló a vizsgálatokat betegség vagy egyéb fontos ok miatt le nem teheti, vagy megszakítani kénytelen, a tanári testülethez folyamodhatik a következő tanév kezdetén tartandó pótló vizsgálatra való engedélyért. A betegség igazolására hatósági, vagy hatóságilag megerősített orvosi bizonyítványt kell mellékelni. A pótló vizsgálat csak teljes vizsgálat lehet, melyért semmi díjat sem kell fizetni.

44. §. Osztályok összevonását, azaz egy év alatt két osztálynak elvégzését, az 1883. XXX. t.-cz. 14. §-a szerint, a nyilvános tanulóknak csak kivételesen a tanári testület és a tankerületi főigazgató indokolt ajánlatára engedheti meg a vallás és közoktatásügyi miniszter abban az esetben, ha az illetőnek a legutóbb végzett osztályról szóló bizonyítványában osztályzata jeles, életkora a rendesnél előrehaladottabb s ugy testi, mint értelmi fejlettsége lehetővé teszi egy év alatt két osztály elvégzését s az illető az előző tanévet ugyanazon intézetben végezte.

Az engedélyt nyert tanuló mindkét, vagy legalább egyik osztályból magánvizsgálatot tesz.

45. §. Magántanulók, kik magán uton, vagy magánintézetben tanultak és előmenetelükről nyilvános középiskolától kívánnak bizonyítványt nyerni, az 1883. évi XXX. t.-cz. 15. §-a szerint, az illető iskola igazgatójánál való előleges bejelentés és annak kimutatása mellett, hogy a közvetlenül lefolyt tanévet, mely magánintézetben, illetőleg hol és mily rendszerű tanulmányozással töltötték, tehetnek vizsgálatot az e célra megállapított időben.

Egy év alatt több osztályból csak a tanári karnak és tankerületi főigazgatónak ajánlatára, a vallás- és közoktatásügyi miniszter engedélyével tehetnek vizsgálatot abban az esetben, ha kimutatják, hogy az elvégzett osztályok tantárgyainak megtanulására elegendő időt fordítottak, s hogy életkoruknál és fejlettségüknél fogva eléggé elsajátíthatták azokat az ismereteket, melyeket az illető osztályokban tanítani kellett. Ez esetben is minden osztályból külön vizsgálat teendő le és legföllebb két osztályból vizsgálhatók egyszerre, de akképen, hogy az illetőnek mindkét osztály tananyagából kellő tanultsága kitűnjék.

Jegyzet. Ha az igazgató szükségesnek látja, a magántanulónak személyazonosságát okmánynyal kell igazolnia.

A magánvizsgálatnak a tornázásra nem kell okvetlenül kiterjednie.

47. §. Az egy osztályra terjedő magánvizsgálat díja a felvételi és tandíjon kívül 40 frt, az osztály összevonással tartott magánvizsgálat díja 60 frt.

Minden díjat a vizsgálat előtt kell lefizetni.

B) A görög nyelv nélkül való gymnásiumi tanulásra vonatkozólag.

Az 1890. évi XXX. törvénycikk ugy rendelkezik, hogy a gymnasiumi tanulók a görög nyelv és irodalom tanulására nem köteleztetnek, ha e helyett megszabott más tantárgyakban nyernek oktatást. Ehhez képest az V. osztályba lépő mindegyik tanulóra nézve a szülőnek, vagy a törvényes gyámnak a felvételnél ki kell jelentenie szóbelileg, vagy ha nem jelenhetnék meg, írásilag, hogy az ifju a görög nyelvvel és iroda-

lommal járó tanirányban-e, vagy pedig a görög nyelv nélküli tanirányban fog haladni a gymnasiumi tanulás további folyamán. *E két tanirány közötti választásnál az ifju hajlama és czélbavett életpályája kiván tekintetbe vételt.* 1. Azokra nézve, a kik a görög nyelv nélkül való tanirányt választják, kötelező tantárgy lesz a) a magyar irodalom bővebb ismertetésével kapcsolatban a görög remekírók magyarra fordított műveinek ismertetése s a görög irodalom- és művelődés-történet alapvonalai, b) a mértani és szabadkézi rajz. E két tantárgybeli előmenetel osztályzata éppen olyan erejű és következményű, mint a többi rendes tantárgyakból való osztályzat; s az a) alatt említett tantárgy az érettségi vizsgálat szóbeli részének külön tárgya. 2. Kik a görög nyelv nélküli tanirány szerint végeznek gymnasiumot érettségi sikeres vizsgálattal, azok jogosultak általában a főiskolákba való lépésre (a tudomány-egyetemek jogi, orvosi karába s a matematikai természettudományi szakosztályába stb. lépésre), csak a tudomány-egyetemek hittudományi (theologiai) tanfolyamára, továbbá a nyelvészeti, bölcsészeti és történelmi szakosztályába nem bocsájthatók. 3. Kik a görög nyelv nélküli tanirány szerint végezvén a gymnasiumot, az érettségi vizsgálatot jó sikerrel tették le, tehetnek ezután magántanulással elkészülve a görög nyelvből és irodalomból pótló érettségi vizsgálatot valamely főgymnasiumnál s ezen vizsgálat sikerültével fölvehetők a tudomány-egyetemek és más főiskolák bármelyik karába. 4. Az V. osztályban megkezdett tanirányból átléphetni a gymnasiumi további osztályok bármelyikének kezdetekor a másik tanirányba az ezen tanirány külön tantárgyainak a megelőző osztályban vagy osztályokban elvégzett tananyagából kiállott sikeres fölvételi vizsgálat után.

Annálfogva, hogy a görög nyelv tanulása nélkül gymnasiumot végzett ifju előtt nyitva állanak szintén mindazon életpályák, a melyek a görög nyelv tanulásával gymnasiumot végzett ifju előtt: az olyan tanuló, ki a gymnasiumi négy alsó osztály tanulása alatt nagyobb képességet, hajlamot, előmenetelt tanúsít a földrajz, a természettudományok s a mennyiségtanban, mint a nyelvek tanulásában, hivatva van a görög nyelvet helyettesítő tárgyak tanulására; az olyanra nézve pedig, ki a latin és német nyelv tanulásában már a IV. osztályban nehézséggel küzd, éppen ajánlatos a görög nyelv elhagyása, hogy ne kockáztassa ama két nyelvbeli további előmenetelt.

C)

A tandíj évenként **30 forint**; e díj lerovása évenként négyszer történik, u. m. október 15-ike, december 1-je, márczius 15-ike és május 1-je körül. Azon tanulóknak, kik ezen fizetés teljesítése, vagy az az alóli

fölmentés iránt magokat igazolni nem képesek, az iskola további látogatása meg nem engedhető. (21800/1870. számú min. rendelet.)

Szegény tanulók az egész vagy a féltandij elengedésében részesülhetnek, ha beigazolt szegénységük s kifogástalan viseletök mellett a tanulásban *kiválóbb előmenetelt*, minden tantárgyban legalább is **jó**-t, a szépírásból és testgyakorlatból legalább *elégséges-t* tanusítottak. A tandij elengedéseért a *gymn. igazgatóságához* kell címezni a folyamodást, mellékelni hozzá az iskolai bizonyítványt, továbbá a községi hatóságtól kiállított s az illető lelkésztől is aláírott szegénységi vagy vagyoni bizonyítványt, melynek egy évnél rövidebb idő alatt kiállítottnak kell lennie, végre ezen mellékletekkel együtt kézbesíteni kell az igazgatónak, I. félévben szeptember 15 ig, II. félévben február 15-éig.

A testgyakorlás, rajzolás és szépírás tanulása alól testi fogyatkozás alapján fölmentést nyerhetni a szembeötlő testi hibák esetében szóbeli kérelemre a *gymn. igazgatótól*, különben orvosi bizonyítvánnyal támogatott folyamodás útján a *tanker. főigazgatótól*; szeptember 5-ig kell előterjeszteni az erre vonatkozó szóbeli kérelmet, vagy benyújtani a szülő vagy gyám által írott folyamodást.

Az izraelita vallásu tanulóknak a szombaton és más ünnepnapokon való írás és rajzolás alóli fölmentést maga az igazgató adhatja meg a szülőknek szóbeli, vagy az aláírásra nézve hatóságilag igazolt írásbeli kérvénye alapján. (5571/1892. sz. rendelete.)

Az igazgatóságához iskolai ügyben intézett írásbeli megkereséseket a gymnasium igazgatóságára, nem az igazgató nevére kell címezni, kivált a nagyszünet idején.

D)

Az 1899—1900. iskolai év kezdetére vonatkozólag.

A vallás és közoktatásügyi miniszter 1894. évi 50667. sz. rendelete szerint a középiskolák valamennyi osztályába a beiratások már a tanév végén is eszközölhetők. Ehhez képest iskolánkba jun. 30-tól jul. 2-ig bezárólag lehet beiratkozni délelőtt 9 órától 12-ig. Feltételek: 1. A tanév végén beirt tanulók az igazgatónál hagyják iskolai bizonyítványaikat s megkapják a rendes beiratkozási igazolványt. 2. A felvételi díjak e tanulóktól is azonnal beszedendők. Ha a tanév végén felvett tanulók a jövő tanév elején *szept. 4-ig bezárólag* az osztályfőnöknél személyesen nem jelentkeznének, nemcsak a belépésre való jogosultságukat, hanem a befizetett felvételi díjat is elvesztik. 3. Levélben vagy írásban való jelentkezésnek helye nincs.

Az 1899—1900. iskolai évre szeptember hóban is lehet beiratkozni. E célból az I. II. és III. osztályba lépő tanulók f. évi szept. 1-én, a IV. V. VI. osztályba lépők szept. 2-án, a VII., VIII. osztályba lépők szept. 3-án délelőtt 9 órától 12-ig jelentkezzenek az igazgatónál.

Felvételre jelentkező mindegyik tanulónak be kell mutatnia a legutóbbi iskolai évről szóló bizonyítványt, habár ezt ezen gymnasiumban nyerte: az *I. osztályra, valamint bármely osztályra e gymnasiumban először jelentkező mindenik tanuló tartozik születési anyakönyvi kivonatát és újraoltási bizonyítványt bemutatni.*

Az iskolába fölvetetni óhajtó ifju köteles magát orvosi vizsgálatnak alávetni; e vizsgálatot az iskola orvos díjtalanul eszközli.

Beiratáskor köteles mindegyik tanuló fizetni egy forintot az évi értesítőre, ifj. könyvtárra s egyéb apró költségek fedezésére, továbbá 4 ftt felvételi díjat a tanszer-alapra.

A kik pótló vagy javító vizsgálatra engedélyt nyernek, azok közül a volt I. II. III. osztálybelieknek aug. 30-án, a volt IV. V. VI. VII. osztálybelieknek aug. 31-én, mindkét napon délelőtt 9 órakor kell az igazgatóságnál vizsgálatra jelentkezniök.

A kir. kath. főgymn. igazgatósága.

XI.

Gymnásiumi tápintézet.

BEVÉTEL.

	frt kr.
1. Pénztári maradvány az 1897.—98. évről	384.34
2. Elhelyezett tőkék kamatja	435.14
3. Földteherment. 100 ftos kötvény 2 szelvényeért	4.—
4. Irinyi Tamás alapít. után osztalék 1898-ra	4.—
5. Enyedi Alajos „ „ „ „	2.—
6. Dunai János „ „ „ „	2.—
7. Gőzmalmi 1½ részv. oszt. 1896. és 1897.-re	16.50
8. Visszafizetett tőke	500.—
9. Négy tanuló múlt évi hátralékos díja	126.62
10. 12 tanulótól az ellátásért	1167.—
11. Az 1899. évben éretts. vizsg. tett ifjak adom.	50.—
12. Két ócska ajtó eladásából befolyt	4.—

ADOMÁNYOK.

13. Berky Dezső ur (egy behajtott követelés	6.—
14. Gróf Károlyi erdői uradalma 1897/8 évre	73.50
15. Gyene István a Weisz Mayer-féle perből	5.—
16. Szatmár város pénztára 500 ft 1899. évi kamatául és adományul	60.—
17. Szatmári Takarékpénztári egyesület	30.—
18. Helybeli Népbank részvénytársaság	25.—
19. Helybeli Termény és Hitelbank részv. társ.	20.—
20. Helybeli Kereskedelmi és Iparbank	15.—
21. Szatmárvármegyei Takarékpénztár részv. társ.	15.—
22. Helybeli Gazdasági és Iparbank részv. társ	5.—
23. Az 1898/9 évi tandíjszedés jutalomdíja	<u>329.65</u>
	3279.75

113.

KIADÁS.

1. 16 növendék teljes, 4-nek részben való ellátásáért	1585.50
2. Háztartási egyéb költség	371.67
3. Egy tanulónak lakásbérre	11.25
4. Tőkésítés	500.—
5. Amortizáció	241.43
6. Építésznek a jótállás czimén visszatartott 10%	<u>314.56</u>
	3024.41

Vagyoni állapot az 1898—99. év végén.

1. Pénztári készlet	255.34
2. Tőkésített pénz	8725.—
3. Aláírásilag biztosított alapítványok	600.—
4. Földtehermentesítési kötvény	100.—
5. Gőzmalmi egy és fél részvény	150.—
6. „Pázmány-sajtó“ kötvény 4 drb	200.—
7. Az intézet felszerelési leltára 10% leütéssel	341.67
8. Az intézeti házastelek értéke a teherül rajta lévő 3500 frt amortizációs kölcsön levonása után	<u>5000.—</u>
	15.372.01

Ehhez járul egy bazilika-sorsjegy, a 3924. sorozat 011. sz. és egy szerb-nyeremény sorsjegy, 6766. sor 40. számú.

Fogadják a kegyes alapítók, pártolók és adományozók forró köszönetét az intézet elöljáróságának s a segélyre szorult ifjaknak.

Ratkovszki Pál,
elnök.

Radlinszky József,
alelnök.

Löfler József,
pénztáros.